

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

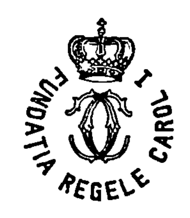
ISTORIA LUI MIHAI VITEAZUL

PUBLICATE DE

P. P. PANAITESCU

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1936

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA LUI MIHAI VITEAZUL

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA LUI MIHAI VITEAZUL

PUBLICATE DE

P. P. PANAITESCU

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1936

INTRODUCERE

Din ce în ce mai mult începem să cunoaştem mai exact şi mai amănunţit figura lui Mihai Viteazul şi fazele epopeiei domniei lui, aşa de rodnice pentru formarea, târziu peste veacuri, a idealului nostru naţional. Această cunoaştere o putem avea azi graţie culegerii metodice a documentelor, care, din fericire sânt în număr destul de mare în cele mai însemnate arhive din Europa. Faima lui Mihai Viteazul a trecut graniţele ţărilor române, domnia şi luptele lui au devenit un fapt european, sânt un episod din marea luptă a creştinătăţii împotriva Turcilor, din istoria ridicării casei de Habsburg şi a rivalităţii acesteia cu Polonia pentru pătrunderea la Dunărea de jos. De aceea, materialul documentar privitor la domnia lui Mihai este aşa de bogat şi în acelaşi timp aşa de răspândit în diferite ţări. Adunarea lui a fost începută încă de mult de către istoricii români şi a contribuit ca figura lui Mihai să iasă din legenda, cu care au îmbrăcat-o, adesea involuntar, cronicarii, ne-a ajutat să cunoaştem omul viu, în locul eroului convenţional.

Incepând cu istoricul ardelean Al. Papiu Ilarian, care în colecţia sa, Tezaur de Monumente Istorice, *a adunat pe lângă multe isvoare narative în ediţii rare, şi o serie de documente din arhivele polone, publicaţiile de documente privitoare la Mihai Viteazul au continuat mai ales în marginile colecţiei Hurmuzaki. Aci se cuprind documentele scoase din arhivele din Viena privitoare la legăturile lui Mihai Viteazul cu Habsburgii, un capitol esenţial din istoria marelui voevod român. Volumele III-2, IV-1 şi IV-2 sânt rodul muncii neobosite a istoricului bucovinean Eudoxiu Hurmuzaki şi cu ele începe cunoaşterea adevărată a lui Mihai Viteazul. Mai târziu, opera lui a fost completată de d-l N. Iorga cu volumul XII din aceeaşi colecţie, care cuprinde pentru domnia lui Mihai o bogăţie*

nouă pentru cercetători. Dar aceste publicații privesc numai o latură a acestei istorii. Latura locală ardeleană, așa de importantă pentru noi, a fost cercetată în privința documentară tot de d-l N. Iorga și rodul acestei cercetări îl formează volumul XV (1 și 2) din colecția Hurmuzaki. Acum în urmă, d-l Andrei Veress în frumoasa sa colecție, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, *volumele IV, V și VI, a adunat o nouă serie de documente privitoare la Mihai Viteazul, nu numai în legătură cu acțiunea lui politică, dar și cu caracter intim. Latura polonă a activității lui Mihai poate fi cunoscută și ea prin colecția de documente culese din arhivele polone a regretatului slavist I. Bogdan, publicată tot în colecția Hurmuzaki,* Suplimentul II *(1 și 2). Dintre documentele culese în diferite publicații din arhivele din Apusul Europei, cele mai multe din ele nu sânt decât un ecou îndepărtat și indirect al știrilor venite din părțile noastre, care călătoreau pe atunci așa de greu. O excepție o formează însă admirabilul raport al lui Mihai Viteazul către ducele de Toscana găsit în arhivele din Florența și publicat de d-l Angelo Pernice* (Un episodio del valore toscano nelle guerre di Valachia, alla fine del secolo XVI, *Florența, 1925 și N. Iorga,* O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuși, *Acad. Rom., Ist. ser. III, tom V, 1925).*

Urmărind scrierea unei istorii a lui Mihai Viteazul pe baze noi, firește că a trebuit să pornesc, în privința materialului documentar, dela aceste colecții mai sus pomenite. Am văzut însă dela început că, dacă acest material este în adevăr foarte bogat, e totuși în unele privinți unilateral. Sântem foarte bine informați cu privire la relațiile lui Mihai cu Habsburgii și la acțiunea sa în Ardeal, nu avem însă o colecție completă de documente interne, care ne-ar lămuri asupra politicii interne și economice a lui Mihai. Cred că materialul de acest fel, pe care-l utilizez în lucrarea mea, va putea forma odată un alt volum de documente.

De asemenea, nu cunoaștem bine legăturile lui Mihai cu Sârbii, Bulgarii și Grecii, pentru care avem numai studii apărute în țările slave, neutilizate la noi.

In sfârșit, documentele polone publicate de Ioan Bogdan în volumul mai sus pomenit, completate cu câteva documente publicate de atunci de alți cercetători, sânt incomplete, pentrucă principalul fond de documente polone privitoare la istoria lui Mihai Viteazul nu fusese încă explorat. Este vorba de arhivele familiei Zamoyski,

în care se păstrează corespondenţa oficială primită de cancelarul Ioan Zamoyski, conducătorul de fapt al Poloniei în vremea lui Mihai şi învingătorul dela Teleajen. In această arhivă am găsit două serii de documente, în primul rând un dosar cu numărul 1790, în care conducătorii arhivei au adunat principalele acte privitoare la principatele române, în al doilea rând seria de autografe, *aşezată în ordine alfabetică, cuprinzând în special scrisori originale ale lui Ieremia Movilă şi ale boierilor lui. Aceste serii, deşi nu ne dau un număr de documente prea ridicat, totuşi cuprind elemente esenţiale privitoare la istoria lui Mihai. In adevăr, găsim acolo, nu numai actele privitoare la relaţiile lui Mihai cu Polonia, dar şi la relaţiile lui cu Moldova, comunicate lui Zamoyski de protejatul său, Ieremia Movilă. Astfel avem un număr de scrisori inedite ale lui Mihai Viteazul cu caracter politic, dintre care desprindem mai ales admirabail scrisoare a lui Mihai către Ieremia Movilă din Alba-Iulia (20 Decemvrie 1599) (Nr. 38), prin care arată motivele cuceririi Ardealului şi care formează un important document psihologic. De acelaşi caracter şi aproape de aceeaşi valoare istorică sânt somaţiile lui Mihai pentru capitularea Hotinului şi scrisoarea lui Udrea, pârcălabul Sucevei (Nr. 45 şi 52). Povestirea spionului polon, care a văzut pe Mihai la Iaşi constitue şi ea o mărturie rară asupra activităţii puţin cunoscute a domnului român în scurta sa stăpânire asupra Moldovei (Nr. 50) şi mai ales îndemnul nobililor ardeleni către boierii moldoveni să se scoale împreună împotriva lui Mihai (Nr. 55). De altfel şi figura lui Ieremia Movilă apare sub o lumină nouă din această corespondenţă, cu protestările lui împotriva jignirii aduse solului său, Luca Stroici, care s'ar resfrânge asupra urmaşilor (Nr. 28—29) şi mai ales cu declaraţia sa că va păstra vechile datini ale Moldovei, ca să nu aibă soarta lui Despot-Vodă, cel ce încercase înnoiri cu preţul vieţii sale (Nr. 21).*

Alături de aceste documente, ce formează temeiul colecţiei noastre, avem şi câteva scrisori turceşti (traduse în limba polonă) din fosta arhivă regală, azi la muzeul Czartoryski din Cracovia. Ele ne lămuresc asupra atitudinii Turcilor faţă de Polonia şi de Andrei Bathory, chestiune aşa de controversată, şi asupra acţiunii militare turceşti puţin cunoscute din Octomvrie—Noemvrie 1600 în Ţara Românească (Nr. 61).

Predica iezuitului polon Petre Skarga cu ocazia înfrângerii lui Mihai, reprodusă de o tipăritură rară a timpului, este de mare

importanţă, întru cât provine dela cel mai mare scriitor polon al vremii, reprezentantul opiniei publice nobile.

Vedem cum Polonia se temea de năvălirea lui Mihai, de înţelegerea lui cu Moscova şi cu o parte din nobilimea ortodoxă polonă, planul lui, considerat ca posibil, de a se face rege al Poloniei şi strigătul de uşurare la căderea lui (Nr. 63).

Din documentele interne am ales câteva de mai mare importanţă politică sau culturală, ca de pildă, aşezământul lui Mihai pentru organizarea mânăstirilor (Nr. 8).

Pentru culegerea documentelor din Polonia datoresc mulţumiri d-lui Kolankowski, conducătorul bibliotecii familiei Zamoyski, care mi-a pus la îndemână cu multă amabilitate documentele, d-lui O. Górka, istoricul relaţiilor polono-române, care mi-a mijlocit fotografierea documentelor de către Institutul Istoric Militar Polon.

Pentru publicarea acestei colecţii sânt recunoscător Fundaţiei Regele Carol I, care şi-a închinat o parte din activitate cercetării trecutului nostru, prin publicaţii de opere şi documente istorice.

P. P. PANAITESCU

Bucureşti, 26 Noemvrie 1935.

1.

Iaşi, 15 Aprilie 1594.

ARON VODĂ CĂTRE ZAMOYSKI

Tătarii se pregătesc să treacă prin Moldova în număr de 100.000, în frunte cu hanul. Domnul se îndreaptă spre Soroca să-i întâmpine şi cere Polonilor să le taie calea.

Aaron z bożey łaski Hospodar dziedziczny ziemie Mołdawskiey.

Wielmożny panie hetmanie, panie a przyiaciełu nasz.

Oznaymuiemy W. M. isz się koniecznie Tatarowie ruszyć maią za niedzil dwie. Przeto W. M. daiemy znać y przystrzegamy zeby scie się W.M. mieli na ostrozności, y tak by się nam zdało zebyscie W. M. iako ludzie rycerscy na przeprawach im zachodzili, bo przes ziemię naszę w imię Łopuszną iść maią, y my osobą naszą ruszemy się ku Sorocy. Pilnie żądamy abyś W .M. przeczytawszy tho pisanie nasze zaraz spalić raczył. Zyczęmy zatem W.M. zdrowia y wszystka dobrego. Dat z Ias d. 15 April anno 1594.

Na własny Hospodara I. M. rozkazaniu.

Po napisaniu listu tego, dano nąm za sprawę że sam Han Tatarski miał był iść ze sto tysięcy Tatarow. A zaraz posiła brata swegho ze dwudziesta tysięcy Tatarow. Ale skoro jedno się co ponowj, tedy w. m. nieomieszkanie dai znać.

(Ms. Zamoyski, 1790, f. 7).

Aaron din mila lui Dumnezeu domn ereditar al ţării Moldovei.

Prea puternice domnule hatman, domn şi prieten al nostru.

Dăm de ştire domniei tale că fără îndoială Tătarii vor porni peste două săptămâni. De aceea dăm de ştire domniei tale şi te avertizăm, ca domnia ta să fii pe pază şi, după cum ni se pare

nouă, domniile voastre ca oameni cavaleri să le tăiaţi drumul, căci vor trece prin ţara noastră, anume Lăpuşna. Şi noi în persoană ne îndreptăm spre Soroca. Cerem în chip stăruitor ca domnia ta, după ce vei citi această scrisoare, să binevoieşti s'o arzi. Pe lângă aceasta urăm măriei tale sănătate şi tot binele. Dat în Iaşi la 15 Aprilie anul 1594.

Din propira poruncă a măriei sale domnului.

După scrierea acestei scrisori, ni s'a dat de ştire că hanul Tătarilor trebue să meargă în persoană cu o sută de mii de Tătari, iar mai înainte trimite pe fratele său cu douăzeci de mii de Tătari. Dar îndată ce se produce un fapt nou, fără întârziere voi da de ştire domniei tale.

2.

Diviceni, 17 Martie 1595.

ARON VODĂ CĂTRE CASPAR POWISSACZEI HATMANUL CAZACILOR ŞI INTREGEI OŞTIRI

Cere Cazacilor să se întâlnească cu dânsul în valea Bâcului, aşa cum a fost vorba prin solii schimbaţi. Trimite doi boieri în întâmpinarea lor.

Aaron z Bozei laski Hospodar dziedziczni ziemie Moldawskiey. Zacznie sliachetni panie Hetmanie i riczerstwo Zaporoskie, Panowie a prziaczelie nam uprzeimie mili.

Tak sie bilo postanowilo przes posla W. Mcz Iego Mcz Pana Oryssowskiego ze skorobi Iego M. przijechal do Soroki mielisczie sie W. M. bez omieszkania ruszyć i tam sie s nami zescz, gdzie bedzie wolia i oznaimienie nasze W Mcziom. I w ostatecznem pisaniu naszem oznaimilismi W. Mczom, żądaiacz abisczie sie W. M. s nami raczeli zescz na Byku dolinie, na tem miesczu gdzie W. M. naznaczeni w tem pisaniu naszem posłanem przes Jego M. Kniazia Rozenskiego z pana Lissowskiego, ządami aby sie W. M. s nami raczeli zescz na Byku u Dragusza abbo u Koczmara, gdysz prze wielkosczci a ciezar dzial ku Orhiiowu ku W. mcziom nie mozemy przyscz. W czem dlia skuteczniessego postanowienia possiłamy do W Mcz posli nasse zacznie urodzonego Gligorcze logofeta wielkiego y Kalasura wystiernika wielkiego nassech. Żądamy abisczie W. Moscz onem we wszytkiem zupelną wiarę dacz raczeli,

tak iak slowam naszem wlasnem. Zyczemi przytem dobrego i fortunnego zdrowia W. mosczıom Panom a przyjaczolom nam wielcze milym. Dat w Diwiczani (?) die 17 Marty anno 1595.

Na wlasne roskazanie Hospodara Iego Mosczi.

[*Verso*] Ich Mosciom panom Casprowi Powissaczieowi Hetmanowi, polkownikom, setnikom, wsemu ricerstwu woiska zaporoskiego panom a przyiacielom uprzeimy wielcze nam mili.

[*Altă mână*] до воиска.

Pecetie ceară aplicată, armele Moldovei: † Іѡ Ꙗрон воевода бжїею милостїѧ господаръ земли мѡлдовской.

Aaron, din mila lui Dumnezeu, domn ereditar al ţării Moldovei. Prea nobile domnule hatman şi oştirea zaporojană. Domnule şi prietene al nostru mult iubit. Astfel s'a stabilit prin solul domniei tale, domnul Oryssowski că îndată ce domnia sa va veni la Soroca, domniile voastre, fără întârziere vă veţi ridica şi vă veţi uni cu noi, acolo unde va fi voia noastră să vă arătăm. Şi în ultima noastră scrisoare am dat de ştire domniilor voastre, cerând ca domniile voastre să binevoiţi să vă întâlniţi cu noi în valea Bâcului, în acel loc pe care l-am arătat domniilor voastre în scrisoarea trimisă prin domnia sa cneazul Rozenski şi domnul Lissowski. Cerem ca domniile voastre să vă întâlniţi cu noi pe Bâc la Dragoşa sau la Cocimari, căci din pricina mărimii şi a greutăţii tunurilor, nu putem trece către domniile voastre spre Orhei. Apoi pentru aşezarea mai sigură a lucrurilor trimitem la domniile voastre solii noştri de frunte, pe nobilul Gligorcea logofătul cel mare şi pe Calasură marele vistiernic ai noştri. Cerem ca domniile voastre să binevoiţi să le daţi credinţă întreagă, caşicum ar fi propriile noastre cuvinte. Dorim pe lângă aceasta sănătate şi noroc domniilor voastre, prietenii noştri foarte iubiţi. S'a dat la Diviceni (?) la 17 Martie, anul 1595.

După însăşi porunca măriei sale domnului.

[*Adresa*] Domniilor lor domnilor Caspar Powissaczei hatman şi polcovnicilor, sutaşilor şi întregii oştiri zaporojene, domnilor şi prietenilor noştri mult iubiţi.

[*Altă mână, cu cirilică*] la oştire (pecetie aplicată).

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 11).

3.

Iaşi, 28 Iunie 1595.

ŞTEFAN RĂZVAN CĂTRE OŞTIREA CAZACILOR

Cere Cazacilor să se angajeze în oastea lui, făgăduind leafă bună, ca şi Ungurilor şi Sârbilor, dacă vor lupta împotriva păgânilor. Refuză însă să trimită banii la Soroca, făgăduind că va face plata după sosirea Cazacilor la Iaşi.

Stephan z lasky Bozey hospodar ziemi moldawskiei, ich mcziom panu Draganowy y panu Bohdanowy i wsziskiemu ricerstwu Kozaczkiemu przyaczielom naszim przi̇azn nasza obwiadami — Iak y pierwiey pisalismi do W. M. szadaiącz waszy riczersky milosczy do poslug naszich przecziw poganom, a nieprzeiaczilіom naszim, taksze y theraz proszymi A mi iesthesmi gothowy szold zaplaczicz i nagrodzic iak ludziom rziczerskim wedlug pisania W. M., y thisz sprawy y postawować ma thowaziszow W. M. Pana Cieszeczęskiego, kthorzy nam list od W. M. oddał. Iak y inim rzyczerskim ludziom kthąrze sluszą u nas, Węgrowie y Szerbowie y Kozaczy, thakże y W. Mom. bedziemi placzicz, ktąrzy bedzie slusził koniem, a ktąrzy przechodzą thedi kaszdemu bedzie wedlug sluszby placja. Thilko thowarzysze W. M. mowili aby pięniodze poslacz do Soroki. Alie mi thego chcemi abi wasza rziczerska Miloscz raczili przibicz do stoliczy naszey, do Ias, iak thego obiczay iesth, a mi gothowy bedziemy W. M. dacz pieniądze; chącz namiesiącz abo iak wolia W. M. będzie, poniewasz znani y sami z obiczay sluszebnego czlowieka. Nie chczemi szebie ktho mial u nas nadaremnie sluszić, czo y sami W. M. będzieczie widziely. Sthym zalieczami się przіyazn W. Mćom. Dath z Ias, Iuniis 28, [15]95, wedlug starego kalendarza. Na wlasne roszkazami Hospodara Iego Mosczy.

[*Verso*] Ich Mosczіom Panom Draganowy y panu Bogdanowy y wszistkiemu rziczerstwie Woyska Zaporoskiego przilaczelowim naszim laskawiu nalieży.

(Bibl. Zamoyski, Ms. 1790, f. 9), original.

Ştefan, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, domnilor Drăgan şi domnului Bogdan şi tuturor cavalerilor cazaci, prietenilor noştri, încredinţăm despre prietenia noastră. Precum am

scris şi mai înainte domniilor voastre chemând pe cavalerii voştri în slujba noastră împotriva păgânilor şi a duşmanilor noştri, astfel şi acum vă rugăm. Iar noi sântem gata să vă plătim leafă şi să vă răsplătim ca pe nişte cavaleri, conform cu scrisoarea domniilor voastre. Şi de asemenea vă vor da de ştire şi vor aşeza lucrurile tovarăşii voştri [de sub comanda] domnului Cieszeczęski, cari ne-au adus scrisoarea dela domniile voastre. Vă vom plăti ca şi celorlalţi oşteni cari slujesc la noi, Unguri, Sârbi şi Cazaci; celor ce vor sluji călări şi tuturor cari vor veni, fiecăruia îi vom plăti conform slujbei sale. Numai că tovarăşii domniilor voastre ne-au spus să trimitem banii la Soroca. Dar noi vrem ca domnii cavaleri să binevoiască să vie la scaunul nostru, la Iaşi, după cum este obiceiul, şi noi vom fi gata să dăm domniilor voastre bani, căci credem că va fi şi voia domniilor voastre, căci ştiţi şi voi obiceiul omului slujitor. Noi nu vrem ca cineva să facă la noi slujbă de geaba, ceea ce şi domniile voastre veţi vedea. Cu aceasta ne recomandăm prieteniei domniilor voastre. S'a dat în Iaşi la 28 Iunie 1595, după vechiul calendar. După porunca însăşi a Măriei sale Domnului.

[*Adresa*] Domnilor Dragan şi domnului Bogdan şi tuturor cavalerilor oştirii zaporojene, prietenilor noştri graţioşi.

4.

Bucureşti, 15 Iulie 1595.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE IOAN POTOCKI STAROSTELE CAMENIŢII

După arderea Nicopolei de către domnul Ţării Româneşti, Turcii se adună la Razgrad. Aşteaptă trecerea lor peste Dunăre peste o săptămână. Cere ajutorul Polonilor, căci luptă nu pentru dânsul, ci pentru întreaga creştinătate.

Ioannes Michael Woiewoda s łaski Bożey Hospodar ziemi Multanskiey etc. piszę wielmożnemu męmu milęmu przyiaczielowi Panu Ianowi Potockięmu staroszcie Kamięnieczkięmu, etc. Zdrowia dobrego W. Moczi od Pana Boga wszechmogącego, wiernie zyczę, nic inączey iedno iako za sobie. Przythym z listku kthory W. M. raczył do nas posłacz dowiedziałęm ze W. M. radby wiedział pewną nowinę od nieprzyiaczoł, o czym W. M. racz wiedziecz, ze asz therasz

wedlug woley y mylsi Chrzescziianskiey y theras niedawno spalilismy Nikopoly. Ale theras przyiachal na thamthe strone Ferchath Bassa w Razgradie y zbierali się tham Poganie ode wszytkiech stron. Oni na tamthey stronie, a my na they stronie, y czo inszego nie czynięmy, ieno dzięn y nocz bicz się u Dunaiu z nieprzyiaczielem y na daley za thydzięn abbo za dwa musięmy im dacz zas znowu bytwę. Czemu radbym aby y W. M. byli wespołek z nami, bo iesli będzieczie, thaki mam nadzieie ze Poganie będą zas pod nogą y pod szablą Chrzesczianską, a iesli nie będzieczie, tho racz wiedziecz W. M. bo barzo nieoznaczny iestęm y zduszny. Czego Panie Boze nie day aby the Poganie dobyli; to iesli tho dobędą, oni pothym wszędzie będą się rospusczicz, o czo przypusczam w rozmysł W. M. Bo ia nięmiałem od Turkow żadney czięskosczi albo iakiey krzywdy, ale czom czynil, thom wsysthko czynił dla wiary Chrzesczianskiey, widząc ia czo się działo w kazdy dzien nad ubogim Chrzescziany. Zaiąłem podiącz thę wielką czieskoscz s thą ubogą ziemią nasza, abym czynił iako sczuth wszystkiego Panstwa Chrzesczianskiego. O czo proszę aby przesz zawołania Chrzescianie przyiachali y byli na pomocz naszę, bo będzie wedbug woley Chrzescziianskiey y thak ufam ze będziemy miecz Victoriią. O czo powthore proszę zebysczie nas nieopusczali y nie omieskali besz iakiego pomozenia, bo thak W. M. racz wiedziecz, ze iestesczie powinni dla imięnia Pana naszego Iesusa Christusa abysczie nam pomogli y przyiachali na ratowanie Chrzescziianskie y ia s kimkolwiek będę mogł, zawssze iestęm gothow odsluzycy W. M. A s thym y pothym do laski W. M. się zaleczam. Data w Bukarescze 15 dnia miesiącza Iulii, roku 1595.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. nenumerotată).

Ioan Mihail, voevod din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Româneşti, scrie domniei tale prietenului meu iubit, domnului Ioan Potocki, staroste de Cameniţa, etc. Urez sincer domniei tale sănătate dela Dumnezeu cel atotputernic, întocmai ca şi mie însumi. După acestea, din scrisorica pe care domnia ta ai binevoit să ne-o trimiţi, am aflat că domnia ta ai fi bucuros să afli veste sigură despre duşman. Deci domnia ta binevoeşte să ştii că până acum, [lucrurile merg] după voia şi gândul Creştinilor, acum de curând am ars Nicopolea. Dar acum a venit, pe partea aceea, Ferhat paşa la Razgrad şi se adună acolo păgânii din toate părţile.

Ei pe partea ceea, iar noi pe partea aceasta, şi nu facem nimic altceva, numai, zi şi noapte, ne batem la Dunăre cu duşmanul şi, cel mai târziu peste o săptămână sau două, trebue să dăm iar cu ei bătălia. De aceea, aşi fi bucuros ca şi domniile voastre să fie împreună cu noi, căci dacă veţi fi, această nădejde am că păgânii vor fi sub picioarele şi sub sabia creştinilor, iar dacă nu veţi fi, socoteşte şi domnia ta că sânt foarte slab şi învăluit. Să nu dea Dumnezeu ca acei păgâni să învingă, căci dacă vor învinge, ei după aceea se vor răspândi peste tot, ceea ce arăt domniei tale ca să cugeţi. Căci eu n'am avut dela Turci nici o greutate sau vreo nedreptate, dar ceea ce am făcut, toate le-am făcut pentru credinţa creştinească, văzând eu ce se întâmplă în fiecare zi cu bieţii creştini. M'am apucat să ridic această mare greutate cu această ţară săracă a noastră, ca să fac un scut al întregii lumi creştine. De aceea rog ca să fie chemaţi creştinii să vie şi să fie în ajutorul nostru, căci va fi după voia creştinilor şi astfel am nădejde că voi dobândi izbândă. De aceea vă rog din nou ca să nu ne părăsiţi, şi să nu ne lăsaţi fără ajutor, pentrucă să ştii domnia ta că sânteţi datori pentru numele domnului nostru Isus Christos ca să ne ajutaţi şi să veniţi pentru mântuirea creştinătăţii. Şi eu cu orice voi putea, întotdeauna sânt gata să slujesc domniei tale. Şi cu acestea mă recomand graţiei măriei tale. S'a dat la Bucureşti la 15 ale lunii Iulie, anul 1595.

5.

Bucureşti, 12 Octomvrie 1595.

ŞTEFAN RĂZVAN CĂTRE BOIERII MOLDOVENI

Ii îndeamnă să treacă de partea lui şi să părăsească pe Poloni şi pe Ieremia Movilă. Arată izbândele ce a dobândit împotriva Turcilor alături de Mihai Viteazul.

Stefan Woiewoda z lasky Bozyey Hospodar ziemi Moldawsky pyszemy przyiaczeliu naszemu Kirsti dwornika, kthory iest na strazy na ukraini. W. M. oznaimuię iesli W. M. raczysz wiedziecz o zdrowiu nasze, z lasky Bozyey iesteśmy zdrowymy y raduie się s tego ze W. M. raczysz pilnowacz ziemie od Thurkow. Proszę y do koncza zebyś W. M. pilnowal, poky y nas Pan Bog doniesie

zdrowego tam. A thesz zebys nie uczekal nygdzey; any zebys sie przecziwyl Polakom y Kozakom, bo wysz dobre ze Polaczy nie będą mogli dotrimacz nam, ale porucz ych do bysa, a odemnie będzięsz mial wiesze panstwo nyszli od thego Hospodara co iest od Lachow, bo ya wszytko trimam prisięge jako prisięgachom y zadnemu człowieku zadnego zligo nie uczinilismy. A thak W. M. zebysczie wyiachali naprzecziwko Iego Kroliewskiey Mosczi y pred nas: zeby y W. M. uczcziwoscz byla y panowie kthory zechczą zostanycz, a ony zeby zostaly, bo na wiare nasze zadnemu nycz zliego niebędzie y czoby wnuk twoy od nas mowil day iemu wiare, czo wydzial swoima oczyma, ze y Mechmet basza iest żyw w ruki naszych, o czym y za Synan baszi thesz usliszisz. O them W. M. oznaiemuie. A za them badcz zdrow. Z Bukaresczti 12 Okthobra.

Stefan Woiewoda z bozyey milosczi Hospodar ziemi moldawskiey; pyszemy do Nikola purkalaba Choczinskiego y do Kirsti i do Newrepeskula dwornika y Bosycka, iako bysczie obaczili then list nasz, a wy zebysczie przyiachali do nas do Milkowa na granicze zlemle Multanskiey ze wszitkiemi przyaczziolmy naszimy, y abysczie nie myslili zebym mlal ynszy mysl na was zly, ali iescze mam was milowacz dla tho zebysczie sie nie dali zwodzićz them lotrom Laczom, bo samy możeczie wiedzieć gdy nie może się precziwicz mocz wielka czysarska naprocziwko nam, a ynszy iako mogą stanącz? Teraz iest Mechmet basza w ręku moich y ludzi czysarsky ze tremi chorągwiami, a tak patrzcze o them dobre. A zathem bądzeczie zdrowi. Z Bukarescztu 12 Okthobris.

(Bibl. Zamoyski, Ms. 1790, f. 9 a).

Ştefan voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scriem prietenului nostru, lui Cârstea vornicul, care este de strajă spre margine. Dăm de ştire domniei tale, pentrucă domnia ta ai binevoit să afli despre sănătatea noastră, că din mila lui Dumnezeu sântem sănătoşi şi ne bucurăm că domnia ta vrei să păzeşti ţara de Turci. Rog pe măria ta să ai grijă şi până la sfârşit, până ce Dumnezeu ne va aduce şi pe noi sănătos acolo. Şi de asemenea să nu fugi nicăieri, nici să te alipeşti Polonilor şi Cazacilor, căci ştii bine că Polonii nu ne vor putea ţine piept, ci dă-i la dracul şi dela mine vei avea mai multă ţară decât dela acel domn care este dela Leşi, pentrucă eu ţin toate jurămintele pe care le-am

jurat şi nici unui om nu i-am făcut nici un rău. Deci domniile voastre să ieşiţi în întâmpinarea Măriei sale Craiului [1]) şi a noastră, ca domniile voastre să faceţi cum e cuminte şi boierii cari vor să rămâie, pot să rămâie, căci pe credinţa noastră, nici unuia nu-i va fi nici un rău. Şi ce-ţi va spune nepotul tău dela noi, să-l crezi, căci a văzut cu ochii lui cum Mechmet paşa este viu în mâinile noastre şi despre Sinan paşa, de asemenea vei auzi. Aceasta dau de ştire măriei tale. Şi apoi să fii sănătos. Din Bucureşti la 12 Octomvrie [1595].

Ştefan voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, scriem către Nicola pârcălabul de Hotin şi către Cârstea şi către Năvrăpăscul vornic şi lui Bosicko *(sic)*, cum veţi vedea această scrisoare a noastră, voi să veniţi la noi la Milcov, la graniţa Ţării Româneşti cu toţi prietenii noştri şi să nu credeţi că ai avea alt gând rău asupra voastră, ci încă vă voi milui pentru aceea că nu aţi fost câştigaţi de acei tâlhari de Leşi, căci înşivă puteţi vedea că dacă nu ni s'a putut împotrivi puterea cea mare împărătească [2]), [trimisă] împotriva noastră, alţii cum s'ar putea împotrivi? Acum Mechmet paşa este în mâinile mele, precum şi oamenii împărăteşti cu trei steaguri; deci gândiţi-vă la aceasta bine. Şi pe lângă acestea, fiţi sănătoşi. Din Bucureşti, 12 Octomvrie [1595].

(O scrisoare în slavoneşte a aceluiaş cu aceiaşi dată, dar cu cuprins diferit la Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XII, p. 214 nota, numai traducerea şi la St. Nicolaescu, *Doc. Slavo-române*, p. 285—288).

6.

Suceava, 22 Ianuarie 1596.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Află dela spioni că Ardelenii se pregătesc să năvălească în Moldova. Au trimis pe Hvens Sârbul, mai de mult omul lui Petru Schiopul, să îndemne pe Cazaci să atace Moldova. El a luat toate măsurile de pază.

Wielmożny Mlcziwy Panie Lwowski.

Uprzeyme zyczliwosczu y służby nasze W. Milosczywey laske W. M. naszego M. pana pilnie zalecamy.

[1]) Sigismund Bathory.
[2]) turcească.

Od szpiegow naszych ktorych w Siedmigrodzey ziemi mamy zesło rozne wiadomosczi nam przychodzą. Iedni o uspokoieniu ziemie tamtey ktorego sobie tameczny obywatelie życzą, nam oznaymią. Drudzy zaś iakoby woyska do ziemie Wołoskiey gotawane bydz miały, daią nam znać, iakosz y dnia wczorayszego to nam przyniesiono, ysz takie roskazanie od woiewody po wszytkiey ziemi Siedmigrockiey iesth, aby się wszyscy do Wołoch gotowali s pospolstwa dsieszązthy, zamiasth piątego, aby wyprowaddzano ktoby wszyscy za drugiem od woiewody daniem znać, aby zarazem wsiadali. Do Kozaków thesz s pieniędzmi miał posłać niakiego Hwensa Serbina, ktory przed them u Piotra Woiewody byl y Kozakom znaiomy, zeby od Dniestru do Wołoch wtargneli. Sami od Tatrusa, od Bystrzye y od Hirsta *(sic)* wpowysławają jako sprawie mamy. The drogi ad Totrusa y od Bystrizyie kazalismy poznehować dawno. Dalszey wiadomosczi czilie dosięgać mamy na dobrey pieczy. Nie wątpiąc isz W Mcż pan y przyiacziel nasz Mw. zwoylitey łasce swoey, o czym thesz od Iego K. Mcz naszego Mlcziwego pana nieodmienną obietnice mamy, nam y sprawom naszem wstawać nie bedziesz raczył. Zalecaiąc powtore sluzby nasze przyiaczielskie w laske W. M. Dat. w Soczawie d. 22 Ianuarij anno 1596.

W Mczi naszego M⁰ pana uprzei. zyczliwy przyiacziel Ieremiey Mohiła z Bozey łaski woiewoda ziemi Woloskiey. Єремїє Воєвода.

[*Verso*] Wielmoznemu Panu Panu Stanislawowi Zołkiewskiemu z Zolkwi, casztellanowi Lwowskiemu, Hetmanowi polnemu Coronnemu... Kaliskiemu etc. naszemu mcziwemu pannu y pzyiaczielowy.

(Biblioteca Zamoyski Varşovia. Autografe).

Puternice, milostive domnule castelan al Liovului. Zelul nostru şi slujbele noastre le încredinţăm stăruitor domniei tale, domnul nostru milostiv.

Ne-au sosit diferite ştiri dela spionii noştri, pe cari îi avem în Ardeal. Unii ne dau de ştire despre pacea, pe care o doresc locuitorii. Alţii însă ne dau de ştire că oştile ar fi gata să pornească asupra Moldovei, precum şi ieri ni s'a adus veste că s'a dat poruncă de către voevod în toată ţara Ardealului, ca toţi să fie gata împotriva Moldovei, să-i ia unul din zece, în loc de al cincilea, cari cu toţii,

la semnul dat de voevod, îndată să pornească. De asemenea ar fi trimis cu bani la Cazaci pe un oarecare Hvens Sârbul, care mai înainte a fost pe lângă Petru voevod şi este cunoscut Cazacilor, cu îndemn ca să treacă peste Nistru în Moldova. Ei înşişi vor trece pe la Trotuş, pe la Bistriţa şi pe la Hirsta *(sic)*, după cum am aflat. Acele drumuri dela Trotuş şi dela Bistriţa am poruncit încă de mult să fie oprite. Până la noi ştiri, ne ţinem pe pază bună. Nu ne îndoim că domnia ta, domnul şi prietenul nostru, ne vei arăta graţia ta, pentru care avem şi făgăduiala tare dela măria sa regele, domnul nostru milostiv, că nu ne vei părăsi la nevoia noastră. Incredinţând din nou slujbele noastre prieteneşti graţiei domniei tale. S'a dat la Suceava, la 22 Ianuarie 1596.

Al domniei tale, milostive domn, iubitor prieten.

Ieremia Movilă, din mila lui Dumnezeu voevod al ţării Moldovei [*iscălitură cirilică*].

[*Verso*] Prea puternicului domn Stanislaw Zolkiewski din Zolkiew, castelan de Liov, hatman de câmp al coroanei... staroste de Kalisz, prietenului şi domnului nostru milostiv.

7.

Fără loc, 7 Martie 1596.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE HATMANUL CAZACILOR

Trimite soli speciali la dânsul ca să-l poftească să vie în persoană cu toată oastea în Muntenia să lupte împotriva Turcilor. Făgădueşte mari daruri în bani şi postav.

Moy laskawy panie Hetmanie, przyacielu moy,

Życząncz Waszej Mosczi od pana Boga przy dobrym zdrowiu wszego dobrego wespól ze wsziskim ryczerstwem waszego mosczi woysko zaporoskiego, thak polkownika, setnikami i tosz wszistkim starszimi i mlodszim. Slysząncz Ia z dawna o tom, iż wasz moscz iako ludzie ryceszczy slawę dobrą na sobie nosicie, od czasow dawnych, dawnam thego pragnął abym z wasz mosciami znaiomosczy wziął, leczem wołey y wmysłu swoiego do wasz mość oznaymicz nie mogł, bom pewnego poslanca niemiał ktoryby mi tho do W. M.. mogł sprawicz. Theraz do W. mosczyey umyslmi posylam i proszę

W. mcziey abyscie W. M., nie lituiącz praczi swoiej, sam do nas przyscz raczyli, a ya W. mczią placzą pienięzną dari i sukna i pospolu z wasz mosczіami siebie samego i zdrowia niego zachowacz niebędę, gdzie i slawą moią i wasz mosczіey wszistkich będzie i thez s pożytkiemi. Iesli żeby tesz W. M. thego na pisanie y na prozbę moię [thego *şters*] uczynicz niechcieli, thedy o to W mcziey prosze abyscie W. M. tym niebronili przybycz do mnie ktory checz miecz będą do ziemi moiey przyiscz. Ale rozumiem to o wasz mosczіach ze W. M. wszistki wobecz nie bedziecie litowali pracy swoiey do zięmię mey przyscz, a poganina thego pomozecie mi W. M. bycz za kryz swięthy y za krew krescyanska. A ya tesz tę chęcz i laskę W. mczim wszistkim powinien będę nagrodzicz y zadzialywacz, czo day Panie Boze, abych W mcziow wszistkich widzial w ziemi swiey w rychle. O czo proszę aby W. M. tego zadania i pisania mego na strone nie odmietali. O czem tesz W mcziom dadzą lepszą sprawę ci sludzy moy, o co proszę aby ym W. M. we wsziskim wiarę dali. A za thym lasce się W. mcziey wszistkich wobecz zalecam.

Dan. anno domini 1596 Marca 7.

Dominationis Vestris amicus,
Michael princeps Transalpinus.

Niewiem czi niesczęscziu moiemu czi nielascze, W mcziey przyczitacz mam, bo i tak rok slalem do w mcziey poslanca przesz ktorego slalem y nieczo upomniki W mosczіom; nie wiem iesli W. M. oddano, czili nie, boscie mi W. M. nicz nie odpisali. Theraz bez listu swoiego W. M. poslanca moiego do mnie nie odprawiwacie. пис мѣсица марѳіє з дни.

[*Adresa*] Iego Mość. Panu Hatmanowi i wsziskiemu rycerstwu woyska zaporoskiego ma bycz oddan do rąk.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe sub Michal).

Graţiosul meu domn hatman, prietenul meu,

Urez măriei tale dela Dumnezeu, pe lângă sănătate, toate cele bune, asemenea şi tuturor cavalerilor oştirii mării tale, Zaporojenilor, atât pulcovnicilor, cât şi sutaşilor şi tuturora, bătrâni şi tineri. Auzind eu de mult de voi că aveţi nume bun de cavaleri,

de mult aş fi dorit să leg cunoştinţă cu domniile voastre, dar nu am putut să vă dau de veste despre dorinţa şi voia mea, pentrucă n'am avut un curier sigur, care să-mi poată împlini această solie către domniile voastre. Acum trimit către domniile voastre oameni speciali şi rog pe măria ta să nu cruţi oboseala, ci să vii în persoană la noi. Iar eu voi plăti domniilor voastre în bani, cu daruri şi postav şi eu însumi împreună cu domniile voastre nu mă voi cruţa nici pe mine nici sănătatea mea, căci va fi spre gloria mea şi a domniilor voastre tuturor şi de asemenea cu câştig pentru noi. Dacă însă măria ta n'ai vrea să asculţi de rugămintea şi de scrisoarea mea, atunci rog pe măria ta să nu oprească să vie la mine pe acei cari ar dori să vie în ţara mea. Totuşi nădăjduesc dela domniile voastre că domniile voastre toţi nu veţi cruţa munca şi veţi veni în ţara mea şi-mi veţi ajuta să bat pe păgân pentru sfânta cruce şi pentru sângele creştinesc. Iar eu pentru această bunăvoinţă şi zel al domniilor voastre vă voi răsplăti. Să dea Dumnezeu ca pe domniile voastre pe toţi, să vă văd curând în ţara mea. De aceea rog pe domniile voastre ca să nu daţi la o parte această stăruinţă şi scrisoare a mea. Despre toate acestea vă vor da domniilor voastre mai multe lămuriri, aceste slugi ale mele, cărora, rog pe domniile voastre, să le daţi încredere întru toate. Şi după această mă recomand graţiei domniilor voastre, tuturor.

S'a dat în anul Domnului 1596 Mart 7.

Dominationis vestris amicus, Michael princeps Transalpinus.

Nu ştiu dacă trebue să atribui nenorocului meu sau lipsei de bunăvoie a domniilor voastre, faptul că şi anul trecut am trimis un curier la domniile voastre, prin care am trimis şi ceva daruri domniilor voastre, dar nu ştiu dacă au fost date domniilor voastre sau nu, căci domniile voastre nu mi-aţi răspuns nimic. Acum să nu trimiteţi pe curierul meu către mine fără scrisoarea voastră.

S'a scris în luna Martie 7 zile [1]).

[*Adresa*] Măriei sale domnului hatman şi tuturor cavalerilor oştirii zaporojene, să se dea în mână.

---

[1]) Aceste din urmă cuvinte cu cirilică în slavoneşte.

8.

Fără loc, 13 Aprilie 1596.

AŞEZĂMÂNTUL LUI MIHAI VITEAZUL PENTRU MÂNĂSTIRI

Domnul făcând sobor cu mitropolitul, episcopii, egumenii şi boierii, hotărăşte următoarele: domnii şi boierii să nu mai poată lua ceva dela mânăstiri, egumenii să fie aleşi de călugări, călugării străini să nu poată fi primiţi, decât în anume condiţiuni, călugării ce vor greşi să fie judecaţi de sobor cu drept de apel la arhiereu, iar pentru greşeală mare de domnie cu pravila împărătească, călugării să nu poată părăsi mânăstirea fără voia soborului, când vor să se ducă la sihăstrie saŭ la Sfântul Munte, cei trimişi pentru venitul mânăstirii să nu oprească nimic pe seama lor, nici egumenii să nu facă cheltueli fără ştirea tuturor.

Cu mila lui Dumneḑeu chrestinu Mihailu voevodu, domnu a tótă ţĕrra de Unguri Românească, feciorulŭ marelui şi pré bunului Pêtrasco voevodu. Dat-am domnia mea acêstă învăţătură a domniei melle tuturoru sfinteloru monastiri din tótă ţĕrra domniei mele; aşişderea şi sfintei şi dumneḑeescii monastiri ce se chiamă Cozia, pentru că văḑêndŭ domnia mea şi înţellegêndu că au început în sfintele monastiri niste obiceiuri carele nu suntu din porunca sfintei pravile pentru egumenii ce încapu la egumenie cu mită, fără voia soborului, cum am ḑice, streini fără nici uo milă şi nici uo curăţare la sfintele case, pentru aceia la multă răsipă şi sărăcie şi slăbiciune au ajjunsu sfintele monastiri. Dreptŭ aceia domnia mea vĕḑêndŭ sfintele şi dumneḑeescile mânastiri căḑêndŭ in multă slăbiciune, strâns'am soboru şi am socotitŭ şi am sfătuitŭ împreună cu cinstitu părintele nostru arhie-mitropolitu kyr vlădica Eftimie şi cu amânduoi cinstiţii arhiepiscopi, kyr Theofilu Râmniceanulu i kyr Luca episcopulu Buzeului şi cu toţi sfinţi părinţi egumeni şi preoţi şi călugări şi cu toţi dregătorii, cu totŭ sfatulŭ domniei mele, cu aceştia am socotitŭ de am tocmitu şi am aşeḑatu celle ce s'au socotitŭ a fi de folosulŭ sfintelorŭ monastiri:

Ântêi, cândŭ se va intimpla a merge domnulŭ saŭ boiarulŭ la sfănta monastire pentru blagosloveniă, sĕ aibă a milui şi a întări, iar sĕ nu caute să ia de la monastire, sĕu se îngreuieze monastirea cu nimicŭ, nici darŭ sĕ nu ia fără scirea soborului

şi fără blagoslovenia tuturorŭ, aşişderea pentru egumenie, de va trebui schimbare egumenului, attuncea sê aibă voe soborulŭ monastirii sĕ alleagă să puie pre cine va pofti, iar altŭ nimeni, nici domnŭ, nici vlădică, nici dregătorŭ, nici altŭ boierŭ, întru acêsta sê nu se amestece sĕ puie sĕu să scoaţă egumenŭ din monastire fără însuşi soborulu monastirii, cum am scrisŭ mai susŭ, ei sĕ allégă dintru dînşii carele vorŭ pofti cu vrerea tuturoru, însĕ sĕ allegă preotŭ carele va fi destoinicŭ se slujéscă sfânta leturgie şi sĕ pórte grija a rĕdica şi a purta trebile şi greulŭ monastirii. Iar de nu se va afla în monastire preotŭ a fi egumenŭ, attuncia iarăşi cu voia şi cu sfatulŭ soborului, sĕ aducă dintr'altă monastire pe cine vorŭ iubi.

Acestea le am facutŭ şi le am tocmitŭ pentru căci era rele obiceiuri în sfintele monastiri pentru veniţii dintr'altă parte, carii încăpea la monastiri cu mite şi cu făciării şi nu era vrednici de preoţie sĕ slujiască leturgie, nici cruţa monastirea sĕ o întăriască, ci numai ce stringea totŭ venitulŭ monastirii şi după aceia fugia din monastire şi lăsa monastirea în sêrăcie.

Alta, de se va întâmpla a veni dintr'altă parte, de va fi şi vreunŭ preotŭ destoinicŭ şi cinstitu, acella şi cât va veni să nu încapă la egumenie, ci sê i-se dea locŭ de locuitŭ bun, şi sĕ aibă socotinţă până în vreme ce se va deprinde şi se va făgădui cu jurământŭ sfintei monastiri, a locui până la mórtea lui. Attuncea de va pofti soborulŭ sĕ puie egumenŭ.

Alta, pentru fieşice care călugărŭ ce va cădea în vre ŭo greşială, sĕ nu fie volnicŭ a fugi din monastire, nici egumenulŭ a-lŭ goni, nici alţi călugări, ci sĕ-lŭ judece soborulŭ după greşiăla lui, iar de-i va părea cu strimbulŭ şi assupritŭ, attuncia sê aibă a merge la arhiereulŭ locului acelluia şi după cum îi va afla judecata, ellŭ iarĕ-şi la postrigulŭ [1]) lui sĕ se întórcă, dar de va fi căḑutu în greşială mare, care greşială nu încape a o judeca pravila bisericei, attunci sĕ fie dusŭ la domnie, să se judăce cu pravila împărătéscă.

Şi iar, nici unŭ călugăru să nu fie volnicŭ de la postrigulŭ lui a eşi în vre ŭo parte sê-şi facă chilie deosebi, fără numai acella

---

[1]) Zicerea postrigu şi uneori podvigu, însemnéză monastirea sêu schitŭ la care îşi dedeau călugării vieaţa, cândŭ sè călugăreau. (Nota traducătorului din 1862).

ce-lŭ va lăsa soborulŭ cu blagoslovénie şi va pofti a se singuri, sêu către altŭ călugărŭ ce va pofti a locui la pustie, la vre unŭ schitŭ pentru folosulŭ sufletului lui, sĕu la Sfetagora, sĕ nu fie oppritŭ. Iar călugărulŭ ce va eşi de la postrigulŭ lui fară voia egumenului şi a soborului şi va vrea să se mute într'altă monastire, să fie affară din clericŭ şi aceia ce-lŭ vorŭ priimi pre ellŭ, ca să n'aibă nimeni a da locŭ de locuitŭ, pentru sê se întórcă la postrigulŭ lui.

Şi iar, care călugărŭ va fi trimissu în posluşaniea monastirii pentru căştigŭ, nimicu deosebi sĕ nu stringă, nici sĕ fure şi sĕ ascundă. De va fi şi mireanŭ trimis în slujbă, întru dreptate sĕ slujiască fără nici unŭ furtişagŭ, sĕ adducă la monastire. Iar şi soborulŭ încă să aibă a-lŭ milui şi a lŭ socoti.

Asemenea şi egumenulŭ, cine va fi, să nu ascundă din venitulŭ monastirii, nici sĕ cheltuiască fără voia şi fără scirea soborului, ci numai ce va fi pe tréba monastirii sĕ cheltuiască cu vrerea tuturorŭ.

Că pentru aceia am tocmitŭ şi am legatŭ cu aceşti cinstiţi părinţi, cu marele mitropolitŭ şi cu amănduoi episcopii şi cu toţi egumenii şi cu totŭ cinstitulŭ soborŭ şi cu totŭ sfatulŭ domniei melle, întărit-am şi am pecetluitŭ cu mare blestemŭ şi înfricoşată îngrozire, cine va îndrăzni a sparge acéstă tocmélă a sfăntului soborŭ, domn sêu arhierĕu sĕu boiarŭ, să fie blestematŭ de Domnulŭ Dumneḑeu şi de 318 părinţi ce au fostŭ la Niceia şi de părintele Eftimie mitropolitulŭ şi de cinstiţii episcopi şi de toţi egumenii şi de toţi sfinţii şi să-i spargă Dumneḑeu într'acéstă lume trupulu, iar în véculŭ ce va să fie sufletulŭ.

Şi acesti marturi am pusŭ domnia mea: jupan Mihalcea banulŭ, jupan Calotă mare ban, jupan Mitrea vorniculŭ, jupan Ivan mare vornicŭ, jupan Chesar mare logofătŭ şi Theodosie mare vistierŭ şi Radulŭ mare clucerŭ şi Negru mare spătarŭ şi Stroe mare stolnicŭ şi Radulŭ mare comissŭ şi Şerban paharnicŭ, jupan Preda mare postelnicŭ. Şi însu-mi eu, domnulŭ, am poruncitŭ. Şi eu Dumitru gramaticulŭ.

Aprilie 13, ḑille, anulŭ 7104 [1596].

Acad. Rom., Doc. LII/2. Copie după « Ocolnica lui Constantin Mavrocordat », întărită de Arhivele Statului prin Gr. Mano la 1862. Cf. N. Iorga, *Istoria Bisericii*, ed. II-a, I, p. 219, rezumat după o întărire posterioară din 1666.

9.

Târgovişte, 25 August 1596.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE STANISLAV HANSKI

Ii cere să intervie la hatmanul Zamoyski ca să împiedice pe hanul Tătarilor să treacă în Muntenia.

Ioanes Michael Woaewoda, z lasky bożey Hospodar y wlasny dziedzic ziemy Multhanskiey [1]).

Mnie mnoscywy P. Hansky, Pan a przyiaceliu moy, hęcy moye przyiacełsky oddawam łasce W. M., przy ktorych zdrowia dobrego wszech fortunych pociech od pana Boga wiernie życzę iako [siebi]e sam.

Tym małem pisaniu nawidząm zdrzawia W. M. ktorim, day pan Boze abim sliszał yz niego szie ceszil na czasi niezamierany W. M.; Pewnie ze W. M. jest człowekem wzętęm u Króla jego mscy y mozesz W. M. przyiacielowy dobre ucinić, gdy W. M. będzesz chczał, przetho przosze W. M. yako mego milego przyiacełła zebiszie W. M. przyczinic racil do iego moscy Pana Hethmana, mego mnoscywego pana y przyyacella, zeby tego poganina do zemy moy nieprzypusczał, to iest Tatar Hana, a ya the laskę W. M. mnie mnosciwemu Pana y przyiacelowy s kazdy miary wszim dobrzim zadzialiwać y oddawac będę powinię, nic nie mieszkaiąc. S tim powtury hęcy swe przyyacelsky otdawam w lasce W. M. w ktory proszę abim bił chowan. Dan o Tergowi[stie] 25 Augusta R. P. 1596.

W. M. mego mnoscywego P. we wszego ziczlywy przyiaceł

Iw Михаил Боевод [1])

[*Adresa*] Iego moscy P. Panu Stanisławowi Hanskiemu memu milemu przyjacelowy do rąk własnych ma bić dan.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 12).

Ioan Mihail voevod din mila lui Dumnezeu domn şi moştenitor legitim al Ţării Româneşti.

Graţiosul meu domn, domnule Hanski, domnul şi prietenul meu sentimentele mele prieteneşti le încredinţez bunăvoinţei

[1]) Am păstrat ortografia greşită a originalului.
[1]) Iscălitură originală cu cirilică.

Oryginał [12]

596 25/8 Ioanes michael Woewoda Wlaski Bozij Hospodar
y wlasnij dziedzic ziemij Multanskie etc.

Mnie mnoscziwy p. Hansky p. a przijacielu moy
Heczij moye przyiacielskie oddawam lasce wm
przy ktorych zdrowia dobre wszech fortunnych
pocziech od pana boga wiernie zyczę iako
lia sam etc.

... malem pisaniu nawidzam zdrowia wm
.. orim dzij p. boze abim slyszał y z niego
sie ciesził w czasi nieza mierónij wm pewnie
ze wm iest czlowiekem wszetem u K. ie msczy
y możesz wm przyiacielowij dobre uczinic gdij
wm będzesz chczał pretho proszę wm iako
mę milę przyiaciella zebische wm przyczinnie
rawal do ie msczij p. Hetmana mę mnoscij
wę p. y przyiaciella zebij ie poganina do
zemij moy nieprzij pusczał toiest Tatar Hane-
aya the laske wm mnie mnoscziwemu p.
y przyiacielowij skazdij miarij wsim dobrzim
zadzialiwac y oddawac będę powinnę
nic nie mieszkaiac stim powtorij heczij sie przij-
iacielskij oddawam wlasce wm w ktorij pro-
sze abim bit chowan dan stergowi a 25
Augusta R. P. 1596

W M mę mnosciwę p. wewsze
zicliwy przyiacel

Iѡ Михаил воевод

Scrisoarea lui Mihai Viteazul din 25 August 1596 (Nr. 9), cu iscălitură autografă

domniei tale, pe lângă cari doresc dela Domnul Dumnezeu sănătate, bucurii fericite întru toate, ca şi mie însumi.

Cu această mică scrisoare cercetez sănătatea domniei tale; să dea Dumnezeu să aud că domnia ta te bucuri de dânsa timp nemăsurat. De sigur că domnia ta eşti un om cu trecere la Măria sa regele şi poţi domnia ta să faci un bine unui prieten, atunci când binevoeşti. De aceea rog pe domnia ta, ca pe iubitul meu prieten, să binevoeşti să intervii la domnia sa hatmanul, graţiosul meu domn şi prieten, ca pe acel păgân să nu-l lase să vie în ţara mea, adică pe hanul Tătarilor, iar eu, această binefacere o voi răsplăti şi voi mulţumi graţiosului meu domn şi prieten în orice chip cu toate cele bune în chip sigur, fără nici o întârziere. După acestea din nou recomand sentimentele mele prieteneşti graţiei măriei tale în care rog să fiu păstrat. S'a dat la Târgovişte la 25 August, anul domnului 1596.

Al domniei tale, graţiosul meu domn, întru toate binevoitor prieten.

Io Mihail Voevod [1]).

[*Adresa*] Domniei sale Domnului Stanislaw Hanski, iubitului meu prieten, să se dea în mâni proprii.

10.

Suceava, 4 Octomvrie 1596.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Hanul Tătarilor a trecut Dunărea şi se îndreaptă spre Brăila şi spre Ţara Românească.

Wielmozny Mczywy Panie Hetmanie.

Uprzejme zyczlywosczy nasze zalieczamy w laske w mcźy, etc. Radzybyśmy do W. Mczy. zawzdy pysacz czo pewnego: alie niedlug wyadomosczy musyalo sie do W. M. pysacz. A theras ze naszy poslanczy samy wydzialy woysko hanowe w the Srodo proszli

[1]) Cu cirilice.

u mostu Dely Zyorgia, zapewnu nie ynacze bycz tho rozumiemy. Zthamtad nazaiutrz miely ruszycz sie ku Braylow ku Multanskiey ziemy o czym szyrey pizsalysmy do Iego Mczy Pana Hetmana koronnego. Czo sie daley ponowy, nie umieszkayącz Iego M. takze y W. M. dawacz znacz będziemy.

Zalieczamy przy them powthore sluzby nasze do laski W. Mczy z Suczawy, dnia Okthobris, 1596.

W. M. Wszego dobra zyczliwy sluga y przyacziel.

Ieremya Mogyla z laski Boziey H. Z. Moldawski.

Єремиа Воевода.

[*vo.*] Wielmoznemu Panu, Panu Stanislawowi Zołkiewskiemu z Zolkwie, Castellanowi Lwowskiemu, Hetmanowi Polnemu, Dubieszowskiemu, Kaliszkiemu (. . . *şters*) i inszemu. M. Panu y przyiacielowi.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Prea puternice, milostive domnule hatman, încredinţăm graţiei domniei tale zelul nostru.

Am fi bucuroşi să scrim întotdeauna domniei tale ceva sigur, dar am fost nevoit să dau de curând unele ştiri nesigure domniei tale. Acum însă când curierii noştri înşişi au văzut oastea hanului că au trecut podul Deli Zyorgia, de sigur înţelegem că nu poate fi altfel. De acolo a doua zi urmau să pornească spre Brăila şi spre Ţara Românească, despre care am scris mai pe larg domniei sale hatmanului coroanei. Ce va mai fi apoi mai nou, nu vom omite să dăm de ştire atât domniei sale, cât şi domniei tale.

După aceia încredinţăm din nou slujbele noastre graţiei domniei tale. Din Suceava, 4 Octombrie 1596.

Al domniei tale slugă iubitoare şi prieten.

Ieremia Movilă, din mila lui Dumnezeu domn al Moldovei.

(*Urmează iscălitura cirilică*).

[*Verso*] Prea puternicului domn, domnului Stanislaw Zolkiewski din Zolkiew, Castelanul Liovului, hatman de câmp, staroste de Dubieszow, de Kalisz, etc., domnului şi prietenului milostiv.

11.

Constantinopol, Octomvrie—Noemvrie 1596.

SULTANUL TURCIEI CĂTRE REGELE POLONIEI

Răspunde soliei trimise prin Stanislav Gulski. Felicită pe Poloni că nu au aderat la liga creştină. In ce priveşte numirea unui domn de către Poloni în Ţara Românească, aşteaptă răspunsul hanului Crimeii, căruia i s'a încredinţat această ţară. In Ardeal vor pune un voevod după vechíul obiceiu. Turburătorii şi pretendenţii la tron din Moldova vor fi pedepsiţi. Refuză să evacueze pe Tătarii din părţile Cetăţii-Albe. Tratatul de alianţă cu Polonia va fi înnoit.

[Po zwykłym pozdrowieniu i winszowaniu]. Krolowi Polskiemu y Szwedzkiemu, dziedzicznemu, Zygmuntowi szczęśliwego powodzenia y dokonczenia zyczemy.

Gdy ten nasz wisokiem naszym list wam oddany będzie, macie to wiedzieć iż do naywyszey Porty naszey wszelakiey czci y poważności godney, ktora iest ucieczką każdemu potrzebuiącemu sprawiedliwości świętey, zacny i bardzo godny człek, wielmożny pan Stanisław Gulski starosta Barski z pokolenia Messyaszowego do Nas przyiechał y oddał Nam Wasz pełny przyiazni i grzeczy list y powiedał nam o tym szeroce y dostatecznie, iako nieprzyiacielscy z nami wiadący woynę krolowie wiele kroć do Was listy swe pisali y posły słali, staraiąc iakobyscie byli z niemi za iednego człeka y iednego umysły.

Ale iż starodawna przyiazń y dawno zaczęte przymierze z przodkow Waszych, Krolów Polskich z tą naszą naywyszą y szczęśliwą Portą naszą tego nedopuszczało y niemogło odmienić starey y szczerey przyiaźni z dawna zobu stron poczętey w nową niechęć y nięprzyiazńy, owszem bardziey przestaiąc przy dawney powolności y zyczliwości przyiacielskiey, z tey miary lekce sobie poważaiąc y w małey wadze maiąc nieprzyiacielskie namowy, słowa upominania y staranie, a chcąc te rzeczy swoie skutkiem samym pokazać, odrzuciliscie na strone radę ich. Do tego przeszłych lat, czasa rozterków panstwa Wołoskiego, iakoście pilne staranie czynili, radą y pomocą swą, a to wszystko, względem starozytney przyiazni chęci, uprzeymości y tak statecznego przymierza, a z właszcza nieprzepominaiąc niedawno poswięconego .przymierza

ktore, z łaski y chęci swey w raiu odpoczywaiąc y wiecznym odpocznieniu będący zmarły oyciec nasz, sultan Murad chan, ktorego duszy niech Pan Bóg miłosiernym będzię, z wami był uczynił y stwierdził, ktore aby teraz z nowu był przez nas potwierdzone, dołozywszy tego aby na panstwo Multanskie ktore z dawnych wieków pod rozkazaniem naszym iest z strony waszey był tam woiewoda posadzony, płacąc iednak zupełny y z dawna zwykły czynsz y tribut do naywyszey Porty naszey. Więc gdyby Pan Bóg Wszechmogący za łaską y miłosierdziem swym Erdelską ziemię pod moc y rozkazowanie nasz dał, żeby sam nigdy beglerbeg albo hetman nasz nie rozkazował, ale żebyś my dali woiewodzie za ktorymbyście się do nas z prośbą swą udali. Do tego pod zamki krola Niemieckiego ktore są przy granicach waszych, iako Mukarz, Caszowa y Hust, żebyś my woyska naszego niesłali, ale owszem gdybyście woysko wasze pod te zamki posłali, aneż dobyli, żeby to w rękach y władzy waszey została, a my zebyśmy was przydzierzeniu iuż spokoynym zupełnie znaydowali. O to y o insze rzeczy o ktorekolwiek do nas, tak ustnie iako y przez pismo swe pan poseł wasz z prozbami swemi się udał, wielkim bacznym y nieogarnionym, o wysokim rozumem naszym cesarskim poięliśmy y rzozumieli.

My tedy, maiąc wzgląd na starowieczne primierze y tak szczerą przyiazń ktore nad dziadowie y pradzidowie z przodkami waszemi Krolmi Polskiemi mieli y nigdy nienaruszenie trzymali, a osobliwie z wielu miar poważaiąc sobie wielce znaczną y uprzeymą chęć y przyiażń waszę, ktorąśćie przodki swe przeniesli, z łaski naszey cesarskiey podług słów y wierszami opisanego starego przymierza, za żądaniem waszym potwierdzone przymierze przerzeczonemu posłowi waszemu oddaliśmy.

A co się tchnie Multanskiey ziemi, tę naznaczyliśmy byli Iego Mości sławnego y wszelakiey czci powagi godnemu czarowi Krymskiemu, sultan Gazi Kiereiowy, a to na ten czas gdy za świętoblywym rozkazaniem naszym do ziemi nieprzyiacielskiey z woyskiem swym niezwyciężonym iedził, do tego tedy czas, Iego Mość w tey sprawie pisaliśmy, maiąc wzgląd na żądanie wasze. Skoro dali Bóg od niego respons, ktorego się prędko spodziewamy, będziem mieć, tedy bez omieszkania wam o wszystkim damy znać.

A co się tchnie ziemi Erdelskiey, w tey umyśliliśmy dawnym obyczaiem y prawem, woiewodę posadzić y o tym przemysliwamy

iakobyśmy to skutkiem samym pokazali y tego dowiedli, iakoż skoro było Pan Bóg łaski swey w moc y w łasczę naszę dał, tedy zwyczaiem staradawnym na tamto panstwo woiewodę podamy y przy powinności go dawney zachowamy.

A co się tchnie tych zamków wyżey mianowanych, ieśli nie są w granicach Erdelskich y wladzy, ale pod Niemieckiego krola mocą y przy granicach waszych, tedy wam ich wołno dobywać, posiadać y do panstwa swego przywrócić, my wam tedy mierze żadney przeszkody nieuczyniem.

A co się tchnie Cara Iego Mośći Krymskiego, żeby z woyski swemi w panstwa wasze niewiezdzał, tegośmy za próżbę posła waszego wyzsze pomienionego usilnie y pilnie przez rozkazanie nasze upominieli, żeby się tego nigdy nieważył, aby miał naruszać przymierze od Nas wam dane. A zwłaszcza gdy mu od was będą zupelnie płacone odsyłane upomniki y płacą podług przymierza y artykułów ktore z nim macie, tedy w tem nietrzeba naymniey wątpić, żieby miał w naymnieyszym punkcie przymierze nasze złamać, albo przeciwko niemu wystąpić, gdyżeśmy mu w tey mierze podług potrzeby y przystoyności rozkazali, aby inaczey tego nie czynił, ale żeby się podług przymierza naszego statecznie zachował.

A co nam przypomniał poseł wasz z strony paniąt Wołoskiey ziemi, także y tych ktorzy się czuwaią woiewodami tedy wołoskiemi, za czem wielkie nienaski y wrzuszenia pokoiu w tamtym panstwie przychodzą, żądał nas abyśmy z takich sprawiedliwość uczynili i takich iako pokoiu pospolitego mieszaiące karali.

My w takich się nie kochamy, ani tego pragniemy, aby się tacy znaydowali y pokazowali y niemasz na te woli naszey aby się takiemu folga działa, iakoż gdzieby się tu u nas tacy pokazali, więzieniem y dalszym karaniem będą hamowani z rozkazania naszego. A gdyby też w panstwie waszey tacy się znaydowali, tedy bez wszelakiey odwłoki dawaycie nam o nich znać, a my im karanie naznaczemy skoroby do Nas odesłani byli.

Ku temu iż niektóre mieysca na granicach naszych dla tego że pusto leżą y nie są wielkością ludzi osadzone, zli ludzi y Kozacy wasi, często grabaią, szkody wielkie czyniąc, tak w naszym, iako y waszym panstwie, oznaymił nam poseł wasz, czemu aby się mogło zaniec, żądał nas aby temu mogły bydz twierdze y zamki budowane; dla większego uspokoienia poddanych, a dla prędzego pochamowania Kozaków, więc do tego y to chciał mieć, aby narod

Tatarski pod Białogrodem nie był y tam nie mieszkał. Ale iż tamta kraina y pogranicze iest dawno w dzierzeniu Musułmanskiem, gdzie wiele Musułmanów ktorzy śmiercią męczenską pomarli y maią tam swoie groby, także też y narod Tatarski, ktory się pod skrzydla nasze z maiętnością swą, z pasiekami y bydłem y owcami znoszą y kryą y spokoynie siedzą, niebaczemy y nie nayduiemy tego abyż z tamtąd mieli bydz ruszani y zpędzeni. A zatym aby tamte kraie miały puste zostać potrzeby niewidziemy, a owszem uczynilibyśmy to przeciwko starodawnemu przymierzu y z oszukaniem starowiecznych artykułów. Ale iednak gdzieby ktory z poddanych naszych Kozackim albo zlodzieyskim obyczeim iaką szkodę wam y państwam waszym uczynił y przymierze w czymkolwiek naruszył, tedy z takiego każdego, da Pan Bóg, skuteczną y nie odwłoczną sprawiedliwość uczynić iesteśmy gotowi, podług wstępku każdego.

Potrzeba tedy iest tego, iż gdy zaczny człek z Porty naszey, czausz Pirały, z naywiększym y świętobliwym znakiem naszym, list Nasz wam odda y list przymierza potwierdzonego z przysięgą naszą przyniesie, żebyscie chęć y przyiaźń y to potwierdzenie przez Nas uczynione wdzięcznie od Nas przyięli y ono przykładem przodków swych, krolów Polskich, we wszyskich punkciech y artykułach statecznie y w newczem nieponirzenie zachowali, a skutkiem to samym pokazaiąc żebyscie przyiaciołom naszym przyiaciołami byli y pokazali się. Co gdy uczynicie, a szczerą przyiażn y stateczna przymierze z nami zachowacie y onego w niewczym nienaruszycie, tedy tego pewni możecie bydz, żeby też z strony naszey o to z wielką pilnością się starać będziem iakobyśmy w naymnieyszym punkcie tego przymierza potwierdzonego nienaruszyli, ani granic iego przestąpili, ale owszem o to się starać się będziemy, iakoby ta przyiaźń y dobrę sąsiedztwo między nami mnożiła y krzewiła.

A co się tchnie wzwyż pomienionego posła waszego, ten nam od was zwykłe upomniki oddał y z wielką uczciwością y wstydem chęci y przyiażn wasze nam zalecał, co iedno przystało zacney osobie iego, służąc y pokazuiąc wam służby y pilności swoie, ktoremuśmy też, zwyklym obyczaiem Portam naszey, wszelaką chęć uczciwość mu przystoyną wyrządzaiąc i łaską naszę Cesarską pokazawszy, onego z gładką odprawą odpuscili, do was nazad puscili odesłali.

Ażebyscie Nam o sprawach tamtych rozmaitych kraiów przey ludzi wasze często oznaymować niezaniedbywali, pilnie żądamy.

Dan z stolecznym miescie naszym Konstantynopolu, roku od Narodzenia Machameta 1005, miesiąca Rebiul Ewella.

(Ms. Czartoryski, Cracovia, Nr. 611, p. 391 şi urm.
Traducere contemporană după textul turcesc).

[După felicitările şi urările obişnuite]. Regelui Poloniei şi ereditar al Suediei, lui Sigismund îi dorim izbândă şi sfârşit fericit. Când această înaltă scrisoare a noastră vă va fi remisă, veţi şti că a venit la noi la Inalta noastră Poartă, cea demnă de toate cinstele şi onoruri, care este adăpostul oricui are nevoe de sfânta dreptate, puternicul, însemnatul şi demnul de cinste domn Stanislaw Gulski, staroste de Bar, din seminţia creştină, şi ne-a dat scrisoarea voastră amabilă şi plină de prietenie şi ne-a spus pe larg şi îndestulător, cum regii duşmani cari poartă războiu cu noi v'au scris scrisori şi au trimis soli, stăruind ca să fiţi cu dânşii ca un singur om şi la un singur gând.

Dar pentrucă străvechea prietenie şi pacea încheiată demult de strămoşii voştri, regii Poloniei cu înalta şi fericita noastră Poartă nu îngăduiau aceasta şi nu se putea schimba vechea şi sincera prietenie, ce demult era de amândouă părţile, în ură şi duşmănie, ci dimpotrivă vrând să rămâneţi cu vechea pace şi iubire prietenească, nedând însemnătate îndemnurilor şi stăruinţelor duşmane, şi vrând să arătaţi vădit care vă este gândul, aţi respins sfaturile lor. Pe lângă aceasta în anii din urmă, în vremea turburărilor din ţara Moldovei, aţi făcut toate sforţările, cu sfat şi cu ajutor pentru păstrarea vechei prietenii şi a alianţei neschimbate, apoi n'aţi uitat nici pacea de curând încheiată, pe care a făcut-o cu voi şi a întărit-o din graţia şi cu voinţa lui răposatul părintele nostru, sultan Murad han, care se odihneşte în rai în veşnică odihnă, cu sufletul căruia fie Dumnezeu milostiv, şi care pace a fost acum din nou întărită de noi. Adăogaţi şi aceasta că în Ţara Romînească, care de multe veacuri este sub porunca noastră, să fie aşezat de către voi un voevod, care să plătească însă complet darea şi tributul obişnuit de demult către prea înalta noastră Poartă.

Apoi, dacă Dumnezeu atotputernic cu graţia şi mila lui ne-ar da ţara Ardealului sub puterea şi porunca noastră, să n'o

cârmuiască niciodată vreun beglerbeg sau hatman al nostru, ci s'o dăm unui voevod, pentru care vă rugaţi la noi.

După aceea să nu trimitem oastea noastră împotriva cetăţilor regelui nemţesc care sânt lângă graniţele voastre, ca Muncaci, Caşovia şi Hust, ci, dacă aţi trimite oastea voastră împotriva acelor castele şi le-aţi cuceri, să rămâie în mâinile şi în stăpânirea voastră şi noi să vă asigurăm stăpânirea lor liniştită.

Despre aceasta şi despre alte lucruri pentru care ne-a rugat atât verbal, cât şi cu scrisori solul vostru, am înţeles toate şi le-am primit cu mare atenţie.

Noi deci, ţinând seamă de vechea alianţă şi de sincera prietenie care din moşi-strămoşi am avut-o cu înaintaşii voştri, regii Poloniei, şi care au ţinut-o neatinsă şi mai ales preţuind dragostea şi prietenia pe care au purtat-o înaintaşii voştri, cu graţia noastră împărătească şi conform cuvintelor şi articolelor vechilor tratate, am dat, la cererea voastră, numitului sol al vostru întărirea alianţei.

In ceea ce priveşte Ţara Românească, aceasta o încredinţasem slăvitului şi demnului de toată cinstea, împăratului Crimeii, sultanul Gazi Ghirai şi chiar în clipa când pornea din sfânta noastră poruncă spre ţara duşmană cu oastea lui neînvinsă, chiar atunci i-am scris în această treabă, ţinând seamă de cererea voastră. Indată ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom avea răspuns dela dânsul, pe care-l aşteptăm curând, atunci fără întârziere vă vom da de ştire despre toate.

In ceea ce priveşte Ţara Ardealului, avem de gând, după vechiul obiceiu şi drept, să numim un voevod şi nădăjduim că vom ajunge la aceasta, îndată ce Dumnezeu prin graţia lui ne-o va da în puterea şi sub stăpânirea noastră; atunci după obiceiul străvechi vom da acestei ţări un voevod şi-l vom ţine după vechile îndatoriri.

Iar în ceea ce priveşte acele cetăţi mai sus numite, dacă nu sânt în graniţele şi stăpânirea Ardealului, ci sub puterea regelui nemţesc şi lângă graniţele voastre, atunci aveţi voie să le cuceriţi să le stăpâniţi şi să le reuniţi la ţara voastră, noi nu vă vom împiedica în aceasta în niciun chip.

Iar în ceea ce priveşte pe împăratul Crimeii, ca să nu năvălească cu oştile lui în ţara voastră, la cererea mai sus pomenitului sol al vostru, i-am dat de ştire în chip hotărît prin porunca noastră, ca să nu se încumete niciodată să turbure pacea pe care v'am

dat-o. De altfel, dacă voi îi veţi plăti deplin şi-i veţi trimite darurile şi plata după pacea şi articolele ce aveţi cu dânsul, nu trebue de loc să vă îndoiţi că nu va strica nici în cea mai mică măsură pacea noastră sau să se poarte ca potrivnic al ei, de vreme ce i-am poruncit cum se cuvine, după nevoie, ca să nu facă altfel, ci să se poarte mereu după stipulaţiile alianţei noastre.

Iar ceeace ne-a pomenit solul vostru din partea boierilor Moldoveni şi despre cei ce se socotesc voevozi ai Moldovei, de unde se naşte mare turburare şi stricare a păcii în acele părţi, ne-a cerut să facem dreptate cu unii ca aceia şi să pedepsim pe cei ce turbură pacea obştească. Nouă nu ne place acest lucru şi nici nu dorim ca astfel de oameni să se arate şi să se facă astfel de urmări. Dacă s'ar ivi unii ca aceia aici la noi, vor fi înfrânaţi cu închisoare şi alte pedepse din porunca noastră. Şi iarăşi, dacă astfel de oameni s'ar afla în ţara voastră, atunci să ne daţi ştire despre ei fără nici o zăbavă şi-i vom pedepsi greu, îndată ce vor fi trimişi la noi.

Pe lângă aceasta, deoarece unele locuri ale noastre dela graniţă sânt pustii şi nu sânt întărite cu multă lume, oamenii răi şi Cazacii voştri, adesea le pradă făcând pagube mari, atât în ţara noastră, cât şi în a voastră, solul vostru ne-a arătat că pentru a-i ţine în frâu, ne cere ca acolo să poată fi clădite cetăţi şi castele, pentru liniştirea supuşilor şi pentru ţinerea în frâu a Cazacilor. Pe deasupra mai voia ca poporul Tătarilor să nu mai fie la Cetatea-Albă şi să nu mai locuiască în acele părţi. Dar, deoarece acea margine şi graniţă este demult în stăpânirea Musulmanilor, unde mulţi Musulmani cari au murit cu moarte de mucenic au acolo mormintele lor, de asemenea şi poporul Tătarilor care este sub aripa noastră, cu averea lui, cu păşunile, vitele şi oile, petrec şi-şi duc viaţa acolo în pace, nu socotim cu cale şi nu credem că ar trebui să fie scoşi de acolo şi alungaţi. Pe de altă parte nu vedem nevoia ca acele ţări să rămâie pustii, dimpotrivă, am face-o împotriva străvechii păci şi cu călcarea vechilor articole. Dacă însă oricare dintre supuşii noştri, după obiceiul Cazacilor sau al răufăcătorilor, v'ar face vre-o pagubă ţării voastre şi ar călca întru ceva pacea, atunci sântem gata, cu ajutorul lui Dumnezeu, fără întârziere să facem dreptate cu unul ca acela, după fapta fiecăruia.

Este nevoie ca atunci când bărbatul însemnat dela Poarta noastră, ceauşul Pirali, cu semnul nostru cel prea mare şi sfânt vă va da scrisoarea noastră şi vă va aduce scrisoarea de întărire a păcii cu jurământul nostru, să primiţi cu recunoştinţă dragostea, prietenia şi întărirea noastră, după pilda străbunilor voştri, regii Poloniei, să vă ţineţi tare şi fără nici o schimbare de toate punctele şi articolele şi să arătaţi prin fapte că aţi fost şi sânteţi prietenii prietenilor noştri. Dacă faceţi aşa şi dacă păstraţi pace şi prietenie sinceră cu noi şi nu le stricaţi întru nimic, atunci puteţi fi siguri că şi din partea noastră ne vom sili cu zel să nu atingem nici în cel mai mic punct pacea întărită, nici să trecem peste marginile ei, ci dimpotrivă ne vom sili ca această prietenie şi buna vecinătate între noi să crească şi să se mărească.

Iar în ceea ce priveşte pe mai sus pomenitul sol al vostru, acesta ne-a dat dela voi obişnuitele daruri şi ne-a încredinţat de prietenia şi de dragostea voastră cu multă sârguinţă şi politeţă, cum se cuvenea înaltei sale persoane, slujindu-vă şi dovedind zelul său faţă de voi. După obiceiul Porţii noastre i-am orânduit toată cinstea ce i se cuvine şi arătându-i graţia noastră împărătească, l-am liberat cu cinste şi l-am trimis înapoi la voi.

Vă rugăm stăruitor să nu neglijaţi să ne daţi de ştire cât mai des prin oamenii voştri despre treburile acelor diferite ţări.

S'a dat în oraşul nostru de scaun, Constantinopol, anul dela naşterea lui Mohamet, 1005, luna Rebiul Evel. (1596, Octomvrie—Decemvrie).

12.

Suceava, 24 Decemvrie 1596.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI STAROSTELE CAMENIŢII

Dă ştiri despre mişcările Tătarilor şi Turcilor aduse de Iancu starostele de Cernăuţi, trimis la han cu daruri pentru răscumpărarea robilor Moldoveni.

1596. Copia listu od hospodara I. M. do I. M. pana Iana Kamięnieckiego.

Iankul starosta nasz Czarnowieczki khtoregochmy do chana z upomniki słali, die 20 Decembris od niego przyiachał, wdzięcznie,

słyszymy, to wszystko przyiął y posły naszi dobrze przyiaczielskie odprawił, lecz przed się niestoy za nasze, bo na to co ubogich poddanych naszych z wilczech ich pasczęk wrocziło się, co snacz za grzechy Pan Bog tę plagę na ziemię naszą dopusczicz był raczył. Iankul tesz powiada isz pod Białogrodem Chan to mrozow wydychacz ma, asz wody umarzną, stamtąd z woyskiem do domow swych nazad. Ali zeby niezagarnył gdzie szmath Ukrayny o tym myslicz nie trzeba, przeto iako o tym słuchy mamy, racz W. M. napomnicz, zeby się w dobrey ostrożnoscz panowie ukraynni mieli, jakosz tesz y Nahaycy za on przipław od Kozakow o zemsczіam na poddanych Kr. I. M. pomyslaią. Co więcey dosiącz będzięm wiadomosczi, tedy niemieszkanie dawacz znacz W. M. o nich będziemy. Dat s Soczawy d. 24 Decembris A. D. 1596.

Ceduły.

Przy tych posłanczach naszych wyprawował chan posła swego do Kro. I. M. nieiakiego Dzieniaskowego, wiary catholickiey, kthory przed thym kilka lath był posłem we Swecy, iedno się dziwuiemy ze go tak długo nie masz, gdysz y listy oddane mu były; także y do nas drugiego posła wyprawował, obawiamy się iżby inszego przedsięwzięczia na co złego y chytrego niebył.

Od niektorych stamtey strony zyczliwych naszych wiadomoscz tę mamy isz Nahaycy za on przipłoch od Kozakow y szkody kthore natęnczasz tam podięli, pomislaią y chczą w panstwach Kro. I. M. swego wetowacz. Takze y ci drudzi przy chanie za szkody kthore się im stały od Kozakow w niebytnosczi ich w domach.

Cesarz Tureczki zimowacz ma, iako udawaią, w Iendrinopolu, Pisał nam Achmet Bassa, kthory iesth na Silistry, isz listy universalne rozeslano aby tryumphy odprawowano za zwycięstwo otrzymane nad Chrzesczіany, kthory listhy nam posłał, pilnie prosząсz abychmy go Iego M. Pan Hethman Coronnego poslali.

Tak między woyskięm Czesarskięm, yako y tatarskięm pewne szpiegi swe mamy do ktorych ponow pewnych dosiągniącz niemieszkanie dawacz znacz W. M. będziemy.

(Bibl. Zamoyski, 1790, foaie nenumerotată).

1596. Copia scrisorii dela măria sa domnul, către măria sa domnul Ioan dela Camenița.

Iancul, starostele nostru dela Cernăuți, pe care-l trimisesem cu daruri la han, s'a întors dela dânsul în ziua de 20 Decemvrie.

Auzim că a primit bine toate acelea şi pe solul nostru l-a trimis înapoi în chip prietenesc. Dar nu la aceasta ne este grija acum, ci pentru bieţii noştri supuşi, ca să fie înapoiaţi din prinsoarea lor cumplită, căci Dumnezeu a vrut, pentru păcatele noastre să încerce ţara noastră cu această plagă. Iancul de asemenea mai spune că hanul va aştepta la Cetatea Albă vremea gerurilor, până vor îngheţa apele, iar apoi de acolo cu oştile se va întoarce înapoi către casele lor. Totuşi nu trebue să nădăjduim că [se va întoarce] fără să apuce ceva pradă în Ucraina, mai ales că avem veşti în acest sens. Binevoeşte măria ta să dai de ştire domnilor din Ucraina să fie pe pază, mai ales că şi Nohaii, din pricina acelei incursiuni a Cazacilor, se gândesc să se răzbune asupra supuşilor măriei sale regelui. Ce ştiri noi vom mai culege, fără zăbavă le vom anunţa măriei tale. Dat în Suceava la 24 Decembrie, anul domnului 1596.

Foi separate [Ţidule].

Hanul a trimis odată cu curierii noştri pe solul său către Măria Sa regele, pe un oarecare Dzeniasko, de credinţă catolică, care mai înainte cu câţiva ani a fost sol în Suedia, însă ne mirăm că de atâta vreme nu s'a arătat, deşi i-au fost date scrisorile şi chiar a fost trimis un al doilea sol către noi; ne temem ca nu cumva să n'aibă o altă destinaţie cu un scop rău şi viclean.

Dela câţiva oameni de încredere ai noştri din acele părţi avem ştire că Nohaii, pentru acea incursiune a Cazacilor şi pagube ce au avut atunci, se gândesc şi vor să se răzbune în ţările Măriei Sale Regelui.

De asemenea şi aceştilalţi, cari sânt pe lângă han [vor să se răzbune] pentru pagubele pe cari le-au suferit dela Cazaci în lipsa lor de acasă.

Impăratul turcesc va ierna, după cum se asigură, la Adrianopol. Ne-a scris Ahmed Paşa, care este la Silistra, că s'au răspândit scrisorile universale, ca să se sărbătorească triumful pentru izbânda obţinută asupra creştinilor, care scrisori ni le-a trimis, rugându-ne insistent să le trimitem măriei sale hatmanului Coroanei.

Atât între oştile împărăteşti cât şi în cele tătărăşti avem spionii noştri, iar veştile ce ne-ar veni dela dânşii le vom împărtăşi fără întârziere măriei tale.

13.

Suceava, 28 Decemvrie 1596.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI CASTELANUL CAMENIŢII

Hanul Tătarilor a trecut peste Nistru, Ucraina trebue să fie pe pază.

Mczwy Panie Starosto Camieniecky. Przyiacziełskie chęci nasze zaleciwszy W. Mczy. Iakom niedawno dati znać W. mczy w liscze naszym ysz Han iako do wieczora tam iescze wydychać miał z woyski swemy. Tedy teraz swieżo posłancy naszy przybyli do nas, ktorzy powiadaia, ysz oczema swemi widział ze szię iusz przes Dniestr przeprować poczeli, a tak wiedząc to odnes W. M., trzeba aby Ukraina za pisanem W. M. miał sżię w ostroznoscz dobrey. Na insze ponowy oczekiwamy od posłancow naszych, ktorych mamy w woysku Tureckiem y Tatarskiem, co bendzie, bez omieszkania dawać znać W. M. będziemy: Powtore przyiazn y checz nasze zalecamy W. M. Z Soczawy die 28 Decembris, Ao. 1596. W. Mczwy. uprzeymie zyczliwy przyiacziel y sluzyć gotow. Hieremiei Mohiła Woiewoda z Bożei laski hospodar ziemie Moldawskiej.

Ѥремиє Воєвода.

Iego Mczi Panu Ianowi Potockiemu z Potoka, Generalowi Ziemie Podolskiei, Pisarzowi Polnemu Coronnemu, Rotmistrzowi Iego k. m. Camienieckiemu naszemu M. panu przyiacielowi.

[*Pecetea căzută*].

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Milostive domnule staroste al Cameniţei. Incredinţăm graţiei tale dragostea noastră prietenească.

După cum am dat de ştire de curând domniei tale prin scrisoarea noastră, hanul încă de aseară urma să pornească cu oastea lui. Acum însă au venit proaspăt curierii noştri, cari spun că au văzut cu ochii lor cum au început să şi treacă peste Nistru, şi ştiind aceasta domnia ta, trebue să dai de ştire cu scrisori, ca Ucraina să fie pe pază. Aşteptăm şi alte ştiri dela curierii noştri,

pe cari îi avem în oastea turcească şi tătărască; ce vom afla, vom da de ştire şi domniei tale, fără întârziere.

Din nou încredinţăm domniei tale prietenia şi dragostea noastră: Din Suceava, ziua 28 Decembrie, anul 1596.

Al domniei tale iubitor prieten şi gata la slujbe,

Ieremia Movilă voevod, din mila lui Dumnezeu domn al Moldovei.

[*Urmează iscălitura cirilică*].

[*Verso*] Domniei sale, domnului Ioan Potocki din Potok, general al Podoliei, pisar de câmp al Coroanei, Rotmistru al regelui la Cameniţa, domnului şi prietenului nostru milostiv.

14.

Suceava, 4 Octomvrie 1597.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Dă ştiri despre mişcările oştirii tătăreşti şi despre solul polon trimis la Poartă.

Najasnieyszy Milosczìwy Krolu, panie, panie, a dobrodzeiu nasz milosczìwie nayłaskawszy.

Wierne poddanstwo y unìżone służby nasze w milosczìwej, łaske W Kro. Mcz. Panie Panu naszemu Milosczewemu zalecziwszy.

Iakowe nas nowiny o Hanie przedtem dochodziły, o takowychże do Wa. Kro. Mczi pisalismy y iakosmi dati znac pisąc ze sie miał na tem miesiącu ruszycz, tak było. Iedno dła oczekiwania na woyska Nahaiskie z Mengała pomału cziągnął. Alie iako dnia dziszeiszego, 4 Octobris, przybiezał do nas z listy od Han Hamza Czausz, w ktorych nam pisze, daiąc znać że iusz ciągnie ze wszelkiemi mocami swemi, tam gdzie iesth roskazanie Cesarskie. Przeto ze sie nam tho widzi za rzecz barzo potrzebną Waszey Krolewskiey Mosczi panu y doborodzieyowi naszemu Milosczìwemu dać znać, omyslilismy tydysz s tem do W. Kro. Mcz posłacz. A daliei maią przeciw Hanowy niktorych panow naszych posłanych, co za wiadomoscz o powrocze iego mieć bedziemy, dniem y nocem W. K. Mczi panu, panu y dobrodzieowi naszemu Milosczìwemu znać dawać nieomiezkamy. Thakże y o Pana Halickiem posłie W. Kr. Mcz, ktory iusz do tego czasu na miescu iesth y ktorego wdziecznie

przyięto, co będziem miec za wiadomoscz, o wszytkiem przes list nasz W. Kr. Mcz, o znanie nie zaniechamy. Zatem powolne wierne poddanstwo y uniżone służby nasze W. Mcziwey laske W. Kr. Moczi panu panu y dobrodziejowi naszemu miloszciwemu oddawamy. Suczawie in civitate nostra moldaviense., die IV Octobris M. DXCVII. Waszey krolewskiey Mosczy Panu Panu y dobrodzieowi naszemu Milosczíwemu, wierny poddany y zyczliwy sługa. Ieremiei Mohila Woiewoda z Bozey laski Hospodar ziemie Moldawskiey. **Iw Єремиє Воєвод.**

[*Adresa*] Sacrae ac Serenissimae Regiae Maiestatti Poloniae ac Suetiae, Domino et domino nostro clementissimo.

(*Pecetie căzută*).

(Bibl. Zamoyski, 1790, 14 şi 14 verso).

Prea serenisime, milostive rege, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv şi prea graţios. Supunere credincioasă şi slujbă supusă încredinţăm graţiei măriei tale, domnul nostru milostiv.

Precum am trimis mai înainte ştiri despre Han şi am scris măriei tale, i-am dat de ştire scriindu-i, că va porni în această lună Aşà era, însă din pricina aşteptării oştirii Nohailor dela Mangalia s'a. întârziat niţel. Dar astăzi 4 Octomvrie a venit la noi Hamza Ceauş cù scrisori dela Han, în care ne scrie, dându-ne de ştire, că deja a pornit cu toate puterile sale acolo unde este porunca împărătească. De aceea ni s'a părut un lucru foarte necesar să dăm de ştire Măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv şi ne-am gândit să trimitem pe acestea [scrisorile] la măria ta. Şi apoi având trimişi în întâmpinarea hanului câţiva boieri de ai noştri, orice ştire am căpăta despre locul către care se îndreaptă, zi şi noapte vom da de ştire măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, fără întârziere. De asemenea şi despre domnul Halicki, solul Măriei tale, care deja a ajuns la destinaţie şi pe care l-au primit cu recunoştinţă, orice ştire ar fi, despre toate nu vom neglija să înştiinţăm pe măria ta prin scrisoarea noastră. După acestea închinăm graţiei măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv supunere credincioasă şi slujbele noastre umile. Suceava în cetatea noastră a Moldovei, în ziua de 4 Octombrie 1597. Al măriei tale domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, credincios supus şi zeloasă slugă. Ieremia Mohila, voevod din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. **Iw Єремиє Воєвод.**

15.

Suceava, 15 Decemvrie 1597.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Hanul s'a întors înapoi dela Oceacov, iar solul polon a sosit la Poartă.

Naiasnieiszy Mczwy Kroliu Panie, Panie nasz Mczwy.

Powolne służby nasze w Mczwą laskę W. K. M. pana i dobrodzieia naszego Mocznego pilnie zalieczamy.

Iakąśmy do tego czasu wiadomość mieli o Hanie Tatarskim, takeśmy W. K. M. panu naszemu Miloszcziwemu znać dali i iakośmy pisali tak bylo, ze był wyiechał na woinę, alie się zaś wrocil od Oczekowa do stolicze swei. Teras zas tę wiadomość mamy o nim isz skoro by umarzło ma znowu ruszyć się i wyiechać. Copią listu jego, czo do nas pisał poslalismy jego Moczi panu Hetmanowi Coronnemu. Czo sie dalei ponowi, nie zameczamy W. K. Mocz, panu naszemu Mczmu. dac znać. O jego Mcz panu Haliczkim poslie W. K. Mcz tę wiadomość mamy, że z laski Bozei zdrow i iusz wyiechal z Constantynopolu, w drodze iest, ktorego dali Bog w rychlie spodziewany się sam ogliądac. S tym powtore sluzby nasze powolne w Mczwą laskę W. K. Mcz pana i dobrodzeia naszego Mczgo pilnie zalieczamy. Dat w mieszczie naszego Soczawie die XV mensis Decembris, anno domini M^o^D^o^XC^o^VII^oo^. Waszei K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Milosczíwego życzliwy sluga, Hieremias Mohila z laski Bozei Hospodar ziemie Moldawskiei.

(Bibl Zamoyski, 1790, f. 15).

Prea senine, milostive rege, domnul nostru milostiv. Slujbele noastre supuse le recomandăm graţiei Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

Ştirile ce le-am avut până acum despre hanul Tătarilor, le-am comunicat măriei tale, domnul nostru milostiv şi precum am scris aşa a fost că ieşise la războiu. Totuşi s'a întors dela Oceacov la capitala lui. Acum însă această ştire avem despre dânsul, că îndată ce va da îngheţul, din nou va porni. Copia scrisorii lui, pe care ne-a scris-o, am trimis-o domniei sale domnului hatman al Coroanei. Ce se va întâmpla nou mai departe, fără întârziere vom da de ştire

măriei tale, domnul nostru cel milostiv. Despre domnia sa domnul Halicki, solul măriei tale, această ştire avem că, din mila lui Dumnezeu este sănătos şi chiar a plecat din Constantinopol, şi este în drum. Nădăjduim, dea Domnul, să ne vedem în curând cu dânsul. După acestea din nou încredinţăm graţiei măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv slujbele noastre supuse. S'a dat în oraşul nostru Suceava, în ziua a 15-a a lunii Decembrie, anul Domnului, 1597.

Al măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv slugă zeloasă, Ieremia Movilă, din mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovei.

16.

Suceava, 18 Martie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Trimite pe Nestor Ureche şi pe Drăgan postelnicul ca soli la rege şi la dieta din Varşovia.

Naiasnieiszy Mczwy Kroliu, panie, panie nasz Mczwy. Naniszcze służby nasze w Mczwą laskę W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego mcziwego pilnie zalieczamy.

Maiąncz o tym wiadomość ześ W. K. Mcz pan i dobrodziei nasz Mczwy seim walny w tym czasie złożyć raczył w Warszawie, radząnc o dobrym Rzecipospolitey wszytkiei i o obronie a pokoiu panstw W. K. Mcz Coronnych niechcieliszmy zaniechać abyś my tysz tam poslów naszych, nawiedzaiąnc przes nie zdrowie W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszega m- czego, poslać niemieli., zycząnc tego, abyś W. K. Mczi seim ten odprawić raczył, we wszeliakim blogosławienstwie Bożym z dobrym Rzepltey i chrzescianstwa wszytkiego s pośtrachem nieprzyiacielia Coronnego a z slawą niesmiertelną W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Mczego. A izesmy tym ze poslom naszym wielmoznemu Nestoremu Urekiemu, Dwornikowi wielkiemu Ziemie naszei Moldawskiei i urodzonemu Draganowi postelnikowi naszemu, niektore sprawy i potrzeby nasze i ziemie naszei, do W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Mczego zlecili, żąndami pilnie abyś W. K. Mczi, dawszy im wolne a milosczìwe ucho swe panskie i laskawie onych wysluchawszy i zrozumiawszy, do konca milosczìwę staranie swe o nas

i o tei ubogiei ziemi naszei miecz raczyl. A my tę Mcziwą laskę W. K. Mczi, panu i dobrodzieiowi naszemu Mczmu naniszczemi slusbami naszemi odslugować zawdy powinni bęndziemy, pana Boga proszonc za dobre, zdrowie i dlugiego fortunnego panowanie W. K. Mczi, pana i dobrodzieia naszego mczego. S tym powtore naniszcze służby nasze zalieczamy pilnie w Mczwą laskę W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego mczwego. Datt w miescie naszym Soczawie, die 18 Martii 1598. [Hieremia Mogila]

(Bibl. Zamoyski, 1790, f..16) şi în *Revista Istorică*, XVIII (1932), p. 142—3, fără traducere).

Serenisime milostive rege, domnul nostru milostiv, plecatele noastre slujbe le încredinţăm graţiei măriei tale domnului şi binefăcătorului nostru.

Având ştire că Măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, ai binevoit să convoci acum dieta la Varşovia, sfătuindu-te cu ea pentru binele Republicii întregi şi pentru apărarea şi pacea ţărilor coroanei măriei tale, nu am vrut să neglijăm a trimite acolo solii noştri, cercetând printr'înşii de sănătatea Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, dorind ca Măria ta să ţii această dietă cu toate binecuvântările lui Dumnezeu spre binele republicii şi a întregii creştinătăţi şi cu spaima duşmanilor coroanei şi glorie nemuritoare a Măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv. Şi deoarece am încredinţat acelor soli ai noştri, domnului Nestor Ureche mare vornic al ţării noastre a Moldovei, şi nobilului Drăgan postelnicul nostru, câteva treburi şi nevoi ale noastre şi ale ţării noastre către Măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, rugăm insistent ca Măria ta, aplecând urechea sa domnească cu bunăvoinţă, să-i asculţi şi să-i înţelegi şi să binevoeşti până la sfârşit să menţii sforţările tale pentru noi şi pentru această săracă ţară. Iar noi această milostivă graţie a Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, vom fi datori s'o răsplătim întotdeauna slujind cu slujbele noastre supuse, rugând pe Dumnezeu pentru binele, sănătatea şi domnie lungă şi fericită a măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Cu acestea din nou slujbele noastre supuse le recomandăm graţiei măriei tale domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Dat în oraşul nostru Suceava, la 18 Martie 1598.

[Ieremia Movilă]

17.

Suceava, 18 Martie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Trimite condoleanţe cu ocazia morţii reginei Poloniei.

Przepis drugiego listu do Iego K. Mczi.

Naiasnieszy Mczwy Kroliu,

Iusz prawie po odprawiniu posłow naszych do W. K. Mczi pana i dobrodzeia naszego Mczgo, przyszla nam wiadomość o smierci Iei K. Mczi małażonki W. K. Mczi, s czego niepomalu zalosni iesteszmy isz Pan Bog W. K. Mcz. pana i dobrodzieia naszego Miloszcziwego tym zaliem i frasunkiem nawiedzić raczyl. Alie isz przypadek ten smierci zadnego na swiecie minąć niemoze i krysu tego nikt nieprzeskoczy, Wasza K. Mcz pan i dobrodziei nasz Mczwy wdzięcznie to od Pana Boga przymuiąnc (gdysz od niego pocziesznе tak tysz i zalosne rzeczy wdziencznie zawdy przyimować mamy), zal ten swoi noznym a niezwyciezonym sercem i umyslem swym panskim znosic racz, wolią waszei K. Mczi z wolią Bogą we wszytkim zagadzaiąnc. A Pan Bog ktory teraz Waszę K. Mcz zasmęcil, ten zas sto krotnemi pociechami waszę K. Mcz pana i dobrodzieia naszego Mczego cieszyc bęndzie. S tym powtore naniszcze służby nasze. Datt w Soczawie die 18 Martii 1598.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, Ms. 1790, f. 16, publicat în *Revista Istorică* (XVIII), 1932, fără traducere).

Copia celei de a doua scrisori către Măria sa regele.

Serenisime milostive rege,

Aproape imediat după plecarea solilor noştri către Măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, ne-a venit veste despre moartea Măriei Sale Reginei, soţia măriei tale, de care lucru sântem foarte jalnici, căci Dumnezeu a vrut să încerce pe Măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv cu această durere şi supărare. Dar întru cât această întâmplare a morţii n'o poate înlătura nimeni pe lume şi nimeni nu poate sări peste acest hotar, măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv primind cu recunoştinţă aceasta dela Dumnezeu (căci trebue întotdeauna să primim cu recunoştinţă dela dânsul atât cele fericite cât şi cele dureroase), această durere s'o porţi cu inimă bărbătească şi neînvinsă şi cu

cuget de stăpân, aşa încât voia Măriei tale să fie întru toate asemenea cu voia lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu care acum a îndurerat pe măria ta, acelaşi va bucura pe măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv cu bucurii de o sută de ori mai mari. Cu aceasta iarăşi slujbele noastre supuse, etc. etc. Ieremia Movilă.

Suceava, 18 Martie 1598.

18.

Suceava, 19 Martie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Intervine pentru primirea între cetăţenii Poloniei a boierilor Nestor Ureche, mare vornic al Ţării de Jos şi Gligorcea Crăciunovici, mare vornic al Ţării de Sus.

Trzeci list do Iego K. Mczi.

Naiasnieiszy Mczwy Kroliu.

W kazdym ządaniu naszym doznawalismy zawdy Mczwei laski W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Mczego. A isz teraz wnosimy prosbę naszę do waszei K. Mczi za wielmożnemi Nestorym Urekim Dwornikiem wielkim nadolnei ziemie naszei i Gligorczą Kręciowiczem dwornikiem nagornei ziemie naszei Moldwskich, aby za indigenas Corony Polskiei panstw W. K. Mczi przyięci byli, niewątpymy w tym ze W. K. Mcz, pan i dobrodziei nasz Mczwy z mczwei laski swei panskiei na prosbę i przyczynę za niemi naszę to uczynić, a isz za obywatelie Panstwo W. K. Mc Coronny przyiąnc bęndziesz raczyl. O czo pilnie i unizenie W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Mczwego żadany. Gotowi bęndąnc tę milosciwą laskę W. K. Mczi pana i dobrodzieia naszego mczwego, iako i wszytkie inne laski i dobrodzieistw nam od Waszei K. Mczi pokazane, unizonemi służbami naszemi W. K. Mczi naszemu Mczmu panu i dobrodzieiowi odlugować. Powtore naniszcze służby nasze w milościwę laskę W. K. Mczi, pana i dobrodzieia naszego mczwego, iako napilniei zalieczaiąnc.

Waszei K. Mczi pana i dobrodzieia naszego Mcziwego sluga naniszy *Hieremias W.* Dat w Soczawie, 19 Martii 1598.

(Asemenea *mutatis mutandis do senatu, do kola poselskiego).*

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 16vo şi 17, publicat în *Revista Istorică,* XVIII (1932), p. 144—5, fără traducere).

A treia scrisoare către Măria sa regele.

Serenisime milostive rege, La fiecare cerere a noastră am găsit întotdeauna bunăvoinţa milostivă a Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Şi deoarece acum ridicăm rugămintea noastră către Măria ta pentru dumnealui Nestor Ureche, marele nostru vornic al Ţării de jos şi Gligorcea Crăciunovici vornicul nostru al Ţării de sus, ca să fie primiţi ca indigeni ai coroanei polone a ţărilor Măriei tale, nu ne îndoim că şi în aceasta, măria ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, o va face cu bunăvoinţa sa domnească la rugămintea şi intervenţia noastră pentru ei şi va binevoi să-i primească ca cetăţeni ai ţării coroanei mării tale. Pentru aceasta ne rugăm insistent şi supus Măriei tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, gata fiind pentru această graţie milostivă a măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, precum şi pentru toate celelalte graţii şi binefaceri arătate nouă de către măria ta să slujim măriei tale, domnul nostru milostiv şi binefăcător cu slujbele noastre supuse. Iarăşi recomandăm slujbele noastre prea plecate graţiei milostive a Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, cât mai stăruitor.

Al Măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv slugă prea plecată, Ieremia Voevod.

Dat la Suceava, 19 Martie 1598.

Asemenea scrisori mutatis mutandis, către senat şi *către dietă.*

19.

Iahorlâk, 10 Iulie 1598.

SIMION MOVILĂ HATMAN ŞI GLIGORCEA CRĂCIUN VORNICUL CĂTRE IOAN POTOCKI, CASTELANUL CAMENIŢII

Dau amănunte asupra înfrângerii Cazacilor ce năvăliseră în Moldova şi despre urmărirea lor peste Nistru.

Mosczywy panie starosto Kamienieczky służby moy powolne zalieczam lascze W. M. mego milosczivego pana.

Oznaimuie W. M. memu m. panu strony chana że juz poszed do Smieli y do tych czasow woze sie przez Dunaiu, jakoż dostateczniey raczy W. M. rozumiecz z listhu chospodara jego moscz ktory do W. M. poslany. A o tych swawolnych ludziech Kozakoch. W. M. oznaymuię yz, za Boza pomocza pociechnego mie odniesli.

Przyszli do nas siedmiego dnia Iuliusa na noc we Wtorek; we Srode rano sprawiwszy sie yako do potreby s taborem, przyszli do przewozu, a yz sie ym potęznie przewozom bronilo, nie mogli zadney sztuki nad nami zazyćz, bosmy mieli na nich pelne oko wszędzię. Posylali do nas tri krocz z listami, proszoncz o wolnyi prewoz, nawet dającz nam y za miare, że zadney szkody czynicz nie mieli. A yż zadnym spossobom y tego nie mogli od nas otrimacz liudzie też naszy s tamtey strony Dniestru poczeli na nich naczyracz. Oni, doczekawszy noczy, poszli nazad swoym szlakiem. Nazaiutrz we Czwartek przeprawiliśmy za nimi ludzie. Onie obaczyli że nie żart, poczęli prosicz że by się nad nimi zmilowali, a ych nazad iuz pusczyli, powiedzaiąc: « Czego chceczie, nas? Wszak niemamy ni pić, między nami zadnych skarbów, tylko krwie naszey pragnieczie a waszey ». My też zmilowawszy się nad nimi kazaliśmy liudowi odstąpicz, a oni, popaliwszy czolnie wszytkie, poszli ku Bochu. Kiedy byśmy chceli, za Bozego pomocza, y armata ych wszytka w naszych ręku bylaby y onych sami nieuszli, alie pamientayacz nasze na Boga y na powinnoscz naszu chrześczianska krwiesmy ich nie pragneli, jedno strož za nimi ku Bochu wyprawili. Sami się do nas dobrowolnie dla glodu predawali, a mysmy ych niechcieli. Daliei czo o Hanu ponowi, ktorędy się obroczy, przeszedszy Dunay, W. M. nieomieszkamy dacz znacz. A zatym powolne služby nasze oddaiemy w laskie W. M. naszego milosczíwego pana. Dan w Iachorlyka, 10 dnia Iuliusa, anno domini 1598.

W. M. naszego milosczíwego pana życzliwy przyjaczielie y služycz gotowi.

Сїмїон хетман
Глигорчѣ Кръчюн велики дворник

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 18).

Milostive domnule staroste de Cameniţa, slujbele mele supuse le încredinţez graţiei domniei tale, milostivul meu domn. Dau de ştire domniei tale, domnul cel milostiv despre partea hanului, că deja a pornit către Smil şi acum trece peste Dunăre, după cum vei înţelege mai pe larg domnia ta din scrisoarea Măriei sale domnului, pe care a trimis-o către domnia ta. Cât despre acei oameni turbulenţi, Cazaci, dau de ştire domniei tale că, cu ajutorul lui Dumnezeu, lucrurile s'au terminat în chip fericit pentru noi.

Au venit către noi la şapte Iulie noaptea, Marţi. Miercuri dimineaţa pregătindu-se ca de luptă cu tabără au venit la vad, dar cum noi am apărat vadul cu putere, n'au putut cu nici un vicleşug să ne înşele, căci peste tot avem ochii asupra lor. De trei ori au trimis la noi cu scrisori rugându-ne să le dăm liberă trecere, dându-ne chiar ostateci, ca dovadă că nu vor face nici o pagubă. Dar deoarece cu nici un chip n'au putut să obţie aceasta dela noi, iar oamenii noştri de astă parte a Nistrului începuseră să tragă asupra lor, ei, aşteptând noaptea, s'au întors înapoi pe drumul lor. A doua zi, Joi am pus de au trecut şi oamenii noştri după dânşii. Ei au văzut că nu e glumă şi au început să ne roage ca să ne fie milă de dânşii şi să-i lăsăm să se întoarcă înapoi, spunându-ne: « Ce vreţi dela noi? Noi nu avem nici băutură, la noi nu se află nici comori, numai sângele nostru şi al vostru îl doriţi ». Noi de asemenea fiindu-ne milă de dânşii, am poruncit oamenilor să se retragă, iar ei arzând toate bărcile, s'au dus către Bug. Dacă am fi vrut, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi toate tunurile lor ar fi fost în mâinile noastre şi ei înşişi n'ar fi scăpat, dar amintindu-ne de datoria noastră creştinească faţă de Dumnezeu, sângele lor nu l-am dorit, ci am trimis numai o strajă după dânşii către Bug. Singuri se predau nouă de bunăvoie din pricina foamei, dar noi nu i-am primit. Mai departe ce noutăţi vor fi despre han, încotro se va îndrepta după ce va trece Dunărea, nu vom neglija să dăm de ştire domniei tale. Şi după acestea încredinţăm slujbele noastre plecate bunăvoinţei măriei tale, domnul nostru cel milostiv. S'a dat la Iahorlyk la 10 Iulie, anul Domnului, 1598.

Ai domniei tale, milostivul nostru domn, prieteni iubitori şi gata la slujbe.

Simion hetman
Gligorcea Crăciun, mare vornic
(*iscălituri cu cirilică*)

20.

Țuțora, August 1598.

IOAN HERBULT, SOL POLON, CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Va trece direct în Polonia fără să vadă pe domn la Iaşi, fiind sătul de obiceiurile turceşti şi supărat pe dânsul pentrucă nu ajutase cu bani solia polonă, deşi datoreşte totul Poloniei.

Oswiecony Miloscziwy Hospodaru

Zalieciwszy służby mie w laskę Waszei Hospodarskiey Mosczi. Ia z Cecory prosto wimię sie na Kamieniec, do domu iadę, są tego pewne przyczyny. Bo y rozumiem ze na tym zalezy sprawom Rzeczypospolitey y krola Iego Mosczi pana mego, abym co prędzey był u Iego Mosczi pana hetmana y iusz tyz obyczaie tureckie uprzykrzyly mi się, y pana Boga proszę aby mię co prędzey do krzescianskich obyczaiow przyprowadzić raczył. A tesz kazdy szlachcic powinien przestrzegać dostojęństwa oyczyzny swey y pana swego a pogotowiu poseł. Są y insze przyczyny, ktorych nie wspominam y życzę sobie tego, aby mi ich kiedy nie przychodziło wspominać.

Tego iednak sczyrość moia y przeciwko oyczyznie mey y przeciwko Krolowi panu memu y na koniec przeciwko Waszei Hospodarskiey mości samemu zamilczyć mi nie dopuscza, że lubo y tak nie nagorzey s łaski Bożey połatały się sprawy coronne, iednak kiedy bybył Wasza Hospodarska Moscz pożądniey posla swego ktory zemną iedził y zwiętszem dostatkiem wyprawił, bez mała nie spodziewał bym się był wszytkiego sprawić u ludzi tak łakomych. Iakosz była ta roda iego mosci pana hetmana wielkiego, ktory przekładaiąc waszei Hospodarskiei Mosczi cięzary skarbu Coronnego, pod tęn czas żądał, abyś był Wasza Hospodarska Moscz dla podarkow Turkom co pięniędzy przy posle swym posyłał. Za prawdę nie zdrozna byla rzecz, abyś byl Wasza Hospodarska Moscz cząsekę iaką tego chleba ktory masz z dobrodzieystwa Krola Iego Moscz i Coronne, na tak wielkie potrzeby Coronne y swoie udzielił. Y za wielkie panstwo ktoreś wziął, tak małą rzecz wazył.

Tych czterech set czerwonych na szyię w Constantinopolu z małą uczciwoscią y swoią y moią u rzeznikow dostawali a to przedsię Waszei Hospodarskiei Mosczi wszystko się sprawiło. Temu sludze memu Iarosławowi zleciłem ustnie o wszytkim, tak o odprawie iak o inszych rzeczach, ktoryh nikomu innemu nie powierzyłem, Waszei Hospodarskiei Mosczi powiedzieć. Proszę racz Wasza Hospodarska Moscz prętko go słuchac y odprawić, bo mi go potrzebne pilno do inszych spraw moich, y na koniec długo tam czekać nie kazałęm mu, y ieslibyś wasza Hospodarska Moscz inszym czym zabawiaiąc się, onemu odprawę zwłaczał, kazałęm mu nie czekaiąc,

iachać. Zalecam się lasce Waszei Hospodarskiei Mosći. Na Cecorze u Sierpnia Roku *98*°.

Waszei Hospodarskiei Mosczi przyiaciel y sługa

Ian Sczęsny Herbut m. p.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 231).

Luminate milostive doamne,

Incredințez slujbele mele grației Măriei Tale. Eu dela Țuțora mă duc direct la Camenița acasă pentru anumite motive. Cred că e în interesul republicii și al regelui, stăpânul meu, ca să fiu cât mai repede la domnul hatman și de asemenea de obiceiurile acestea turcești m'am săturat și rog pe Dumnezeu să binevoiască să mă ducă cât mai repede către obiceiurile creștinești. Căci fiecare nobil este dator să aibă în vedere cinstea patriei sale și a stăpânului său și mai ales solii. Sânt și alte motive pe cari nu le mai pomenesc și doresc să nu am ocazia să le pomenesc.

Acestea numai sinceritatea mea față de patria mea și de rege, stăpânul meu și în sfârșit și față de Domnia Ta însăși mă împiedică să ascund, că deși și așa trebile Coroanei au fost rezolvite, din mila lui Dumnezeu, nu tocmai rău, totuși dacă Măria Ta ar fi înzestrat mai bine pe solul pe care l-a trimis împreună cu mine și ar fi trimis mai mulți bani, altfel ași fi rezolvit lucrurile la oameni așa de lacomi. A fost dorința domniei sale marelui hatman, care a arătat Domniei Tale greutățile visteriei Coroanei, să ceară ca Domnia Ta să trimiți ceva bani cu solul Măriei Tale pentru daruri la Turci. In adevăr, nu era lucru excesiv ca Măria Ta să dai o părticică din pâinea pe care o ai prin bunăvoința Măriei Sale Regelui, pentru o nevoie așa de mare a Coroanei și a Măriei Tale, și pentru o țară mare pe care ai luat-o, ai stat în cumpănă pentru un lucru așa de mic. Acești patru sute de bani roșii i-am împrumutat dela măcelarii din Constantinopol cu puțină cinste pentru Măria Ta și pentru mine și toate acestea s'au petrecut din vina Măriei Tale.

Am poruncit acestei slugi a mele, lui Iaroslav, să spue din gură Măriei Tale despre toate, atât despre rezultatul soliei, cât și despre alte lucruri, pe care nimeni altuia nu le-am încredințat. Rog ca Măria Ta să binevoiască să-l asculte repede și să-l trimită înapoi, căci îmi este neapărat necesar pentru alte treburi

ale mele, şi în sfârşit i-am poruncit să nu aştepte mult, iar dacă Măria Ta este ocupat cu altceva şi l-ar întârzia, i-am poruncit să plece fără a mai aştepta.

Mă încredinţez graţiei Măriei Tale. La Ţuţora în August, anul 1598.

Al Măriei Tale prieten şi slugă,

Ioan din Sczęsny Herbut, cu mână proprie.

21.

Suceava, August 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN HERBULT, SOL POLON

N'a putut ajuta solia polonă cu bani, fiind nevoit să trimeată tributul la Turci. Obiceiurile turceşti se datoresc stăpânirii păgâne, iar el nu poate schimba obiceiul ţării deodată, aşa cum încercase Despot Vodă, ceea ce i-a fost fatal. Cererea ca domnul Moldovei să iasă în persoană în întâmpinarea solului este neîntemeiată, fiind potrivnică vechilor obiceiuri.

Miloscziwy Panie Herbulcie, Zaliecamy zyczliwe służby nasze pilnie w laskę waszei mosczi.

Z pisanie waszei mości i ustne do nas zlicenie przes pana Iaroslawia slugę waszei mosczi zrozumieliesmy dobrze. Iesli tego potrzebowaly pilne a ważne sprawy, tak rzeczypospolitei, iako i kroliowi Iego Mosczi naliezącz, abys sie wasza moscz iako naprędzei ku Iego Mosczi Panu Hetmanowi Coronnemu pospieszyl, slusznie i bacznie uczyniceć to wasza moscz raczył. Iesliwienc dlia przyczyn inszych (o ktorych nam pan Iaroslaw znać dal) wasz moscz nas minąć i niechęnć nam taką raczyleś pokazać, z zaliem tego nie małym uzywamy, aniśmy rozumieli aby kiedy ona uprzeima chenć waszei mosczi ku nam, s taką odmianą stawić się nam miala.

A isz obyczaie tureckie waszei milosczi sie uprzykrzyly, być to moze ze i w ziemi naszei, tychże obyczaiow nieco pobaczywszy, nimi obnaziecies sie wasza moscz raczyl; liecz nie dziw ze ziemia Woloska liat sto· i kilka dziesiant pod mocą i posluszenstwem tureckim bendanc po niemalei cześci nawykla i ma w sobie sila obyczaiow tureckich; życzylibyśmy tego aby kiedy od takich

obyczaiow wolna być mogla, alie z rządzeniu Bozemu przeciwić się trudno, i owszem to co on dopuścić raczył, skromnie dotąd, poki wolia jego świenta bendzie, znosić się godzi. Wziął to byl niekiedy przed sie Despot Hospodar antecessor nasz, ze chcial prentko z malym rozmyslem zlożyc z siebie i ziemie tei obyczaie i iarzmo tureckie, czego isz dowiść niemogl, wielką klęskę i na ludziach swych i sam potym na sobie odniosl. Na co my pomniąc, nie życzymy sobie tego, ani tym ktorzy przy nas są abyśmy kiedy na takomysz koniec przyść mieli.

Ześmy nierządnie i z malym dostatkiem posla naszego przy waszei milosczi wyprawili, radzibyśmy byli inaczei, alie pod ten czas bytności waszei milośczi sam u nas, Tatarowie, nie bez wielkiego kosztu naszego, krom szkody i niebespieczenstwa przes ziemie naszę przeszli; tedysz i dań zwyklą czessarzowi tureckiemu musielichmy poslać, roschod tysz dworu naszego iako wielki est, i waszemu milosczi i wieliom ludziom tainy nie iest. Zaczym nie tak iakobyśmy chcieli, alie iakos my mogli, posla naszego przy waszei mości odprawiliśmy. Rzecz pewna, nietylko tego, alie czego więntszego i zdrowia na koniec naszego nie żalowalibyśmy dlia dobrego Rzeczypospolitey i potrzeb Coronnych, ktorey tysz czlonkiem iednym bęndąnc, nie iesteśmy niepamiętnemi dobrodzieistw nam, z laski Bozei; z laski Iego krolewskiei Mosczi, naszego milośicziwego pana i dobrodzieia, takze i od rzeczipospolitey wszytkiei pokazanych. Tego iednak rozumieć wasz mościz nie racz, aby się u Turkow co więcei za pieniądze sprawić było mogło i owszem to co sie sprawiło za laskę naprzod Bogą, a dlia zachowania pod ten czas przyiazni s Krolem Iego Mosczią, potym tysz za szczęscim i pilnim staraniem waszei mosczi sprawiło się.

Obrazę strony nie wyiechania naszego przeciwko waszei mosczi i nie dania mieisca wyszszego, te samego ossobie waszei mosczi baczeniu pod rossąndek daiemy, iesli sluszna iest. Gdybyś wasza mościz świadom raczyl zwyczaiu i spossobu w takowych sprawach u przodkow naszych Hospodarow Moldawskich zachowanego, snać inaczey byś nas wasza mościz sąndzić i rozumieć teraz raczyl. Ucziwość taką iakąśmy naiwiętszą mogli i iakiei przed tym wielkim poslom Hospodarowie nigdy nie czynili, z ochronienim dostoienstwa naszego, i przestrogą sluszną dlia inszych ktorzy by pewnie tegosz po nas chcieli, takąśmy pokazali, i z

nią przyięli wdzięcznie waszą moscz. Aczegośmy sami dlia slusznych przyczyn, ossobą naszą uczynić niemogli, tośmy iednak przes brata naszego, pana Hetmana wielkiego Moldawskiei ziemie uczynili, ktoremu ze wszytkim dworem naszym przeciwko waszei mosczi wyiechać rozkazaliśmy.

Zaprawdę, miłościwy panie Herbulcie, slusznych przyczyn upatrzyć niemożemy ktoreby tak znaczną niechęnc waszei mosczi nam iednać wcaly, a dai to zeby i co takowego było, baczeniu smym iako czlowiek mądry i ten ktorego my sobie za wielkiego zawdy przyiacielia i brata mamy, ogarnącieś to wasza milosczy mial, a nam s taką niechęncią sie nie odkrywać. Szyrzei ustnie pan Witoslawski i pan Iaroslaw to co od nas zrozmiali, wasszei mosczi odniosą. Stym powtore zyczliwe służby nasze pilnie w laskę waszei mosczi zaliecąmy. Datis w Soczawie die Augusti [1] anno domini MDXCVIII.

Waszei Mosczi zdawną i zawsze uprzeimy pryiaciel.

Hieremias Mohila z laski Bozei dziedziczny Ziem Moldawskich Hospodarz.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 21).

Milostive domnule Herbult, încredinţăm graţiei domniei tale slujbele noastre zeloase.

Am înţeles bine cele spuse în scrisoarea domniei tale, precum şi cele comunicate verbal prin Iaroslav, sluga domniei tale.

Dacă ar fi fost nevoe neapărat pentru treburi importante ale republicei şi ale mării sale regelui, ca domnia ta să te grăbeşti cât mai repede spre domnia sa hatmanul Coroanei, ai fi făcut domnia ta bine şi în chip înţelept. Dar pentrucă din alte pricini (despre cari ne-a spus domnul Iaroslav), domnia ta ne-ai ocolit şi ai arătat atâta supărare faţă de noi, aceasta ne-a pricinuit multă întristare şi nici nu am putut înţelege când a putut să se schimbe aşa de mult dragostea aleasă a domniei tale faţă de noi.

Şi pentru că de obiceiurile turceşti s'a săturat domnia ta, se poate ca observând întrucâtva asemenea obiceiuri şi în ţara noastră, acestea au supărat pe domnia ta. Nu este însă de mirare că ţara Moldovei, fiind de o sută şi câteva zeci de ani sub puterea şi ascultarea turcească, a căpătat în mare parte şi are în sine

[1] loc alb în text.

multe obiceiuri turcești. Am fi dorit ca odată să poată fi liberată de asemenea obiceiuri, dar e greu să te împotrivești orânduirilor lui Dumnezeu, ci dimpotrivă ce a lăsat dânsul se cuvine să suportăm cu umilință, cât timp va fi voia lui cea sfântă. Odinioară Despot Vodă, antecesorul nostru, s'a apucat, de voia repede și cu puțină minte să înlăture și obiceiurile acestei țări și jugul turcesc, și pentrucă n'a izbutit, a adus asupra țării și apoi asupra lui însuși o mare nenorocire. Amintindu-ne de aceasta, nu dorim, împreună cu cei cari sânt pe lângă noi, ca să ajungem vre-odată la un atare sfârșit.

Că am trimis pe solul nostru pe lângă domnia ta, neechipat și cu bani puțini, am fi fost bucuroși să fie altfel, dar chiar în timpul prezenței măriei tale la noi, Tătarii au trecut prin țara noastră, nu fără mare cheltuială din partea noastră, pe lângă pagube și primejdie. De asemenea am fost nevoiți să trimitem darea obișnuită împăratului turcesc și iarăși cheltuiala curții noastre cât de mare este, nu este o taină nici pentru măria ta nici pentru mulți oameni. De aceea am trimis pe solul nostru pe lângă domnia ta, nu așa cum am fi vrut, ci așa cum am putut. E lucru sigur că nu numai atâta, dar și viața noastră n'am cruța-o pentru binele republicei și nevoile Coroanei, al cărei membru sântem și noi, și nu sântem nerecunoscători pentru binefacerile ce ni s'au arătat, din mila lui Dumnezeu și din mila măriei sale regelui, domnul și binefăcătorul nostru cel milostiv, de asemenea și din partea întregei republici. Aceasta însă n'ai înțeles domnia ta că la Turci nu s'ar fi putut obține pe bani mai multe decât s'au obținut, mai întâiu din mila lui Dumnezeu și pentru păstrarea prieteniei cu măria sa regele, apoi și prin norocul și munca stăruitoare a domniei tale.

Cât privește supărarea domniei tale pentrucă n'am ieșit în persoană în întâmpinarea domniei tale și nu am dat domniei tale locul dintâiu, las la judecata însăși a domniei tale dacă este îndreptățită. Dacă domnia ta ai fi cunoscut obiceiurile păzite și chipul de a se proceda în asemenea împrejurări al strămoșilor noștri domnii Moldovei, de sigur că domnia ta ne-ai fi judecat altfel și acum vei înțelege. Cinstea cea mai mare pe care am putut-o da și pe care niciodată mai înainte domnii n'au făcut-o solilor mari, aceasta am arătat-o, cu păstrarea demnității noastre și cu indicație cuviincioasă pentru alții, cari de sigur ar voi

acelaşi lucru dela noi, şi astfel am primit în chip onorabil pe domnia ta. Iar dacă din pricini serioase nu am putut să venim în persoană, totuşi am făcut-o, prin fratele nostru, marele hatman al ţării Moldovei, căruia i-am poruncit să iasă în întâmpinarea domniei tale împreună cu întreaga curte.

In adevăr, milostive domnule Herbult, nu putem vedea motive serioase care să fi pricinuit atâta supărare a domniei tale asupra noastră, şi chiar dacă ar fi fost, ar fi trebuit să le treci cu vederea, ca un om înţelept şi ca unul pe care l-am socotit întotdeauna ca prieten şi frate şi să nu ne întristezi cu atâta supărare. Mai pe larg îţi vor spune din gura domniei tale cele ce au aflat dela noi domnul Witoslawski şi domnul Iaroslaw. Cu acestea recomandăm din nou bunăvoinţei domniei tale slujbele noastre. S'a dat la Suceava la ... August, anul domnului 1598.

Al domniei tale de demult şi întotdeauna iubitor prieten,

Ieremia Moghilă din mila lui Dumnezeu domn ereditar al Ţării Moldovei.

22.

Fără loc şi dată, începutul lui Septemvrie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Dă ştiri despre întoarcerea lui Sigismund Bathory în Ardeal, unde şi-a reluat domnia şi despre planul Turcilor de a ataca Ardealul.

Naiasnieisszy Miloscziwy Kroliu, panie, nanissze służby i wierne poddanstwo nasze, etc.

Aczkolwiek przedtym mieliśmy wiadomość o panie woiewodzie Siedmigrockim, ze sie wrocil do panstwa swego, do ziemie Siedmigrockiei, iednak oczekiwaliśmy o tym pewnieiszei wiadomości, a isz nam teras przysla z Węgier od pana Senniego capitana, ktory przes list swoi dal znać że iusz pewnie z Xsięstwa Opolskiego do ziemie Siedmigrockiei wrocil sie i przyiechal przes Polskę mimo Krakow i mimo Hust, tylko samotrzeć do Koloszwaru dnia 20 miesiąnca Sierpnia, gdzie zastal malżonkę swoię, ktora tysz iusz prawie miala wyiechać do Arcyxsięzny ei mosci paniei matki swei. Niechcielismy zaniechać abyśmy zaras o tym Waszei krolewskiei Mosczi naszemu milosczïwemu panu i dobrodzieiowi

oznaimic niemieli. Tę wiadomość mamy ze i od malzonki swei i od wszytkich panow i poddanych swych z wielką radoscią wdzięcznie przyięty byl i przysiągl wzytkiei ziemi swei ze tego więcei nigdy czynić niema, aby mial panstwo to opuszczać. Panowie tysz Węgierscy z nowu poprzysięgli mu pirwszą wiarę i poddanstwo swe; z malzonką swą iusz w zgodzie i milosci teras mieszka. Dlia wiary więtszei poslaliśmy ten list pana Seneiego capitana, iego mosczi panu Hetmanowi Coronnenu, w ktorym i o potęznosci a gotowosci woiska chrzescianskiego daie nam znać. Poslancy tysz naszy przybiezeli do nas, ktorzy od samego woiska tureckiego, od serdar basze przyiechali, tę nam sprawę dali, ze barzo wielkie są woiska tureckie, iakie przedtym i z Czessarzem samym niebyli. Beglierbek z częscią woiska tureckiego przeprawil się iusz przes Dunai, Han tysz tamze z woiskiem swym sciąga się. Tak zrozumieli poslancy ci naszy i nam taką sprawę przyniesli ze pewnie umysl ich iest, wszestką moc swoię na ziemię Siedmigrocką obrocić i tam chcą po taiemnie chytrze udać się. Co daliei za wiadomość wezmiemy, gdysz tam i teras insze poslance swe mamy, niezaniechamy Waszei krolewskiei Mosczi naszemu miloscziewemu panu i dobrodzieiowi oznaimić. S tym powtore nanissze słuzby i wierne poddanstwo nasze, etc.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 84).

Prea senine milostive rege, domnul nostru, slujbe plecate şi supunere credincioasă. Deşi am avut încă de mai înainte ştire despre domnul voevod al Ardealului că s'a întors în ţara lui în Ardeal, totuşi am aşteptat o ştire mai sigură despre aceasta şi acum ne-a sosit veste din Ungaria, dela domnul căpitan Senniei, care prin scrisoarea lui ne dă de ştire ca lucru sigur, că prinţul s'a întors din ducatul Oppeln în Ardeal şi a trecut prin Polonia, pe la Cracovia şi pe la Hust şi a sosit singur cu alţi doi la Cluj la 20 August, unde s'a întâlnit cu soţia lui, care tocmai era gata să plece la doamna arhiducesa mama ei. N'am vrut să neglijăm să dăm de ştire imediat şi măriei tale, domnul şi binefăcătorul meu milostiv. Această ştire avem că a fost primit cu mare bucurie şi de către soţia lui şi de către toţi boierii şi supuşii lui şi a jurat întregii ţări că de acum înainte niciodată nu va mai face aşa ceva, adică să părăsească această ţară. De asemenea boierii unguri din nou i-au jurat credinţa dintâi şi supunere, iar cu soţia lui,

acum din nou locueşte în pace şi dragoste. Pentru mai mare credinţă trimitem domniei sale domnului hatman al Coroanei scrisoarea aceia a căpitanului Senniei, în care ne dă de ştire şi despre puterea şi pregătirea oştirii creştine. Şi curierii noştri au venit dela oştirea turcească dela serdar-paşa şi ne-au dat de veste că oştirile turceşti sânt foarte mari, cum nu au fost mai înainte cu însuşi împăratul. Beglerbegul cu o parte a oştirii turceşti au trecut peste Dunăre şi hanul de asemenea cu oştirea lui se îndreaptă într'acolo. Astfel au înţeles curierii aceştia ai noştri şi ne-au adus veste, că gândul lor este sigur să-şi îndrepte toate puterile sale asupra Ardealului şi acolo vor să intre cu vicleşug, în taină. Ce ştiri vom mai avea, căci şi acum avem curierii noştri acolo, nu vom întârzia să dăm de ştire măriei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Cu acestea din nou recomandăm slujbele noastre plecate şi supunere credincioasă.

23.

Fără loc şi dată (Octomvrie 1598).

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

A primit scrisoarea trimisă de rege la întoarcerea sa din Suedia şi trimite ca soli pe Vasile Orâş staroste de Cernăuţi. Turcii şi Tătarii s'au retras dela Oradia şi vor să atace Ţara Românească.

Naiasnieiszy milosczïwy kroliu, naniszsze służby i wierne poddanstwo nasze.

Doszel nas list od Waszei krolewskiei Mosczi pana i dobrodzieia naszego milosczïwego ze Gdańska do nas pissany, w ktorym raczysz nam wasza krolewska Moscz dawac znac, o zwroceniu sie swym ze Szwecii do Polski i o powodzenii tamtym, iakiey wasza krolewska Moscz z xiązeciem Iego Mosczią Carolusem, stryięm swym miec raczyl, s czego nie pomalu pocieszeni bęndąnc isz Pan Bog w dobrym zdrowiu wasza krolewską Mość pana i dobrodzieia naszego milosczïwego stamtąnd przyprowadzić do Corony Polskiei raczyl. Panu Bogu za to ossobliwie dziękuiemy, zycząnc tego uprzeimie aby Pan Bog wszchmogąncy na dlugie liata fortunnie w dobrym zdrowiu waszą krolewską pana i dobrodzieia naszego milosczïwego chować i blogoslawić raczyl, ku pociesze i slawie

Chrzescianstwa wszystkiego, a ossobliwie panstw obu Coronnych waszey krolewskiei mosci, także tysz i ubogiei ziemie naszei. Posylamy tedy umyslnie urodzonego Wasilia Orysza starostę naszego Czarnowieczkiego s tym listem nasym do waszei krolewskiei Mosczi, nawiedzaiąnc przezen dobre zdrowie waszei krolewskiei Mosczi pana i dobrodzieia naszego milosczíwego, opowiedaiąnc tych przy tym, ras oddaną wiarę i gotową powolnośc nanisze swych sluzb naszych waszei krolewskiei Mosczi panu i dobrozieiowi naszemu milosciwemu, pewni zatym tego będąnc, że waszei milosczíewei lasce i obronie Waszei krolewskiei Mosczi zawdy chowani będziemy . Co sie tknie nowin, o tym iusz wasza krolewska Moscz wiedzieć dobrze raczysz, ze Turcy i Han z woiskiem swym od Waradzinia i od woiska krześcianskiego odciągnęli. Teras tę wiadomość mąmy ze Han ma to roskazanie od Czessarza Turckiego aby szel do ziemie Multanskiei, ʼonę pustoszącnc, iusz snać część woiska tego nadciągnelo ku Dunaiowi. Serdar basza s woiskiem tureckim tysz idzie od Constantinopolia ku Dunaiowi. Daliei co sie ponowi nie zaniechamy o wszytkim waszei krolewskiei Mosci panu i dobrodzieiowi naszemu milosczíwemu oznaimieć. S tym powtore nanissze służby i wierne poddanstwo nasze, etc.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 85). Insemnare pe margine: *1598*

Prea senine milostive rege, slujbele noastre plecate şi supunere credincioasă, etc.

Am primit scrisoarea dela Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, scrisă către noi din Danzig, în care binevoeşti Măria Ta să ne dai de ştire, despre întoarcerea Măriei Tale din Suedia în Polonia şi despre rezolvirea fericită acolo a trebilor Măriei Tale cu principele Carolus, unchiul Măriei Tale. Pentru aceasta ne bucurăm mult că Dumnezeu a binevoit să te aducă pe Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, sănătos de acolo în Coroana Poloniei. Mulţumim în chip deosebit pe Dumnezeu atotputernic, să binevoiască să vă binecuvânteze şi să păzească pe Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, întru mulţi ani fericiţi şi sănătos, pentru bucuria şi slava creştinătăţii întregi, şi mai ales pentru cele două ţări ale coroanei Măriei Tale, precum şi pentru această săracă ţară a noastră.

Trimitem special cu această scrisoare a noastră către Măria Ta pe nobilul Vasile Orâş, starostele nostru dela Cernăuţi, ca să

cercetez printr'însul sănătatea Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, precum şi cu răspunsul la scrisoare şi depunerea asigurării credinţei mele şi a faptului că sântem gata cu slujbe supuse pentru Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, fiind siguri că vom fi păstraţi întotdeauna în graţia şi sub apărarea Măriei Tale.

In ceia ce priveşte noutăţile, Măria Ta vei binevoi să ştii că Turcii şi cu hanul cu oştirea lor s'au retras din faţa Oradiei şi a oştirilor creştine. Acum avem această ştire că hanul are poruncă dela împăratul turcesc să se ducă în Ţara Românească şi s'o pustiască. Deja o parte a acelei oştiri s'a îndreptat către Dunăre. Serdar paşa cu oştirea turcească de asemenea merge dela Constantinopol către Dunăre. Ce se va mai întâmpla nou, voiu da de ştire fără întârziere despre to ate Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. [1598].

24.

Botoşani, 12 Octomvrie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Raportează despre tratativele dintre Ardeleni şi Turci. Ardelenii cer graniţele din vremea împăratului Soliman şi suzeranitate asupra Ţării Româneşti. Impăratul Rudolf tratează de asemenea cu Turcii.

Naiasnieiszy miloscziwy kroliu, etc., Oznaimuiemy waszei krolewskiei Mosci, naszemu milosciwemu panu i dobrodzieiowi, ze przyiechali do nas od wezyr Basze od woiska tureckiego poslancy naszy ktoreśmy byli poslali przy posliech Iego Mosczi pana woiewody Siedmigrockiego i przy poslie naszym, ktory tysz stymi posły Siedmigrockiemi od nas poslany iest, przes ktore poslance pisze nam posel nasz ze poslowie iego mosczi pana woiewody Siedmiogrockiego żądali tego Basze imieniem pana swego, aby granice ziemie ich, tak iako za Sulimana Cessarza zachowane im byly, do tego aby Lipowa i Ianowa zamki, a k temu ieszcze i ziemia Multanska przy nich sie zostala i pod roskazowaniu ich była. Czego wezyr basza niechcąnc sie ważyć pozwolić, odesłał ich do Cessarza, napisawszy listy swe, iako do samego Cessarza, tak i do matki Cessarskiei, zeby na to baczenie Cessarz mial

I iechali iusz tym od pasze do Constantynopolia, tosz nam i sami ci poslancy ustnie powiedziali. A strony posla Hanowego ktory byl poslany do Cessarza Iego mosczi krzescianskiego, tak nam pisze ze sie iusz owrocil i znim pospolu poslaniec Cessarski przyiechal z responsem takim, daiąc znać ze są trzey panowie wielcy w Ostrogonie, ktorzy czekaią na przyiazd Basze i Hanow. Iesli cessarz turecki Cessarzowi. Iego Mosci Krzescianskiemu wroci Agier, a cessarz zas Iego Moscz krzescianski 64 zamkow ktore Turkom odięto cessarzowi turkiemu wroci, abowienc iesli tak niehcą, żeby każdy to czego dostal trzymal w pokoiu, tedy przymierze między sobę uczynią. A iesli wienc i tego niechcą, tedy czekaią ich w Ostrogonie, chcąnc im bitwę dać, i to co pan Bog w tei sprawie zdarzy, na tym przestac. Iako y tak nam pisze teraz posel nasz ze skoro miesiąc ten nastanie, tedy się maią ruszyć ku Ostrogu, a data tego listu ktory do nas pisze, iest 13 dnia Septembria wedlug nowego calendarza, i rozumimy ze iusz iest Basza do tego czasu pod Ostrogonem. O hanie daie tysz nam znać ze wszytkę zdobyć i więżnie ktore ma, poslal przes Ablasy Agę do ordy, przy ktorym 5000 Tatarow poslal, tak rozumiemy i domnimawamy się ze dlia tego, aby mu sie też nazad przedrzeć kiedy zechce iść, zaczym potrzeba ostroznosci. Daliei co się ponowi niesezamiechamy Waszei krolewskiei Mosczy naszemu milosczïwenu panu i dobrodzieiowi dać znać.

(Altă mână: *1598 d 12. 8bris z Botuszan)*.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 34).

Prea senine milostive rege, etc. Dăm de ştire Măriei Tale regale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv că au venit la noi curierii noştri dela Vizir şi dela oastea turcească, pe cari i-am trimis pe lângă solii domnului voevod al Ardealului şi pe lângă solul nostru care de asemenea este trimis cu aceiaşi soli ardeleni. Prin aceşti curieri ai noştri ne scrie solul nostru că solii domnului voevod al Ardealului au cerut vizirului în numele stăpânului lor, ca să li se păstreze graniţele ţării lor, aşa cum au fost în vremea împăratului Suliman, şi pe lângă aceasta să li se dea cetăţile Lipova şi Ianova şi încă şi Ţara Românească să rămâie sub ascultarea lor. Vizirul neîncumetându-se să primească acestea, i-a trimis la împărat, scriind scrisori atât către însuşi împăratul, cât şi către mama

împăratului, ca împăratul să aibă în băgare de seamă acestea. Au şi plecat cu acestea dela paşă spre Constantinopol, precum ne-au spus acei curieri. In ce priveşte pe solul hanului care a fost trimis la Măria Sa, împăratul creştin, aşa ne scrie că s'a şi întors şi cu dânsul împreună a venit un curier împărătesc cu acest răspuns, dând de ştire că sânt trei boieri mari la Ostrogon, cari aşteaptă venirea paşei şi a hanului. Dacă împăratul turcesc înapoiază Măriei Sale împăratului creştin Agria, iar împăratul creştin înapoiază împăratului turcesc 64 de cetăţi care fuseseră luate dela Turci, sau dacă nu vor aşa, fiecare ce a luat să ţie în pace, atunci vor face pace între dânşii. Iar dacă nici aşa nu vor, atunci îi aşteaptă la Ostrogon, vrând să le dea război şi ceeace Dumnezeu va hotărî în această luptă, să rămâie ca hotărîre. Aşa ne scrie acum solul nostru că îndată ce se va termina această lună se vor îndrepta [Turcii] spre Ostrogon, iar data scrisorii pe care ne-o scrie este 13 Septembrie după calendarul nou şi înţelegem că până acum paşa este deja sub Ostrogon. Despre han de asemenea ne dau de ştire că toate prăzile şi prinşii pe care le are, le-a trimis prin Ablany-aga la urdie, cu care a trimis şi 5000 de Tătari. Astfel înţelegm şi ne dumirim că pentru aceea că vrea să se întoarcă înapoi, şi de aceea trebue să fim pe pază. Mai departe ce se mai întâmpla nu voiu neglija să dau de ştire Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

[*Adaus cu altă mână*] Din Botoşani, 12 Octombrie 1598.

25.

Botoşani, 12 Octomvrie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI, CASTELANUL CAMENIŢII

Cazacii se pregătesc să atace Moldova. Cere Polonilor să-i împiedece cu oastea lor.

Mczwy Panie Starosto Camieniecki, Panie a przyiaczielowi nasz laskawy. Przyacielski zyczlowośćż y służby nasze zalecziwszy w laske W. Mczy.

Dnia dziszeyszego przyszła nam tham wiadomość o Kozakach że się blisko Czewna niemale woysko ych położyło: O czem snać

doszkonalei W. M. wiedzieć raczyść. Dla ktorych straż w tamte strone zaraz wyprawić roskazalismy y woyska za czasu pogotowiu być kazalismy. Abyż Ieg. M. Pan Hetman Coronny ubezpieczać nas thym raczil, ze tho woyska Krolia Iego. M. ktore iest na Ukrainie dla thego świalenstwa tam obrocone. Ządamy W. M. naszego M. Pana i przyiaciela, zebyś W. M. Ich Mcz. Pany Rotmistrze obrociscie raczył, dla gotowość. Tesz y ktore Roty są podaleko nalezach yzeby się ku Dniestrowi tam przimknely co lepszemi baczemi y lasce W. M. naszego Mczwego pana polecamy. My thesz tam do Ias z Soczawy pusczilismy się, gdzie nieco czas niedlugi pomieszkać mamy. Zatem potwthore przyiacyelskie służby swe oddamy lascze y dobrei przyiazdi W. M. Datt w Botuczanach, die XII Octobris MDXCVIII. W. Mcz uprzeimy zicزliwy przyiacziel i brath y służyć zawsze gothow.

Hieremiey Mohila Woiewoda z Boziy laski Hospod. ziemi Moldawskiey. Іерємїє Воєвода

[*Verso*] Iego Mosci Panu Ianow Potok z Potockiemu generalowi ziemie Podolskie, Pisarzowi Coronemu, Kamienieckiemu staroscie, przziacielowi naszego miłościwego. [Pecetie mică.]

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Milostive domnule staroste de Cameniţa, domnule şi prietenul nostru milostiv. Zelul nostru prietenesc şi slujbele noastre le încredinţăm graţiei domniei tale.

Azi am primit această ştire despre Cazaci, că o oaste a lor nu mică s'a aşezat aproape de Czewna. Despre aceasta, domnia ta vei şti mai bine. Pentru aceasta am poruncit să se trimită îndată strajă de partea aceasta şi am dat ordin oştirii să fie gata. Rog pe domnul hatman al Coroanei să ne asigure în această împrejurare şi să binevoiască ca oastea măriei sale regelui, care este în Ucraina să fie îndreptată într'acolo, pentru acea turburare. Cerem dela domnia ta, domnul nostru milostiv şi prieten să binevoeşti să porunceşti rotmiştrilor să fie gata. De asemenea acele roate de ostaşi cari sânt mai departe să se apropie de Nistru.

Dorim cele mai bune şi ne încredinţăm graţiei domniei tale. Noi am plecat din Suceava spre Iaşi, unde vom rămâne câtăva vreme. După aceea din nou oferim slujbele noastre prieteneşti

graţiei şi bunei prietenii a domniei tale. S'a dat la Botuşani, în ziua de 12 Octombrie 1598.

Al domniei tale prieten iubitor, frate şi gata întotdeauna la slujbe.

Ieremia Movilă voevod, din mila lui Dumnezeu domn al Moldovei. [Urmează iscălitura cirilică.]

[*Verso*] Domniei sale domnului Ioan Potocki din Potok, general al ţării Podoliei, pisar al Coroanei, staroste de Cameniţa, prietenul nostru milostiv.

26.

Iaşi, 21 Octomvrie 1598.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Amănunte despre asediul Oradiei de către Turci.

Naiasnieyszy miloscziwy kroliu, panie panie a dobrodzieiu nasz miloszczywie, nailaskawszy, wierne poddanstwo y unizone służby nasze w miloscziwą laske waszei miloszczi.

Co by godnego rozumielismy do wiadomosczi Waszei krolewskiei Mosczi posłać, przes then czas wszytek, tak z Turek, iako y z Węgier, niebyło nicz znacznego. Dopiero teras z Węgier te wiadomość mamy isz Turcy moc wszitke swoie pod Waradzin. Zamek y miasto mocne po prawiczne woiewody Siedmygrockiego obronili oblepszy go mocno dobywaią. Tatarowie na Wegrzech żasiegaiąc dobrze Niemiec palią, biorą, pustosza, szkody barzo wielkie czynią. Co dalei będzie, mamy na dobrem baczeniu Waszemu krolewskiemu Mosczi, panu i dobrodzieiowi naszemu milosczīwemu niemieszkanie dawac znac. Na ten czas powtore wierne poddanstwo y uniżone służby nasze w milosczīwą laske waszemu krolewskiemu Mosczi, panu naszemu milosczīwemu iak naipilniei oddawamy. Datt. w Jassiech die XXI Octobris MDXCVIII.

Waszei krolewskiei Mosczi pana, pana y dobrodzieia naszego milosczīwego, wierny poddany i zyczliwy sluga.

Hieremiei Mohiła woiewoda z Bozei laski Hospodar ziem Moldawskich.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 24).

Prea senine şi milostive rege, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv şi prea graţios, supunerea noastră credincioasă şi slujbe supuse în graţia Măriei Tale.

Până acum n'a fost nici o ştire însemnată nici din Turcia, nici din Ungaria, pe care s'o fi socotit noi demnă de comunicat Măriei Tale. Abia acum am primit aceste ştiri din Ungaria că Turcii cu toate forţele lor sânt sub Oradea. Cetatea şi oraşul este apărat cu putere de către reprezentanţii voevodului Ardealului, care l-au reparat. Tătarii năvălind din Ungaria, ard, pradă şi pustiesc la Nemţi şi fac pagube foarte mari. Ce va fi mai târziu, vom avea grijă să anunţăm pe Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Până atunci recomandăm iarăşi supunerea credincioasă şi slujbe supuse graţiei milostive a Măriei Tale, domnul nostru cel milostiv. S'a dat la Iaşi la 21 Octombrie 1598.

Al Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, supus credincios şi slugă iubitoare

Ieremia Moghilă Voevod,
din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei.

27.

Iaşi, 1 Ianuarie 1599.

NICODIM KOSSALKOWSKI, AGENT POLON, CĂTRE EPISCOPUL DE CHELM

S'a oprit la Iaşi, căci hanul Tătarilor, către care era trimis, a plecat în Ungaria şi stă aproape de Ţara Românească.

Miloscziwi xienze biskupie Chelminski,

Dnia wczorajszego czausz tureczki iadącz przes Iassy do Hospodara, dal mi taką sprawę przes tlumacza moiego o Hanie, ze niebendzie na zimę doma, bo iusz zimnie z roskazania Czeszarskiego u Beskieregk w ziemi Węgierskiei po thę stronę Dunaia, nie dalieko ziemie Multanskiei. Obieczuie iednak pokoi ten czauss od Hana, tey zimy, ziemi Multanskiey, powiadaiącz ze to czesarsz iego moscz na ostatek chowa. Ieslisz to iusz tak padnie, miloscziwie panie, zeby iusz tam zimował, proszę o prętką informatia krola

Iego Mosci, tak iakom pisał do W. M. moiego milosciwego pana przes Chilinczkiego. Gdisz i nazad niedaliekobi mi sie wroczicz do Kamiencza, poczekawssi sam iescze niedziel kilka, azbi się ku cieplu zniosło, iakosz owdzie niemasz zimy. Gdisęz nietylko Dunai bi miał stanacz, alie i zadna rzeczka ieszcze do tego czassu nie stanęła. Niemaiąncz naten czass nicz inszego pisacz do W. M. Dat. z Iass I-a Ianuary 1599.

Gdisz choczbim się wroczil do Kamiencza thedi tho Han rozumiecz bendzie ze na się stoi przyczyny, wroczil ze go doma niebiło. Krol Iego Moscz dosicz s siebie uczinicz racził ze posłał, alie ze onego doma niemasz, thedi sam sobie winien.

Waszei Mosczi moiego milosczïwego pana zyczliwi sługa
Nikodem Kossalkowski, ręka wlasna.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 25).

Milostive părinte episcop de Chelm,

Ieri, un ceauş turcesc trecând prin Iaşi către domn, mi-a dat de veste prin tălmaciul meu despre han că nu va fi acasă astă iarnă, căci deja după porunca împăratului s'a aşezat în cartiere de iarnă la Beczkerek, în ţara Ungurească, de astă parte a Dunării, nu departe de Ţara Românească. Ceauşul însă făgădueşte pace din partea hanului pentru astă iarnă în Ţara Românească, spunând că Măria Sa împăratul o va păstra până la sfârşit. Dacă lucrurile s'au întâmplat aşa, milostivul meu domn, ca el să ierneze acolo, rog să informezi cât mai repede pe Măria Sa regele, aşa precum am scris şi domniei tale, domnul meu milostiv prin Chilincki. Căci a mă întoarce înapoi, n'ar fi prea departe până la Cameniţa, dar voi mai aştepta câteva săptămâni ca să se încălzească vremea, căci se pare că nu vom avea iarnă de loc, căci nu numai că Dunărea n'a îngheţat, dar nici un râu până acum n'a îngheţat. Neavând acum nimic alta de scris domniei tale *(sic)*. S'a dat în Iaşi la 1 Ianuarie 1599.

Dacă mă întorc la Cameniţa, atunci hanul va înţelege că m'am întors din pricină că nu era acasă. Măria Sa regele a binevoit să facă destul din partea sa trimiţându-mă, dacă el nu este acasă, el singur e de vină.

Al domniei tale milostivul meu domn, slugă iubitoare
Nicodim Kossalkowski, cu mâna proprie.

28.

Suceava, 16 Fevruarie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Protestează împotriva insultei cu răniri aduse de nobilul polon Herbult solului moldovean, marele logofăt Luca Stroici. Cere ca Zamoyski să intervie ca să nu rămâie această pată asupra lui şi chiar asupra regelui Poloniei.

Aczkolwiek przedthem doszła nam była wiadomość o tem despectie y obeldzie ktore się tam w ossobie posla naszego, wielmożnego Lukasza Stroycza łogofeta wielkiego ziem naszych Moldawskich, czlowieka zacnego, dobrego, cnotliwego, spokoynego y nic nikomu niewinnego, nam y samey ossobie naszey od pana Szczęsnego Herbulta stała, ale czekalismy z them zwrocenia się poslow naszych, abysmy od nich samych sprawę dostatecznieiszą o tem wzięli. Kthorą teras wziąwszy, żał ten nasz neukoiony, despect, krzywdę y obelgę wielką przed waszą moscią naszem milosczivem panem, oycem y dobrodzieiem przekładamy. Panu Herbultowi do takiey niechęci y nieprzyiazni, nigdy zadney przyczyny y okazyi niedalismy y owszem y my pokazać y on przyznać tho nam musi, ze z kazdey miary szczerą uprzeymą chęc y życzliwość nasze znał po nas, we słowy ale samą rzeczą y skutkiem. Szyroce tedy nie rozwodząc się z pismem, dobrodzieistwo tho ktoresmy naprzod z laski Bozey, pothem z laski Iego Krolewskiei Mosczi, pana y dobrodzieia naszego milosczivego y rzeczypospolitey Corony Polskiey, a laska y staraniem waszei milosczi naszego milosczivego pana i dobrodzieia wzieli, w pamięci naszey zawzdy iesth y trwać będzie ze wszelaką wdzięcznoscią nietelko u nas, ale y u potomkow nassych. Wtem tedy pokazaniu nam takowey lasky y dobrodzieistwa swego, abyś wasza moscz nasz milosciwy pan y dobrodziey, tak znacznego despectu y obelgi naszey, kthora iusz wszędy ludziom tayna nie iest, żalować z nami niemiał, była by to rzecz nietelko obywatelom Corony Polskiey ale y postronnych narodow ludzion barzo dziwna. Bo glebiey trochę przyiąwszy w tę sprawę, despect ten y obelga nasza zasiąga Krola iego mosczi pana y dobrodzieia naszego milosczivego, zasiąga tesz y ossobę samego waszey miłości

naszego milosczіwego pana y dobrodzieia, za kthorego laską, staraniem y sprawą, pan Bog nas na tey stolicy posadził. Tego nam przipominac waszemu mosczi naszemu milosczіwemu panu y dobrodzieowi nietrzeba, iakiem prawem, pokoiem y bespieczenstwem poslowie wszyscy opatrzeni są, ten teraz pokoy y bespieczenstwa zgwalcone iesth od pana Szczesnego Herbulta, ktory bez żadney przyczyny y odpowiedzi, naszel na dom w nocy posla naszego wyszey pomienionego, tamże nietelko iego y ossobę naszę dobyc obeldziwymi słowy żdzywszy, zranily samego y slugi iego, niekthorym pochodniami oczy popaliono. Daliey inych rzeczy w liscie spominać niechcemy, ktore iako czynic się człowiekowi existimatci dobrey niegodziły, taki gdybyś wasza mość nasz milosczіwy Pan y dobrodziey skutecznie o wszytkiem wiedziecz raczyl, tem ieszcze barziey zyćniono by tho bylo od waszei mosczi panu Herbultowi. A isz ucciwe nasze, kthore mimo wszytkie skarby na swiecie milsze nam iest, więc y dostoynstwo mieysca tego na ktorym z przeizczenia Bozego iesteśmy postanowieni, zamilczeć nam tego niedopuszcza, ani się godzi, abyśmy ten despect znaczny ku hanbiey sromocie wieczney tem ktorzy po nas na stolicy tey wsiędą ostawili, padaiemy tho naprzod pod baczny y mądry rozsądek waszei mości naszego milosczіwego pana, oyca y dobrodzieya, ządaiąc pilnie, abyś wasza mość nasz miłościwy pan, uwazywszy ten zał nasz y obelgą kthora się nam działa, y one pilnie wziąwszy przedsię, nam tego zalować pomogł, a mądrey rady swey sam nam uzyczyć raczel, iakoby sie tho nam ucciwie nagrodzilo, a ktho my z tąnd na potem bespieczenstwa do takowych despectow wyrządzanie nie brali. Do my poki na tę ranę szękać musiemy, poki puszciemy, przystoinem lekarstwem w sercu y mysle nasze zagoiona niebędzie. A iakoś wasza moscz nasz milosczіwy pan y dobrodziey wiziąwszy z razu staranie swe prawie oycowskie o nas, byście raczył zawzdy do tego czasu promotorem naszym y ziemie tey ubogiey naszei, tak y teras pewniśmy tego że wasza mośćz nasz milosczіwy pan y dobrodziey w takowey obeldzie dostoienstwa naszego ostawić niebędziesz chciał, ani nam tego zyczyć aby ta sromota na nas y potomkach naszych ostawacz miala. Z tem powtore, etc.

W Soczawie 16 February 1599.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 26—27).

Deşi mai demult ne-a venit veste despre ofensa şi injuria care ni s'a făcut nouă de către domnul Szczesny Herbult în persoana solului nostru, nobilul Luca Stroici, logofăt al ţării noastre, Moldova, om însemnat, bun, virtuos şi liniştit, care nu este vinovat faţă de nimeni cu nimic, am aşteptat întoarcerea solilor noştri, ca să avem dela dânşii veşti mai complete. Aflând acum totul, jalea noastră adâncă, ofensa, nedreptatea şi marea injurie ce am suferit o înfăţişăm domniei tale, domnul nostru cel milostiv, părinte şi binefăcător. Nu am dat niciodată domnului Herbult nici o pricină şi ocazie pentru aşa supărare şi ură, ci dimpotrivă noi arătăm şi el trebue să recunoască, că a cunoscut dela noi întotdeauna dragoste sinceră şi amabilitate, în cuvinte, cât şi în fapte. Deci nu voi insista mai larg. Binefacerile pe cari le-am căpătat mai întâi din mila lui Dumnezeu, apoi din graţia măriei sale regelui, domnul şi binefăcătorul nostru, a republicii coroanei polone şi prin graţia şi stăruinţa domniei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, sânt veşnic în amintirea noastră şi vor fi păstrate cu toată recunoştinţa, nu numai la noi, dar şi la urmaşii noştri. Arătându-ne nouă atâta bunăvoinţă şi binefaceri, ar fi lucru foarte de mirare, nu numai pentru locuitorii Coroanei polone, dar şi pentru oameni din alte popoare ca măria ta domnul nostru şi binefăcător milostiv să nu te întristezi odată cu noi pentru o ofensă şi o injurie aşa de mare, care deja peste tot nu mai este o taină pentru oameni. Căci dacă privim ceva mai adânc această faptă, această ofensă şi injurie a noastră atinge şi pe Măria Sa regele, Domnul şi binefăcătorul nostru milostiv şi atinge chiar însăşi persoana domniei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, prin a cărui graţie, sforţări şi faptă, Dumnezeu ne-a aşezat în acest scaun. Nu este nevoe să mai amintesc domniei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, de cari drepturi, pace şi siguranţă se bucură toţi solii, această pace şi siguranţă au fost acum violate de către domnul Szczesny Herbult, care fără nici o pricină şi provocare a pătruns în casa solului nostru mai sus pomenit în timpul nopţii şi acolo, nu numai a pronunţat cuvinte insultătoare la adresa lui şi a persoanei noastre, dar l-a rănit pe dânsul şi pe sluga lui, i-a ars ochii cu o faclă. Mai departe alte lucruri nu vrem să le pomenim în scrisoare, care nu se cuvin să fie făcute de om cu creştere bună. Deci dacă domnia ta, domnul binefăcătorul nostru milostiv, ai dori să ştii mai pe larg despre

toate, cu atât mai mult ar fi de dorit să fie întrebat domnul Herbult. Şi pentrucă cinstea noastră, care ne este mai scumpă decât toate comorile din lume, precum şi cinstea acestui loc în care sântem cu voia lui Dumnezeu nu ne îngădue să tăcem, şi nici nu se cuvine ca această mare ofensă să rămâie ca o ruşine veşnică asupra acelor care vor veni după noi în acest scaun, cădem sub judecata atentă şi înţeleaptă a domniei tale, domnul nostru milostiv, părinte şi binefăcător, cerând în chip insistent ca domnia ta, domnul nostru milostiv, socotind despre această mare jale şi ofensă care ni s'a făcut şi judecând-o să ne ajuţi şi să binevoeşti să ne împărtăşeşti sfaturi înţelepte, în ce chip să recâştigăm cinstea şi în ce chip să nu mai fim expuşi de acum încolo la primejdia unor astfel de ofense. Căci noi trebue să suferim de această rană, până nu vom avea un leac liniştitor pentru inima şi gândul nostru. Şi deoarece domnia ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, dela început ai avut o grijă aproape ca un părinte faţă de noi şi ai binevoit să fii întotdeauna până acum călăuza noastră şi a bietei noastre ţări, aşa şi acum sântem siguri, că domnia ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, nu vei voi să ne laşi într'o astfel de înjosire a cinstei noastre, şi nu vei dori să rămână această ruşine asupra noastră şi a copiilor noştri. Cu aceasta, din nou..., etc. Din Suceava la 16 Februarie 1599.

29.

Suceava, 26 Fevruarie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN ZAMOYSKI

Dă amănunte noi asupra insultării şi rănirii lui Luca Stroici de către Herbult, respinge scuza acestuia că a fost un act nepremeditat la beţie şi trimite scrisoarea ofensătoare adresată de Herbult domnului Moldovei din Ţuţora. Cere lui Zamoyski să ia măsuri împotriva lui Herbult, căci nu poate suporta această insultă.

Po odprawieniu poslanca nazsego do waszei mosci, doszedl nas listh od waszei mosci naszego milosciwego pana y dobrodzieya, w kthorym raczysz nam wasza mośći pisać isz pan Herbult maiąc u siebie na cci xiąze Iego Moscz Ianusz Radziwila woiewodzica wilenskiego winem się napelniwszy niepodczas, zszedł się z panem

logofetem y stam się slug burda stala iego. Iest tho nam w podziwieniu isz ta sprawa, kthora przy tak wielu ossob stala się y wiadoma onym ludziom dobrze iest, do wiadomosci waszei milosci naszego milosciwego pana, oica y dobrodzieia inaczey odniesona y udana iest. Za czem baczemy ze slabey nisz potrzeba, onę u siebie wasz mośći, nasz milosciwy pan y dobrodziey wożyc raczysz. Daliśmy iusz o them zaliu y obeldze naszey waszemu mosci naszemu milosczіwemu panu y dobrodzieiowi przed kilkom dni znać, iednak y teras krotce dotkniemy.

Ześć się z sobą iest, gdy kto z kim podka się na drodze, y tamze s trafunku nieumyslnie, lub tho z zamowy iakiey albo dawney nieprzyiazni stanie się co takiego między niemy, to zesciem y przypadkiem nazwano bydz może, ale tam pana logofeta, o zadney nieprzyiazna z panem Herbultem nie wiedza tego, ani o niey myslac iego, czlowieka cnotliwego, statecznego, spokoynego, pokoiem pospolitem ubespieczonego nic nikomu niewinnego. W domu iego wlasnym, po wthorey godzinie w noc naszlo, tamze samego telko zostawszy z iednym slugą, a chlopcem w pokoiu, zelczono, zraniono y iego y slugi, iakośmy iusz o them szerzey do waszei mosci naszego milosczіwego pana, oyca y dobrodzieya dali znać. Nie s trafunku tedy ani z slug ta sie burda stala, ale z samego pana Herbulta. A k themu umyslnie, co aby samą rzeczą waszemu milosci naszemu milosciwemu panu, oycu y dobrodzieiowi w prawdzie pokazalo się, posylamy waszei mosci przepis listhu pana Herbultowego, kthory do nas z Turek jadąc z Cycory własną ręką swą poslal, y zaraz tesz z tem posylamy respons nasz, iakosmy na taki list poslali, kthory odpis nasz acz dosyć ucciwy y skromny iest, na tak dotkliwy list y wskazanie do nas ustne, iednak y ten obraziel.

Z tey copiy listu pana Herbultowego kthorą posyłamy, a responsu naszego, dobrze wasz mość, nasz milosczіwy pan y dobrodziey sprawę tę poiąc zrozumieć y dopiero przyznać sam będziesz raczel, że to iako przypadkiem ani trafunkiem nazwano, tak tesz ani plaszczem piianstwa pokrywano bydz może, bo wyraziel dobrze them swem liscie y ustnem do nas wskazaniu pan Herbult affecty y obrazy swe kthore do nas mial. Kthorych affectow iego y ta obelga kthora się nam teras od niego stala umyslnie poszła.

Daley zesz nam wasza mość nasz milosciwy pan pisac raczyl abyśmy powodem byli panu logofetowi do tego zeby powolnością,

pana Herbultową niepogardzal y ugodziel się. Wiemy to dobrzeześ wasza mość nasz milosciwy pan y dobrodziey iest panem baczynem y mądrym y dobrze baczyć raczysz, kogo barziei ta obelga y despect dotyka, iesli nas, czyli pana Logofeta. Liecz y my z laski Boga Wszechmogącego nie iestesmy tak tępego rozumienia y baczenia, abyśmy się w powinnosci y dostoienstwie naszym postrzyć y baczyć niemieli, i akosz bysmy nabarziey niechcieli, baczyć y poczuwać się musiemy, gdyśz (iakosmy przedtem pisali) obelgi y despectu takiego, tem kthorzy po nas na them panstwie siedzieć będą ostawiać nie chciemy.

A isz rzadka y wielka rzecz iest przyiaciel, przyznawamy tho y sami waszemu milosci, naszemu milosciwemu panu, oycu y dobrodzieiowi, ze tak iest, tem tesz bardziey despect y obelga byli od tego kthoregosz ktho za szczerzego przyiaciela ma, nisz od nieprzyiaciela iawnego, więc k temu za nic tho wszytko bywa, gdy ktho zawiwszy się komu czas niemały przyiacielem, pothem znaczną niechęcią y nieprzyiaznią swą czas on wszytek dobrey przyiazni zapieczetuie?

Prosimy tedy znowu abyś wasza mość nasz milosciwy pan, oyciec y dobrodziey, inaczey tę sprawę poiąwszy y zrozumiawszy z tego pisania naszego, nam iey zalawac pomogł, y w niey milosciwey a oycowskiey rady swey uzyczyć nam raczył, iakoby ten żal, despect y obelga kthora się nie samego ossobie pana logofeta, ale więcey ossobie naszey stała, ucciwie y przystoynie nam nagrodzona byla, zeby napotem żadnemu z tey okazy droga do takowego bezpieczenstwa y despectow wyrządzania nie zostawało. Gdysz nigdy w takiem poszanowanemu poslowie Hospodarow Moldawskich, nie tylko u krzescian, ale y u pogan niebywali, w iakiem teras posel nasz czlowiek zacny y ucciwy był. Z them etc. Dan w Socawie, 26 Lutego, roku 1599.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 28—29).

După trimiterea curierului nostru la domnia ta, ne-a sosit scrisoarea domniei tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, în care binevoeşti domnia ta să scrii că domnul Herbult, având la dânsul ca oaspete pe domnia sa ducele Ianuş Radziwil, fiul voevodului de Wilna, bând vin peste măsură, a avut o ceartă din întâmplare cu domnul logofăt şi a fost o încăerare cu slugile lui. Ne mirăm foarte mult că această faptă, care s'a petrecut

în faţa atâtor oameni şi este bine cunoscută acelora, a venit la cunoştinţa domniei tale, domnul nostru milostiv, părinte şi binefăcător, într'alt chip decât s'a întâmplat. De aceea observăm că domnia ta, domnul şi binefăcătorul nostru a socotit-o mai puţin gravă decât se cuvine. Acum câteva zile am dat de ştire domniei tale, domnul nostru milostiv şi binefăcător despre acea durere şi ofensă a noastră, totuşi şi acum pe scurt o expunem.

A avea o ceartă din întâmplare cu cineva se chiamă atunci când cineva se întâlneşte cu altul pe drum şi acolo dintr'o întâmplare fără voe, sau dintr'o vorbă, sau dintr'o veche duşmănie, se întâmplă ceva între ei, aceasta putem s'o numim ceartă întâmplătoare, dar acolo domnul logofăt nu avea nici o duşmănie cu domnul Herbult, nici nu se gândea la aşa ceva, ca om virtuos, aşezat, liniştit, asigurat de pace şi nefiind vinovat cu nimic nimănui. A intrat [Herbult] în propria lui casă după ceasurile două din noapte şi acolo l-a găsit singur numai cu o slugă, un băiat în odae, l-a lovit, l-a rănit şi pe dânsul şi pe slugă, precum am mai dat de ştire mai pe larg domniei tale, domnul nostru milostiv, părinte şi binefăcător. Deci încăerarea nu s'a petrecut din întâmplare, nici dela slugă, ci a pornit dela însuși domnul Herbult. Pentru aceasta, ca adevărul să se arate vădit domniei tale, domnul nostru milostiv, părinte şi binefăcător, trimitem domniei tale copia scrisorii domnului Herbult pe care ne-a trimis-o din Ţuţora, venind din Turcia, scrisă cu propria lui mână şi în același timp trimitem şi răspunsul nostru ce l-am dat la o astfel de scrisoare, care răspuns al nostru, deşi destul de cuviincios şi modest faţă de o scrisoare aşa de obraznică şi de cele ce ne-a comunicat verbal, totuşi şi acesta l-a supărat. Din această copie a scrisorii domnului Herbult pe care o trimitem şi din răspunsul nostru va putea să înțeleagă bine faptele domnia ta, domnul nostru milostiv şi binefăcător, şi vei recunoaşte că aceasta nu poate fi numit întâmplare sau întâlnire şi nici nu poate fi acoperită cu scuza beţiei, căci domnul Herbult a arătat lămurit simţimintele și supărarea sa faţă de noi în scrisoarea lui şi în comunicarea verbală şi din aceste simțiminte ale lui a pornit ofensa pe care ne-a făcut-o în chip cugetat.

Apoi ai binevoit să ne scrii domnia ta, domnul nostru milostiv, ca să stăruim pe lângă domnul logofăt să nu dispreţuiască rugămintea domnului Herbult, ci să se împace. Ştim bine că

domnia ta domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, eşti domn înţelept şi cugetat, deci binevoeşte să cugeţi pe cine atinge mai mult această ofensă şi injurie, pe noi sau pe domnul logofăt? Dar nici noi, din mila lui Dumnezeu atotputernic, nu sântem atât de greoi la înţelegere şi cuget ca să nu avem grijă şi să nu ne gândim la datoria şi la cinstea noastră; chiar dacă n'am voi, sântem siliţi să simţim aceasta, căci (precum am scris şi mai înainte) nu vrem să lăsăm asupra celor ce vor domni după noi în această ţară o astfel de injurie şi ofensă. Şi pentrucă prietenul este un lucru rar şi mare, mărturisim domniei tale, domnul, părintele şi binefăcătorul nostru, că cu atât mai mare e ofensa şi injuria dela acela pe care-l ţii de prieten credincios, decât dela duşmanul făţiş, deci poate fi socotit ca un lucru de nimic aceasta, când cineva fiind socotit multă vreme ca prieten, plăteşte cu duşmănie şi ură toată această vreme de bună prietenie?

Deci din nou rugăm pe domnia ta, domnul nostru milostiv, părinte şi binefăcător, să înţeleagă şi să ia în alt chip aceste fapte, după scrisoarea noastră, să ne ajute s'o suportăm şi să binevoiască să ne împărtăşească sfaturile sale părinteşti, în ce chip acea durere, ofensă şi injurie care s'a făcut, nu numai persoanei domnului logofăt, dar mai ales persoanei noastre, să fie plătită în chip cinstit şi cuviincios, pentru ca mai târziu să nu mai aibă nimeni putinţa să provoace astfel de primejdii şi ofense. Căci niciodată n'a fost aşa ceva faţă de un aşa de cinstit sol al domnilor Moldovei, nu numai la creştini, dar şi la păgâni, cum a fost acum faţă de solul nostru, om însemnat şi cinstit. Cu acestea, etc. S'a dat la Suceava la 26 Februarie, anul 1599.

30.

Suceava, 20 Aprilie 1599.

LUCA STROICI CĂTRE PAVEL CZEMIERZYNSKI

Se duce spre Hotin ca să ia parte la judecata dela Cameniţa. Ii cere sfat dacă e cazul să treacă graniţa, căci a auzit că judecătorii nu vor veni.

Milosczíwy panie Czemiezynski, zalieciwszy služby mę pilnie w laskę W. mczi.

Ia iusz w drogę sie biorę do Choczima wedlug pisania W. M. do mnie, alie mam sam te sprawę i wiadomość zeby pan Zibiszowski

30

Scrisoarea lui Luca Stroici cu iscălitură autografă, (nr. 30) 20 Aprilie 1599

ktory sam iest, w Kamiencu iusz być niemial, tylko czekać czasu naznaconego sprawiedliwości, do ktorego i tamten pan Zibiszowski ktory iest przy iego Mosczi panu woiewodzie Braclawskim, przybyc sam ma na przysły Poniedzialek. Przetosz proszę iako narychlie racz mi Wasz Moscz oznaimić, i rady swei dodać spolecznie z jego Mosczią panem starostą Wielunskim mym Milosczywym panem, abym tam po prozniczy, iesliby tego potrzeba nie byla, nie iezdzyl. Za ktorym odiechaniu swym, iesliby sam pan Zibiszowski mial terminu pilnować i popierać sprawy tei, barziei bym sobie zepsowal nizeli pomogl. A tak i powtore pilnie proszę o wiadomość prędką i radę w tei sprawie. Zaliecam sie przytym powtore lascę W. M. Datt z Soczawy die 20 Aprilis, Anno 1599.

W. M. z dawna zawsze zyczliwy przyiacil, służyć gotow.

Lukasz Stroycz Logofet ręka mą.

(*iscălitura cu litere latine*, *scris deosebit de acel al scrisorii*)

[*Adresa pe verso*] Iego Mosczi Panu Pawlowi Czemierzynskiemu memu Miloszcziwemu panu i z dawna laskawemu przyiacielowi nalieży.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 30).

Milostive domnule Czemiezynski, recomand călduros slujbele mele bunăvoinţii domniei tale.

Eu chiar acum pornesc la drum spre Hotin, după scrisoarea domniei tale către mine, dar am această ştire că domnul Zibiszowski care este singur, nu ar mai fi în Cameniţa, deci trebue să aştept singur timpul sorocit pentru judecată, când şi domnul Zibiszowski, care este pe lângă domnul voevod de Braclaw, va veni singur, Lunea viitoare. De aceea rog ca domnia ta să binevoeşti să-mi dai de ştire cât mai repede şi în acelaşi timp să ne sfătueşti împreună şi cu domnia sa starostele de Wielun, domnul meu cel milostiv, ca să nu mă duc acolo degeaba, dacă nu e nevoie. Cu plecarea mea, dacă singur domnul Zibiszowski are termen, ca să îngrijească şi să resolve acea chestiune, mai mult mi-ar strica, decât să-mi fie de folos. De aceea iarăşi mă rog stăruitor să-mi daţi repede veste şi sfat în această treabă. Şi pe lângă

aceasta iarăşi mă recomand graţiei măriei tale. S'a dat din Suceava la 20 Aprilie, anul 1599.

Al domniei tale de demult şi întotdeauna prieten zelos, gata la slujbe

Luca Stroici logofăt, cu mâna mea [1]).

[*Verso*] Domniei sale domnului Pavel Czemierzynski, milostivul meu domn şi de demult prieten zelos, să se dea.

31.

Suceava, 23 Aprilie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Dă amănunte despre prădarea Oblucițeі de către oamenii lui Mihai Viteazul, cu care ocazie au fost prădaţi negustorii din Liov, cei din Moldova şi negustorii spanioli. Cere regelui să protesteze în Ţara Românească.

Naiasnieiszy miloszczywy kroliu panie, panie nasz milosciwy, naniszcze służby i wierne poddanstwo nasze, zaliecamy pilnie w milosciwą laskę waszei krolewskiei moscz pana i dobrodzieia naszego milosciwego.

Oznaimuiemy waszey krolewskiey mosczi naszemu milosciwemu panu i dobrodzieiowi, ze w tych dniach, częscz liudzi Michalia woiewody Multanskiego, bez wiadomosci przyszedszy Dunaiem na czaikach, miasto Tureckie Obloczyce ktore bylo nad Dunaiem prawie przeciwko miastu naszemu Reni [2]), spliondrowali, palili i w niwecz obrocili, gdzie acz szkode Turkom uczynili; alie więntszą krzescianom, ktorych tam wiencei było nisz Turkow, niektore tamze wyscinali, a drugie w niewolią zabrali. Tamze zaraz cisz ludzie woiewodzie multanskiego rozbili karawan wielki kupcow s panstw waszei krolewskiei mosczi coronnych, mianowicie ze Lwowa, z Turek sie wracaiąncych, między ktoremi byli i kupcy z Hiszpanii [3]) z kupią wielką, także tysz i kupcow naszych moldawskich nie

---

[1]) Iscălitura şi aceste cuvinte scrise de mâna lui Luca Stroici cu litere latine.

[2]) *ktore... Reni*, tăiat şi scris cu altă mână deasupra *nad Dunaiem*.

[3]) *kupcy z Hiszpanii*, tăiat şi scris deasupra, altă mână, *i kupiec Angielski* (apoi câteva cuvinte neciteţe) *tysieczy talerzy szkody*.

malo, kturzy wszyscy z towary swemi do panstw Waszei Krolewskiei Moscz iść mieli. Gdzie wielka, a prawie, iako sprawę mamy, nieoszacowana szkoda stala się tym tam wszytkim kupcom. O czym chcielismy zaraz Waszei Krolewskiei Mosczi naszemu milosczíwemu panu i dobrodzieiowi oznaimic. Iesli by sie to Waszemu Krolewskomu Mosczi, naszemu milosczíwemu panu, zdalo, niewadzilo by, abyś wasza krolewska Moscz kogo z dworu swego w tei sprawie do woiewody multanskiego, a przynamniei list swoi posłać raczyl, bo nietylko ze szkoda zbytnie wielka stala sie od liudzi iego, alie i kupcy na potym nie wiemy iako się bęndą mieli ważyć iechać do Turek, także iz Turek do panstw Waszey Krolewskiei mosczi, gdysz ten tylko ieden zwykly i nabespiecznieiszy gosciniec mieli, na ktorym taka szkoda nieznośna teraz ich podkala. S tym powtore naniszsze služby i wierne poddanstwo nasze zaliecamy pilnie w milosczíwą laskę waszei krolewskiei mosczi, naszego milosczíwego pana i dobrodzieia. Dattis w Soczawie die XXIII mensis Aprilis, anno domini MDXCIX.

Waszei krolewskiei mosczi, naszego milosczíwego pana i dobrodzieia, wierny poddany i sluga naniszszy. Hieremias Mohila z laski Bozei dziedziczny ziem Moldawskich Hospodarz.

[*Adresa*] Sacrae et serenissimae maiestati regiae Poloniae et Suetiae principi, etc. etc., domino, domino clementissimo.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 31).

Prea senine milostive rege domnul nostru milostiv, cele mai plecate slujbe şi supunere credincioasă încredinţăm milostivei graţii a Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

Dăm de ştire Măriei Tale domnul şi binefăcătorul nostru milostiv că zilele acestea, o parte a oamenilor lui Mihai voevodul Ţării Româneşti, fără veste au trecut Dunărea pe caice şi au prădat, au ars şi au făcut una cu pământul oraşul turcesc Obluciţa, care era pe Dunăre aproape în faţa oraşului nostru Reni [1]). Deşi au făcut pagube şi Turcilor dar mai mari au făcut creştinilor, cari erau acolo mai mulţi decât Turcii, pe unii i-au omorît acolo, pe alţii i-au luat în robie. Acolo acei oameni ai voevodului Ţării Româneşti au prădat o mare caravană a negustorilor din ţările coroanei Măriei Tale, anume din Liov, care se întorceau în Turcia, între

[1]) *care era... Reni*, şters şi adaus deasupra cu altă mână, *pe Dunăre*.

cari erau şi negustori din Spania[1]) cu marfă multă, precum şi negustori de ai noştri moldoveni nu puţini, cari toţi cu mărfurile lor urmau să meargă în ţările Măriei Tale, unde s'a întâmplat acelor negustori o pagubă după cum aflăm, aproape nepreţuibilă. Despre aceasta am vrut să dăm de ştire imediat Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Dacă i s'ar părea de cuviinţă Măriei Tale, domnului nostru milostiv, ar fi cu cale ca Măria Ta să trimiţi pentru această treabă pe cineva dela curte la voevodul Ţării Româneşti, sau cel puţin să binevoeşti să-i trimiţi o scrisoare, căci nu numai că s'a făcut o pagubă foarte mare de către oamenii lui, dar şi negustorii în viitor nu ştim cum vor mai cuteza să se ducă în Turcia sau din Turcia în ţările Măriei Tale, când singur acel conac de oprire obişnuit şi mai sigur îl aveau, unde i-a lovit acum acea pagubă de nesuferit. Cu acestea, din nou încredinţăm umilele noastre slujbe şi supunere credincioasă bunăvoinţei milostive a Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. S'a dat în Suceava în ziua de 23 Aprilie anul domnului 1599.

Al Măriei Tale domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, credincios supus şi slugă mai mică.

Ieremia Mohila din mila lui Dumnezeu domn ereditar al ţării Moldovei.

[*Adresa*] Sacrei şi serenisimei maiestăţi, regelui Poloniei, domn prea milostiv.

32.

Suceava, 19 Iunie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE NICOLAE ZEBRIDOWSKI, MAREŞALUL COROANEI POLONIEI

Cu ocazia trimeterii soliei la curtea regală, cercetează despre sănătatea lui.

Iasnie wielmożny Mczwy Panie Marzalku wielki Coronny. Zaliecamy pilnie uprzeime przyiacielskie sluzby nasze w laskę W. M. naszego Mczego pana i przyiacielia.

Isz tam posyłamy listy nasze do Dworu, niechcieliśmy zaniechać abysmy piszanim naszym dobrego zdrowia W. M. naszego

[1]) *negustori din Spania*, şters şi adaos deasupra cu altă mână, *şi un negustor din Anglia*, (apoi câteva cuvinte neciteţe) *mii de taleri pagubă.*

Mczgo pana nawiedzić niemieli, w ktorym zyczymy aby P. Bog dlugo chowac i cieszyć W. M. raczyl. Co by sam pod ten czas za nowiny byly dięmy o tym znać Iego K. Mczi naszemu Mmu. panu i dobrodzieiowi, rozumiemy ze od Iego K. Mczi zrozumiec W. M. nasz Mczwy pan o wszytkim mozesz. Prosimy przytym abyś nas W. M. w dawnei lasce swei chowaiąnc, naszym Mczwym panem i przyiacieliem być raczyl. Ktoremu powtore uprzeime przyiacielskie služby nasze pilnie zaliecamy. Datt. w mieście naszym Soczawie, die XIX Iunii anno Dni M°D°XC°IX°.

Služyć gotow Hieremias Mohila z laski Bozei woiewoda i hospodar dziedziczny ziem Moldawskich. Єремие Воевода

[*Verso*] Iasnie Wielmoznemu panu panu Mikolaiowi Zebrzydowskiemu Marszalkowi wielkiemu Coronneum Crakowskiemu glownemu, Sniatynskiemu, Lanczkoronskiemu, etc. staroscie, naszemu Mczmu panu i przyiacieliowi naliezy. (Pecetea mică) Iѡ Єремиа могiла Воевода.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Strălucitule, prea puternice domn, mare mareşal al Coroanei. Incredinţăm slujbele noastre prieteneşti graţiei domniei tale, domnul nostru milostiv şi prieten.

Deoarece am trimis scrisorile noastre acolo la curte, n'am vrut să neglijez a cerceta prin scrisoarea noastră şi despre sănătatea domniei tale, domnul nostru milostiv, pentru care rugăm pe Dumnezeu să te ţie mult timp şi să te bucuri de ea. Noutăţile ce sânt acum, le dăm de ştire măriei sale regelui, domnul nostru cel milostiv şi binefăcător şi ştim că dela Măria Sa poţi afla toate şi domnia ta. După aceea ne rugăm ca domnia ta, păstrându-ne în graţia domniei tale, să binevoieşti să fii prietenul nostru.

Din nou încredinţăm slujbele noastre prieteneşti.

S'a dat în oraşul nostru Suceava, ziua 19 Iunie, anul domnului 1599.

La slujbe gata, Ieremia Movilă, din mila lui Dumnezeu voevod şi domn ereditar al Moldovei. [*Urmează iscălitura chirilică*].

[*Verso*] Strălucitului, prea puternicului domn, domnului Nicolae Zebrydowski, mare mareşal al Coroanei, staroste principal al Cracoviei, al Sniatynului, Lanczkoronei, etc., domnului şi prietenului nostru milostiv.

33.

Constantinopol, 15 Iulie 1599.

SULTANUL TURCIEI CĂTRE REGELE POLONIEI

Ar fi recunoscător Polonilor, dacă ar împăca lucrurile în Ardeal. Tocmai când oastea turcească era să pornească împotriva acestei țări, a venit vestea înlocuirii lui Sigismund Bathory cu vărul său, Andrei. Acesta a scris vizirului cerând pace, ceea ce sultanul a îngăduit. Polonii ar trebui să-l sfătuiască şi să-l puie pe calea cea bună.

[List Cesarza Tureckiego do iego krolewska Mośći]. Bog ieden iest, ia alpha kir, to iest ubogi sultan Mechmet syn Murata chana.

Możny Panie y roskazuiący ziemi swey, głowo y rządio ziemie Messiasowey, przyacielu y pasterzu ludzi chrzescianskich, miłośniku sprawiedliwośći y sędzia ostry niesprawiedliwosci y krolu wszyckiei Korony Polskiei, Bóg niech wam da przi dokonaniu wessołą godzinę.

Gdy waś ten cesarki móy Nhame, albo mandat doidzie, ma wam bydz wiadomo, iż mnie Padiszę was Nhame albo mandat doszedł y zrozumiałem go, ale wprzód dwa mandaty moie doszły was, y wszystko co w nich pisano, wszycko we wszytkich rzeczach zrozumieliscie.

Poniewasz Siedmigrodska ziemia z ziemią Polską graniczy, ieślibyście mogli pomoćni bydz y sposób naleśc, iakoby uspokoicz tę ziemię, aby pierwszego porządku ta ziemia zasz mogła przyscz, y ludzie w pokoiu bydz, aby w Siedmigrodskiei ziemi na kstalt xiążęcia, mogliście birbeya, to iest woiewode za occazią wsadzić y nam tesz w tym pomocni bydz mogli, tedy międzi nami, uczyniliście tak wiele dobrego, iako dobremu przyiacilowi przistoy. Iako mi jest wiadomo isz ze pomocą Bożą pierwey niżem na nie woisko posłał, otrzymałem to, czegom żądał, że xiąże Siedmigrodskie zrzucone było y obywatel korony Polskiei, Bultizarów brat, Battori Andreas xiążęciem został y miasta przęły go za xiążę y onemu przisięgali.

Y oznaimiliście mi gdzibyscie Kozaki natrassili, niechęcie im swey woli dopusczać, ale ich karać. A isż pop Daskal zdraica ziemie były wszytkę ziemię zwodził, oznaimiliście mi żeście go skarali, abi przyiazń y miłoścz przeciwko nam oświadnam była.

Wszytko coście mi pissali, to mi jest do zrozumienia prziwiedziono.

Po tym zeszło się woisko moie y szwagra mego Wyzyr azem seraskierem, to jest hetmanem mianowałem, y iest wladzą y wolą od najwyoszego z nadchnieniem y duchem Bozym nawroczycielem narodów, skarzicielem zlych zamisłów, w drogę wprawniący blędliwe y nadchnieniem Bożym, opowiedaczy mocy własgę y porządku iego wszechmocney opatrzności, y wodzem dróg do Pana nad wszytkiemi Pany, moy hetman, rada a naimożnieisze xiążę, Boże zdarz mu sczęśliwą drogę, dnia 20 świętego miesiąca Maia, znym mocnym y gwaltownym woiskiem z Constantinopola wyszedł y z mocą Machometskiego zastępu z mego cesarskiego roskazania z wielką mocą woiska potężnego w pole wyszedł y gdy iusz do Andernopola przyezdzał, przisłał list tentam ktory w Siedmigrodskiei ziemi xiązęciem był mianowany na imię Batturi Andreas, moiemu naimożnieiszemu hetmanowi, y upał mu do nóg, chcącz się z nim pogodzicz y maiąc wolą posły przisłacz. Isz tedy sam się w to wdał y do pokoiu skłonił się, pisał do mego cesarskiego maiestatu wielmożny hetman moy y przestałem zgóła y cale na tym, a tak własną ręką moią napisałem nhame albo mandat y iest mu posłany z strony tych tedy spraw, iako dobremu przyiaciełowi się godzi y przystoi. Oznaimuię tesz to wam że ieśli Siedmiogrodzanin do mego cesarskiego maiestatu posły swe posle y przisiegę mi y przi swym uznaniu stacz bęndzie, tedy ani iemu samemu, ani ziemi iego, ani miastom, ani ludziom iego y naipodleiszemu obciążęnie, albo krziwda iaka uczyniona nie bęndzie, ale iako zdawna asz dotąd w sywm odpoćnieniu y pokoiu beli, tak y teraz bydz maią y w waszych ziemiach albo granicach, w zamkach, także w moiey ziemi miastom y miasteczkom, niemaią się zadne szkody albo krziwdy dziacz. Maczie tedy wiedzieć isz ten moy Nhame albo cesarski mandat, ktory wam ieden z woiska mego posłaniec y moy s przednich czausów na imię Mustadam czaus odniesie, isz maią w pokoiu mieszkacz y wolnymi bydz, iako z starodawna beli, y niemaią się z żadney prziczyny wachać, ale prożby swey bespieczni bydz. Przeto proszę abyście też pomocni bely, aby ziemia uspokoiła się y w pierwszą rzędę wprawiona bydz mogła, abyście druga raczyli sąsiedzką przyasn pokazać y to Siedmigrodskie xiązę dirigować y z nim się przez posly obszylać y wprawować go, iakocie kilkakroć maiestatowi

memu oznaimili y przyobiecali bydz moim przyiaciełom przyiaciełem, a nieprzyaciełem nieprzyaciełem, aby pokoiu się przimnażalo y ziemia wszystka poprawiła się y nieodpadła. A dla tego y strony naszey z żadney prziczyny zgoła, iemu y poddanym iego miastom, miasteczkom wsem y wszytkiey ziemi żaden gwałt się nie stanie, ma wiedziecz że pokoy będzie iako za czasu Merhume, to iest dziada albo przodka mego świętey pamięci, cesarza Suleimana, bywało y roskazano było, tak tesz y teraz, na graniczach roskazano bydz ma, że niema bidz wam, albo ziemi waszey, albo poddanym waszym y naprędzey ziemie odięto, y nie jest też to wola moia.

A gdy poselstwo idzie, macie na pogranicnych zamkach waszych, a my tesz na granicy naszey mamy piecą miecz y iako pierwey roskazało się, y nadobne czicho, y w pokoiu odprawowoło się, tak y teraz ma bydz na to wzgląd.

Co się tknie Kozaków ktorzi z nami w iednym przimierzu są y z nami w iednosczi są, czi mogą w swym stanie zostacz, ale ktorzy tam y sam w ziemi się przebiegaią y ziemię psuią y ubogim poddanym szkody czynią y przyczyną są zepsowania ziemi, niemacie ich upusczać, ani żadnego śródkowania y przyszło za nie przyimowacz, ale gdziekolwiek ie naidziecie karacz. Iako pop Daskał sprawował się, ktory tesz u nasz iest przedswiadzony y dla tego kazałem go był prziwiescz, żem go chciał karacz. Ale żescie go wy skarali, prawiescie w to dobrze potrafili y gdy takowe w ziemi waszey zdraice y śpiegi naidziecie, nie macie ich upuszczać, ale według możności karacz, aby przyczyny nie dawali łamania primierza y ubogim ludziom do skwierku y nogami podeptania y na wszytko, iakoście do tego czasu czynili, bądz od Kozaków, bądz od kogo inszego, od ktorychby się w ziemi szkoda iaka stała abyście piećą zawsze y oko pilne na to mieli, aby takowe rzeczy wychodziły, ale gdzieby się o nich wiedziało, trzeba ich zawsze karać aby ludzic pokój od nich mieli y abyście wy te ubogi ludzie w pierwszą klube wprawieli y ziemię do pierwszey całości prziwiedli y bądzcie im pomocni.

Ten moi nhame albo mandat pisany iest piętnastego dnia Iulij, świętego miesiąca, roku po narodzeniu Machmetowym 1007, z sławnego miasta. Winszuię wam wszystkiego dobrego.

(Ms. bibliotecii Czartoryski, Cracovia, nr. 1659, p. 340—343, traducere după originalul turcesc).

[Scrisoarea împăratului turcesc către Măria Sa Regele]. Dumnezeu unul este, eu « alfa kir », adică, un biet sultan, Mechmet, fiul lui Murat han.

Puternice domn, stăpân în ţara ta, cap şi cărmuitor al ţării lui Mesia, prieten şi păstor al poporului creştin, iubitorului de dreptate şi judecătorului aspru al nedreptăţii, regelui întregii coroane a Poloniei, Dumnezeu să vă dea un ceas vesel la sfârşitul vieţii.

Când veţi primi acest al meu împărătesc « *nhame* », adică poruncă, veţi şti că mie padişahului mi-a venit al vostru *nhame* sau poruncă şi l-am înţeles, dar mai înainte două porunci ale mele v'au fost trimise, şi toate ce sânt scrise întru toate le-aţi înţeles.

Pentrucă ţara Ardealului este vecină cu ţara Poloniei, dacă aţi putea da ajutor şi să găsiţi prilej să liniştiţi această ţară, ca să se poată întoarce la vechea rânduială şi oamenii să fie în pace, să aşezaţi cu un prilej oarecare în chip de principe în ţara Ardealului un birbey, adică voevod şi noi am putea să vă dăm ajutor pentru aceasta. Astfel aţi face între noi aşa de mult bine, cât se cuvine unui bun prieten. Acum ne este cunoscut că, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai înainte ca să trimitem acolo oaste, am obţinut ceea ce doream, ca principele Ardealului să fie răsturnat şi un cetăţean al coroanei Poloniei, fratele lui Baltazar, Bathori Andreas s'a făcut principe şi oraşele l-au primit ca principe şi i-au jurat credinţă.

Şi mi-aţi dat de ştire că aţi reţinut pe Cazaci, nelăsându-i să-şi facă voia, şi pedepsindu-i. Iar că popa Dascal [1]) trădătorul ar fi turburat toată ţara, dar îmi daţi de ştire că l-aţi pedepsit, ca să arătaţi prietenia şi dragostea voastră faţă de noi. Toate cele ce mi-aţi scris, au fost înţelese.

După acestea, s'a ridicat oastea mea şi pe cumnatul meu l-am numit vizirazem seraskier, adică hatman şi este puterea şi voia cu îngăduinţa celui de sus şi cu duhul lui Dumnezeu învăţătorul popoarelor, cel ce pedepseşte gândurile rele, ce îndreaptă calea celor greşiţi şi cu îndemnul lui Dumnezeu, să răspund puterii cu bărbăţie şi grija ei s'o încredinţez providenţei divine şi pe comandant, ca să meargă pe drumul stăpânului între stăpâni. Hatmanului meu, sfetnicul şi preaputernicul principe, Dumnezeu să-i dea

---

[1]) Nichifor Dascălul.

drum bun. In ziua de 20 a sfintei luni Mai cu oaste mare şi puternică a ieşit din Constantinopol şi cu puterea oştirii lui Mahomet şi cu porunca mea împărătească, a ieşit în câmp cu o mare putere a unei oştiri tari. Când a ajuns la Adrianopol i-a trimis o scrisoare acel care a fost numit principe în ţara Ardealului, anume Bathori Andreas, către preaputernicul meu hatman şi i-a căzut la picioare, vrând să se împace cu el şi având dorinţa să trimită soli. Deoarece şi el era de această părere şi era înclinat spre pace, preaputernicul meu hatman a scris măriei mele împărăteşti şi am îngăduit aceasta şi chiar cu mâna mea am scris un *nhame* sau poruncă, ce i-a fost trimisă pentru aceste treburi, cum se cuvine unui bun prieten. Vă dăm de ştire deci şi vouă că dacă Ardeleanul trimite solii lui către măria mea împărătească şi-mi jură credinţă şi va rămâne în credinţa sa, atunci nu i se va face nici cea mai mică greutate sau strâmbătate, nici lui, nici ţării lui, nici oraşelor, nici oamenilor lor, ci aşa cum a fost mai de mult şi până acum în linişte şi pace, aşa şi acum vor fi şi că în ţările, graniţele sau cetăţile voastre, precum şi în ţara, oraşele şi orăşelele noastre nu vor avea nici o pagubă sau nedreptate. Veţi şti deci prin acest al meu *nhame* sau poruncă împărătească, pe care vi-l aduce un sol din oastea mea şi unul din fruntaşii ceauşilor, anume Mustadam ceauş, că vor trăi în pace şi vor fi liberi cum au fost de demult şi nu au să se îndoiască de nimic, ci, după rugămintea lor, să fie liniştiţi. Pe lângă aceasta vă rog să ne ajutaţi ca să se liniştească acea ţară şi să poată fi readusă în vechea stare, să arătaţi şi altă dovadă de prietenie ca vecini şi să căluziţi pe principele Ardealului şi să vă înţelegeţi cu el prin soli şi să-l îndreptaţi pe calea cea bună, precum mi-aţi făgăduit măriei mele de mai multe ori, ca să fiţi prieteni prietenilor mei şi duşmani duşmanilor, ca pacea să se întindă, toată ţara să se îndrepte şi să nu decadă. Şi de aceea din partea noastră în niciun chip nu va fi vreo violenţă împotriva lui, a supuşilor lui, a oraşelor şi orăşelelor şi a întregii lui ţări. Să ştiţi că pacea va fi şi se va porunci să fie ca pe vremea lui *Merhume*, adică a bunicului sau a străbunului meu de sfântă amintire, împăratul Suleiman, astfel şi acum vor fi date porunci la graniţă ca să nu vi se ia ceva vouă sau ţării voastre sau supuşilor voştri şi nu este aceasta voia mea.

Şi când vine vre o solie, voi la cetăţile dela graniţă şi noi de asemenea la graniţă să avem pază şi precum s'a poruncit mai

demult şi era linişte plăcută şi pace, aşa şi acum va fi în această privinţă.

In ce priveşte pe Cazacii cari sânt în pace cu noi şi uniţi cu noi, aceia pot rămâne la locul lor. Dar acei ce rătăcesc dela un loc la altul în ţară şi strică ţara, fac pagube supuşilor săraci şi aduc stricarea ţării, să nu-i lăsaţi cu nici un chip şi să nu-i mai primiţi, ci oriunde-i găsiţi, să-i pedepsiţi, precum s'a purtat şi popa Dascal, care este urmărit şi la noi şi de aceea am poruncit să-l aducă aici, ca să-l pedepsesc. Dar deoarece voi l-aţi pedepsit, drept aţi făcut şi aţi nimerit bine şi dacă aflaţi în ţara voastră astfel de trădători şi de spioni, să nu-i lăsaţi, ci după putinţă să-i pedepsiţi, ca să nu dea pricină stricării păcii şi să nu aducă pe oamenii săraci la ruină și a fi călcaţi în picioare. Şi pentru toate, aşa cum aţi făcut până acum, fie pentru Cazaci, fie pentru alţii dela care s'ar putea face pagube, să aveţi întotdeauna pază şi să-i supraveghiaţi, ca, dacă aflaţi de asemenea lucruri, întotdeauna trebuesc pedepsite, ca oamenii să aibă pace şi ca pe oamenii săraci să-i readuceţi la vechea stare și ţara să fie iar întreagă şi să le fiţi în ajutor.

Acest al meu *nhame* sau poruncă s'a scris la cincisprezece ale lunii sfinte Iulie, anul dela naşterea lui Mahmet 1007 [1599] din oraşul cel slăvit.

Vă doresc tot binele.

34.

Suceava, 27 August 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Turcii au cerut pe Simion Movilă spre a-l pune domn în Ţara Românească în locul lui Mihai Viteazul. Acelaşi lucru îl cer boierii munteni prin solie şi scrisori. Se cere într'aceasta sfatul regelui Poloniei. Adaogă ştiri despre luptele şi tratativele de pace dintre Ardeleni şi Turci.

Naiasnieiszy Milosczziwy kroliu, panie, nasz miloszcziwy.

Nainiszcze sluzby i wierne poddaństwo nasze zaliecamy pilnie w miloszcziwey laskę waszey krolewskiey Mosczy, naszego milosczziwego pana i dobrodzieia. Daliśmy przedtym znać Iego Mosczi panu hetmanowi Coronnemu ze Cesarz turecki po kilka kroć pisał

do nas abysmy brata naszego na panstwo Multanskie poslali; o czym tak rozumiemy ze jego Moscz pan Hetman dal znać Waszey krolewskiey Mosczi naszemu Milosczíwemu panu i dobrodzieiowi. Teras isz zas znowu Cessarz Turecki poslal do nas koniecznie roskazuiąnc pod laską swą, abyśmy inaczei nieczyniąnc, iako naprędzei posłali go. Panowie tysz Multanscy i wszyscy obywatelie przez pisanie swe proszą i poslali do nas te pany Multanskie, ząndaiąnc abysmy sie nad tą utrapioną ziemią zmilowali, a owey zaginąc niedali, azebyśmy to co Cessarz po nas miec chce, bez odwloki uczynili. O czym dawszy zaraz znać jego Mosczi panu Hetmanowi coronnemu i te pany z Multan poslaliśmy tam do iego mosczi. W ktorei sprawie poczuwaiąnc się w tym, ze iesteczmy pod milosczíwą obroną Waszei Krolewskiey Mosczi naszego Milosczíwego pana i dobrodzieia, bez ktorego rady i woli iako zadnei inei rzeczy, tak i tei ucznić niechcemy, donosimy to do wiadomosci Waszey krolewskiey Mosczi naszego Milosczíwego pana i dobrodzieia, oczekiwaiąnc ze Wasza Krolewska Moscz naszym milosczíwym panem i dobrodzieiem bęndąnc, w sprawie tei milosczíwie stawić i pokazać się im bęndziesz raczyl, gdysz to ku sławie i ozdobie Waszei Krolewskiei Mosczi i rzeczypospoliety będą, a zwlaszcza ze ta ziemia Multanska sama tego pragnie, aby tak iako i Woloska, pod obroną Waszei krolewskiey Mosczi była. Co tedy pan Bog w tei sprawie przes ducha swego swięntego, do serca Waszei Krolewskiei Mosczi podać bendzie raczyl, to niechai bęndzie i tak czynić chcemy. S tym powtore naniszcze służby i wierne poddanstwo nasze zaliecamy pilnie w miloszcziwą laskę Waszei Krolewskiei Mosczi, naszego milosczíwego pana i dobrodzieia. Datis w Soczawie die XXVII° Augusti anno domini M.D.XCIX.

Waszei Kroliewskiei Mosczi naszego Milosczíwego pana i dobrodzieia wierny poddany i sluga nainiszszy.

Hieremias Mohila z laski Bozei woiewoda i dziedziczny ziem Moldawskich hospodar. Іѡ Єремиє Воєвод.

[*Pe foaie separată*]. Poslancy naszy ktoreśmy byli z poslem naszym przy poslich pana woiewody Siedmigrodzkiego do Wezyr basze podali, wrocili sie do nas, ktorzy tę nam sprawę dali, ze wezyr baszę zastali u Bialogrodu, ktory tam na te posly Siedmigrockie oczekiwal, i barzo wdzięcznie od niego przyięty ci byli, i iusz by byli odprawili się, ieno ieszcze o dwie rzeczy miedzy

nimi idzie, mianowicie ze chce Basza aby te zamki ktore Węgrowie odięłi, wrocone były i dlia tego ieden posel przyiechal iusz do pana woiewody Siedmigrockiego, a drugi i s poslem naszym tam ieszcze pozostal u basze. Iednak do tego czasu rozumimy ze się iusz ugodzili, i odprawią sie dobrze, a od Basze potym poiadą do Cesarza po potwierdzenie. To tysz nam powiedzieli poslancy naszy ze sie iusz ruszyl Wezyr Basza od Bialogrodu do Budzinia, 25 dnia Lypca wedlug starego calendarza, a stamtąnd pość ma pod Ostrogon. Trzy dni pzed tym nisz przyciągnac wezyr Basza pod Bialogrod, posłał Ianczar Agę ktory s rozkazania Cessarskie zadiwil Satyrdzi Mahmet Basze serdara za oskarzenim Hanowym (iako nam sprawę dano) ze pod Waradziniem będąc niepotrzebnie sila ludzi potracil, i on był przyczyną ze Waradzinia dlugo sie okolo niego bawiąnc niedostano.

[*Pe copertă*] Sacrae et serenissimae Maiestati regiae Poloniae et Suetiae, principi, magno duci Lituaniae etc. etc. domino, domino clementissimo.

(Pecetie mică de ceară roşie cu cap de leu şi titlul lui Ieremia Vodă).

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 32—33).

Prea senine milostive rege, domnul nostru milostiv, Prea supusele noastre slujbe şi supunere credincioasă încredinţăm graţiei Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Am mai dat şi mai înainte de ştire domniei sale hatmanului Coroanei, că împăratul turcesc de câteva ori ne-a scris ca să trimitem pe fratele nostru în domnia Ţării Româneşti. Despre aceasta aşa înţelegem că domnia sa hatmanul a dat de ştire şi Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Acum însă din nou împăratul turcesc a trimis la noi poruncindu-ne ca neapărat, sub pedeapsa pierderii bunăvoinţei sale, să nu facem altfel, ci să-l trimitem cât mai repede. De asemenea boierii Munteni şi toţi locuitorii prin scrisorile lor cer şi au trimis la noi pe aceşti boieri Munteni, cerând ca să ne fie milă de această ţară încercată şi să n'o lăsăm să piară, ci să facem fără întârziere ceea ce împăratul vrea dela noi. Despre aceasta am dat îndată de ştire domniei sale hatmanului coroanei şi pe acei boieri din Ţara Românească i-am trimis acolo, la domnia sa. In această treabă, am socotit că sântem sub milostiva apărare a Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv,

fără de ale cărui sfaturi şi voie, ca şi în toate celelalte lucruri, aşa şi în aceasta nu vrem să facem nimic. Dăm de ştire despre aceasta Măriei Tale milostivul nostru domn şi binefăcător, aşteptând ca Măria Ta fiind domnul şi binefăcătorul nostru, vei binevoi să te arăţi în această treabă milostiv, căci aceasta va fi spre gloria şi podoaba Măriei Tale şi a republicei. Iar, în sfârşit, această Ţară Românească singură doreşte ca, întocmai ca şi Moldova, să fie sub apărarea Măriei Tale. Deci ceea ce Dumnezeu prin Duhul Său sfânt va binevoi să insufle pentru această treabă inimii Măriei Tale, aşa să fie şi aşa vom face. Cu aceasta, din nou recomandăm slujbele noastre supuse şi supunere credincioasă graţiei Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. S'a dat în Suceava la 27 August, anul domnului 1599. Al Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, credincios supus şi slugă mai mică.

Ieremia Mohila din mila lui Dumnezeu voevod şi domn ereditar al Ţării Moldovei. (Urmează iscălitura cirilică).

[*Pe foaie separată*] Curierii noştri pe cari i-am trimis odată cu solul nostru pe lângă solii domnului voevod al Ardealului către Vizir-paşa s'au înapoiat la noi. Aceştia ne-au adus veste că pe vizir paşa l-au găsit la Belgrad, unde aştepta pe solii Ardeleni, cari au fost foarte bine primiţi de către dânsul, şi chiar ar fi trebuit să se întoarcă, numai încă despre două lucruri mai discută şi anume că paşa vrea ca acele cetăţi pe care le luaseră Ungurii, să fie înapoiate, şi pentru aceasta unul dintre soli s'a şi întors la voevodul Ardealului, iar celălalt împreună cu solul nostru a rămas acolo la paşa. Dar au aflat că până acum s'au învoit şi pleacă cu bine, iar dela paşa se duc după aceea la împărat pentru întărire. Curierii noştri ne mai spun că vizir-paşa a şi plecat dela Belgrad spre Buda la 25 Iulie, după vechiul calendar, şi de acolo se va duce la Ostrogon. Cu trei zile înainte de sosirea lui Vizir-paşa la Belgrad, a trimis pe ienicer-aga, care cu poruncă împărătească a pedepsit pe Satârgi Mahmet paşa serdarul, după acuzaţia hanului (după cum mi se spune), pentrucă fiind sub Oradea, în chip nefolositor a făcut de s'a pierdut mulţi oameni şi el a fost pricina că, deşi a fost asediată multă vreme Oradea, nu s'a putut lua.

[*Adresa*] Sacrei şi serenisimei maiestăţi, regelui Poloniei şi al Suediei, marelui duce al Lituaniei, etc. etc., domnului nostru prea milostiv.

35.

Roman, 10 Noemvrie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Dă amănunte despre luptele lui Mihai în Ardeal. Mihai înaintează spre Cluj, unde s'a retras Ştefan Bathory. Cere Polonilor să vie în ajutorul acestuia.

Wielmożny uczywy panie Lwowsky.

Zyczliwe slużbe y chęczy nasze yako napilniey zaliczamy w laskę waszey milosczy naszego milosczegwego pana i przyjacziela.

Yakaśmy predthem daly znacz waszei mosczi o cardinalie woiewodzie Siedmigrodskiem, thosz y teraz powiadaią. O iego mosczi panu Stefanu Batorem nie możemy miecz zadney pewnei wiadomosci, tilko to powiadaią że czos nie malo panow węgierskich sie zawarli na Kolozwarze y w inszych zamkach, do kturych, jako mamy wiadomoscz, że Michal Woiewoda z woiskiem swem iechal: tuszą y Stefanowi Batoremu zeby tam byl. Nie wadzilo by ych ratowacz, gdysz są szlachticami polskimi y za taką okazią moglo by sie bes naruszeniu kresciańskiego czo dobrego Reczypospolitey sprawicz? Dla thego ządamy iako narychlez od waszei mosci naszego Milosczywego pana wiadomoscz y zdanie waszei mosczi. Czo sie dalei ponowi s thim daie waszei mosci naszemu Milosczywemu panu znacz. S tim powtore służbe nasze jako napilney zaliecamy. Z Romanowa, Nowembris dnia 10, anno 1599.

Waszei mosczi naszego milosczywego pana i dobrodzieia wszystkiego dobra zyczę przyiaciel y sługa.

Ieremia Mogila Woiewoda z laski Boziei Hospodar ziemi Moldawskiei ręką mą.

Іѡ Єремиє Воєвод

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 110).

Prea puternice şi cinstite domnule castelan al Liovului [1]), Slujbele noastre zeloase şi dragostea noastră o încredinţăm bunăvoinţei domniei tale domnul şi prietenul nostru milostiv.

Cele ce am dat de ştire domniei tale mai înainte despre cardinal, voevodul Ardealului, aceleaşi se spun şi acum. Despre domnia

[1]) Stanislav Żolkiewski.

sa Ştefan Bathory nu putem avea nici o ştire sigură, numai aceasta se spune că o mare parte dintre boierii Unguri s'au retras la Cluj şi în alte cetăţi, împotriva cărora, după cum aflăm, merge Mihai Voevod cu oştirea lui, se zice că şi Ştefan Bathori ar fi acolo. N'ar fi bine ca să-i scăpăm, căci sânt nobili Poloni şi în această împrejurare s'ar putea face un bine republicei, fără ofensarea creştinătăţii? De aceea cerem dela domnia ta, domnul nostru milostiv, cât mai repede informaţie şi părerea domniei tale. Ce se va întâmpla nou în aceste treburi, voi da de ştire domniei tale. Cu aceasta din nou recomandăm slujbele noastre. Din Roman, la 10 Noembrie 1599.

Doresc tot binele domniei tale, domnul şi binefăcătorul nostru. Prieten şi slugă Ieremia Moghilă, voevod din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Moldovei, cu mâna mea.

(Urmează iscălitura cirilică).

36.

Fără loc şi dată (Noemvrie 1599).

LACKI, SECRETARUL LUI IEREMIA MOVILĂ, CĂTRE UN NECUNOSCUT DIN POLONIA

Andrei Bathory fugind din luptă a fost ucis de Secui în satul Sent Domocuş împreună cu mai mulţi nobili arătaţi anume. Capetele lor au fost duse lui Mihai la Sibiu.

...Po napisaniu thego listu, niepoczisni nam nowini prinisiono o cardinalie woiewodzie Siedmigrodskim, że uczekaiąc z poboru, a bieżacz miedzi gurami, w iednei wsi Cekielskiei, czo sie nazywa Sent Demakusz, iest zabyt od Ceklow, a pri nim zabyło panow Lazara Farkasza y Ferenca Groble y Beldi Ianusza y Beci Imbrego y Lazara Imbrego y Bec Tomasza y Mik Petrz i inich, a glowy ych do Michalo odeslano pod Sebynem. Pan Boże, day, żeby sie odmieniło, ale zapewnu tak twierdzą że iest, żal się Panie Boże....

Łącki.

(Copie, fragment în Ms. Acad. Polone, Cracovia, nr. 719, nepaginat).

...După scrierea acestei scrisori a venit veste tristă despre cardinalul, voevodul Ardealului, că scăpând din luptă şi fugind

prin munţi, a fost omorît de Secui într'un sat din Secuime, care se numeşte Sent Domokuş. Pe lângă dânsul au mai fost omorîţi şi boierii: Lazăr Farcaş şi Ferenţ Groble şi Beldi Ianuş şi Beci Imre şi Lazăr Imre şi Beţ Tomaş şi Mic Petre şi alţii şi capetele lor au fost trimise lui Mihai la Sibiu. Să dea Dumnezeu, ca vestea să fie neadevărată, dar se asigură că aşa este cu siguranţă, din păcate...

Łącki.

37.

Suceava, 18 Decemvrie 1599.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Dă ştiri despre mişcările oştirii tătăreşti. Hanul intenţionează să se oprească câteva zile la Cetatea-Albă.

Wielmozny Mczwy Panie Hetmanie Polny Coronny.

Zyczliwe przyiacielskie sluzby nasze zaliecamy w laskę W. M. Wiadomość pewną wzięliśmy teraz z ukrainy naszei ze Han z woiskiem swym dzis albo iutro pewnie przeprawiać się będzie przes Dunai w Szmilia, ktory w Bialogrodzie znieskać nieco ma. Posla swego z poslancy naszemi, ktorzy przes tenczas w woiszcze przy nim byli, do nas wyprawil, ktorych dziś albo iutro spodziewamy sie u siebie. Wyslalismy iednak zaraz dziś do Hana na ułaku posła naszego dlia pewnieiszei o wszytkiem wzięncia wiadomości. Co zrozumimy z posla tego i poslancom naszych, ktorych czekamy, nie zaniechamy W. M. oznaimic. O tym co teras piszemy teize godzimy zaras daiemy znać kroliowi Iego Mczi, naszemu Mczmu Panu i dobrodzieiowi i Iego Mczi panu Hetmanowi Coronnemu, takze i W. M. Zaliecamy powtore zyczliwe przyiacielskie sluzby nasze w laskę W. M. naszego Mczgo pana i przyiacielia Datt. w Soczawie die XVIII° Decembris Anno Dni M°D°XC°IX°. W. M. naszego Mcżgo pana życzliwy przyiacil i sluga, Hieremias Mohila zlaski Bozei Woiewoda i dziedziczny ziem Moldawskich Hospodar. Єреміє Воєвода

Wielmożnemu Panu Iego Mczi Panu Stanislawowi Zolkiewskiemu, Cacztelianowi Lwowskiemu, Hetmanowi Polnemu coronnemu, etc., naszemu Mczmu panu i przyiacieliowi nalieży (*pecetie mică*).

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Prea puternice, milostive domnule hatman de câmp al Coroanei. Incredinţăm graţiei domniei tale slujbele noastre prieteneşti.

Am aflat acum veste sigură dela graniţa noastră că hanul cu oastea lui azi sau mâine va trece sigur peste Dunăre la Ismail şi va rămâne puţin să locuiască la Cetatea Albă. A trimis solul său cu curierii noştri, cari până acum se aflau în oaste pe lângă dânsul, la noi şi-i aşteptăm azi sau mâine. Totuşi am trimis îndată, azi, la han, la *ulak*, pe solul nostru, ca să ia ştiri mai sigure despre toate. Ce vom afla dela acel sol şi dela curierii noştri, pe cari îi aşteptăm, nu vom neglija să dăm de ştire domniei tale. Despre cele ce scrim acum, chiar în ceasul acesta dăm de ştire şi măriei sale regelui, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, precum şi domniei sale domnului hatman al Coroanei, ca şi domniei tale.

Din nou încredinţăm slujbele noastre prieteneşti graţiei domniei tale, domnul şi prietenul nostru milostiv. S'a dat în Suceava, în ziua de 18 Decembrie, anul Domnului 1599.

Al domniei tale, domnul nostru milostiv, iubitor prieten şi slugă.

Ieremia Movilă, din mila lui Dumnezeu voevod şi domn ereditar al Moldovei. (*Urmează iscălitura cirilică*).

[*Verso*] Prea puternicului domn, domnului Stanislaw Zolkiewski, castelan al Liovului, hatman de câmp al Coroanei, etc., domnului şi prietenului nostru milostiv.

38.

Alba Iulia, 20 Decemvrie 1599.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Arată împrejurările ce l-au silit să cucerească Ardealul şi necredinţa lui Andrei Bathory faţă de creştini. Descrie tratativele cu solul acestuia Ciomortani, care-i cerea să abdice. Arată credinţa lui faţă de creştini şi prietenia faţă de Moldova.

Ioan Michail Woiewoda z Bozei milosczi Hospodarz Ardelskiey i Wlaszkiey ziemi, pyszemy w panu bratu naszym od serdcza naimileiszemu, Ioanu Ieremij Mogilie Woiewodzie z Boziei Milosczi

Hospodarowi Moldawiey ziemi, dlugiego panowania y dobrego zdrowia, ze wszitkimi pocziezszamy waszei milosci zyczymy. Pri thim zrozumilismy z listu i iz ustnego zlecenia czosczie do nas poslali, dziękuiemy waszej milosci za dobre y piękne slowa czosczie nam poslali wasza miloscz. Raczysz thesz nam wasza miloscz w liscze swem pysacz iesli tho iest z woli Pana Boga, zesmi zostali Panem w thei ziemy, czieszys sie Wasza Miloscz s tego, panu Bogu dziękuiesz za the laske ze nam pokazal. Themze sposobem y my Panu Bogu dziękuiemyześ wasza miloscz w dobrim zdrowiu y w spokoinim panowaniem. Zaś raczysz do nas pysacz wasza miloscz ze wasza miloscz będącz nam zyczliwem przyiacielem, radniei wolialbys nam wasza miloscz zycz tho sie stalo zeby, to nie bylo bylo. Zaprawde y mysmy thogo nie pragneli, any smy sie thego spodziewali zebysie tak mialo stacz jako sie stało, alie podobno Pan Bog tak chczial miecz zeby tak bylo. Abowiem gdi Cardinal priachal do Ardelskiei ziemi, y zostal panem, barzo sie nam zdalo dobre i uradowalismy się s tego; zdalo się nam ze będzie czlowiekiem mądrim i dosiezym y będziem y my miecz s kym się rozmowicz y naradzicz (nie będzie iako ten drugy, ze niewiedzal czo czyni y czo chce) y gdy iusz Cardinal na them panstwu postanowil sie usiadl y obyął ziemie Ardelską, a mysmy nagotowali upomniki czudne uczcziwe y poslalismy iemu iako iednomu Panu; s czego byl kontent; dziękowal nam iako się godzi. rozumilismy ze będziem miecz go priacziela y w uczczywosczi będzie nas mial y zachowa sie nam dobre. A potem poslal do nas posla swego Czomartan Tamasza z them poselstwem, zebym ziachal z ziemie i iz panstwa, bo tak iest wola iego krolewskiei mosczi, bo krol uczynie primiere z Turkami y poiednali sie y uczynie primiere z Polaki y z Woloską ziemią i yz Ingliterą i is Francą, a iam rekl do niego: iesli krol uczynil primiere z Turkami i poiednal sie z temi wszytkimy, a mnie dla czego thesz nie może poiednacz z Turkami, i gdi sobie mogl uczinicz primiere, gdi zechcze, moze i mnie go uczinicz, zeby i ia mogl zostacz w ziemie, bo Turci, dla woli iego, to ucinicz. Na czo mi tak rekl: « ze krol zadną miarą nie moze wam ziednacz primiera u nich, bo Turci niechczą, ani by radczi tu was mieli w tei ziemi, i iest i teras u nas czausz kturi dla thego priachal zebyscie w tei ziemi więczy niebyly ». A iam rekl do niego: « A ta posluga moia czom czinil dla Ardelu, zem dal ziemie swą na lup Turkom i Tatarom zie

ią wybrali, zlupili i tile lat stalem preciwko Turkom z liudem swem i z malą pomoczą ziemie swoi, nie zaluiącz krwi swei dla Ierdeliu, zawzdy, ktura będącz za obroną moią, ni w cim zadnei szkody nie poznala, w cale trwa, a do thego prisięgi czosmi sie prisięgali międzi sobą, zebysmy ieden drugiego nieopuszczali do smierczy i abie zebysimy sie spolecznie trimali, iesli będzie dobre iednemu zeby y drugiemu, a iesli zle, takze. A theras sobie cinią primiere, a mnie mowią ze nie mogą». Na czo mi zas rekl: «Inaczei nie iest, ani może bycz, tilko zebysczie ziachali ze ziemie». A ia rekl: «A dokąnd ze poiado, iesli wyiadę z ziemie»? On rekl: «ze wam da krol zamek ieden na stronie y będziesz tam mieszkal, a ieslibys z dobrei woly nie chczial wyiachacz, iako was krol upomina, thedy zapowinni wiedz ze iest roskazanie Cesarskie do krola zeby krol zstąd na was priachal, a Giuzeldczi basza z Turkami z tamtąmd zeby was żywego ze wszytkiem poimano i wydano Turkom». Czo to usliszawszy ztrwozylem sie y napelnilo mi sie serdcze mysli wszelakych y w tem nie mialem iusz czo daliei mowicz, aliem rekl: Iesli iest wola krolewska zebym wyiachal, wyiadę, tylko niechai mi naznaczy czas y dnia, zebym sie nagotowal natho, azeby mi dal zamek ieden zebym mieszkal. Poslalem potem dla zamku, zebym wiedzial kturego mi dadczą, powiedzial ze my nie dadczą zadnego zamku, nie wiem iako sobie rozumial. Poslal do mnie dwoch panow zebysmy z nimi postanowienie uczynili i przysięgą potwierdzili, zebyśmy sobie przyaczielmy byly iako y predtem z niemi bylo. Wedlug thego postanowienia i tei prisięgi stalem i chowałem sie, rozmuieiącz i o nim ze statecznie nam dodczierzy. A w tim zas smy posliszełi ze mieszanine czyni, i tak y owak sliszącz o nim ze chcze uczinicz i na iedne i na druge strone, o czym y wasza miloscz podobno raczysz wiadomoscz miecz. A tak wiedząc the wszitke zloscżi iego a niezyczliwoscz przeciwko nam, powstalem z ziemy swoie, z synom swom, wziąwszy zonę y wszytko czom mial y z woyskiem swem, nie ufiiącz moci swoiei, bom tesz niemial tak wielka woiska, alem sobie Pana Boga na pomocz wzyął y prisięgiem wlozyl the zapazuche swą, iechalem nan albo zebym ia wtem wynien, albo oni byly. Pan Bog dla prisięgi ich czo byly zlamali i niesprawiedliwoscz ich pobyla ich; bo nie my, alie Pan Bog ich pobil, bo my wiare i prisięgi s kim mami mocnie chowamy y sprawiedliwoscz y wiara do smierci chczemy chowacz.

Rozumiemy ze Iego Krolewska Mośćz iest obrazon dla thego na nas, żądamy zebyś wasza miloscz raczyl iego moszc oznaimicz iako pyszemy do wasza milosczi, dla czego sie tak stalo, zeby Iego krolewska mościz wiedzial podobno iak wola Bozia byla, zeby tak bylo. Do thego żądam Waszey mosci zebyś sie wasza moscz nie raczil precziwicz slowom liudskym, ani im wiare racil dawacz, ale zawżdy zebyśmy byly y mieszkali iako braca w przyiazni, zeby za tem y ziemie y poddanie naszy byly w pokoiu, iako y pred them y do thego czasu. Za tym zyczymy waszei milosczi od pana Boga dobrego zdrowia y sczęsliwego na wiele lat panowania. Z Bialogrodu, 20 dnia Decembris [1599].

(Bibl. Zamoyski, Varşovia, 1790, f. 100)

Ioan Mihail Voevod din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Ardealului şi al Ţării Româneşti, scriem fratelui nostru din inimă celui mai iubit, Ioan Ieremia Moghilă Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al Ţării Moldovei. Urăm lungă domnie şi sănătate şi fericire întru toate pentru Domnia Ta. După acestea am înţeles scrisoarea şi solia verbală pe care ai trimis-o la noi şi mulţumim Domniei Tale pentru cuvintele bune și frumoase pe cari ni le-ai trimis Domnia Ta. Ai binevoit de asemenea Domnia Ta să ne scrii în scrisoare că a fost cu voia lui Dumnezeu că am ajuns domn în această ţară şi că te bucuri Măria Ta pentru aceasta şi mulţumeşti lui Dumnezeu pentru această graţie ce ne-a arătat. In acelaşi chip şi noi mulţumim lui Dumnezeu că Măria Ta eşti sănătos şi cu domnie liniştită. Dar ai binevoit să scrii Domnia Ta către noi, ca Măria Ta fiindu-ne nouă prieten iubitor, ai fi vrut totuşi, mai bine pentru noi ca aceia ce s'a întâmplat să nu fi fost. E adevărat că şi noi aceasta n'am dorit-o, nici nu ne-am aşteptat ca să se întâmple, aşa cum s'a întâmplat. Dar pe semne, Dumnezeu a vrut ca să fie aşa. Căci când cardinalul a venit în Ţara Ardealului şi s'a făcut domn, foarte ne-a părut bine şi ne-am bucurat de aceasta, ni s'a părut că va fi un om înţelept şi aşezat şi că vom avea şi noi cu cine să vorbim şi să ne sfătuim (că nu va fi cum a fost cu celălalt, care nu ştia nici ce face, nici ce vrea) şi îndată ce cardinalul s'a aşezat în această ţară şi a luat cârmuirea ţării Ardealului, noi am gătit daruri de preţ şi cinstite şi i le-am trimis lui ca unui domn, de care a fost bucuros şi ne-a mulţumit cum se cuvine şi am crezut că-l vom avea de prieten şi că ne va trata cu cuviinţă şi se va purta bine cu noi. Iar după aceea, a

trimis la noi pe solul său Ciomortany Tamaş cu această solie ca să ies din ţară şi din pământul acesta, căci aşa este voia Măriei Sale craiului, căci craiul a făcut pace cu Turcii şi s'au aliat şi a făcut alianţă şi cu Polonii şi cu Ţara Moldovei şi cu Inglitera şi cu Franţa. Iar eu i-am spus: « Dacă craiul a făcut pace cu Turcii şi s'a aliat cu toţi aceştia, de ce nu mă poate împăca şi pe mine cu Turcii şi dacă a putut să-şi facă sie pace, când va vrea, poate să-mi facă şi mie, ca să rămân în ţară, căci Turcii, pentru voia lui, o vor face ». La aceasta mi-a vorbit astfel: « Craiul cu nici un chip nu poate să obţie pentru domnia ta pace la dânşii, căci Turcii nu vor şi nici nu vor să aibă pe Domnia Ta în această ţară şi este şi acum la noi un ceauş care a venit pentru aceasta, ca Domnia Ta să nu mai rămâi în această ţară ». Iar eu i-am spus lui: « Dar slujba ce am făcut-o pentru Ardeal, că mi-am dat ţara mea pradă Turcilor şi Tătarilor de au luat-o, au prădat-o şi că atâţia ani am stat împotriva Turcilor cu oamenii mei şi cu puţin ajutor, ne cruţând sângele nostru pentru Ardeal niciodată, care fiind sub apărarea mea, întru nimic n'a cunoscut nici o pagubă şi este întreg? Şi pe lângă acestea jurămintele ce le-am jurat între noi, ca să nu ne părăsim unul pe altul până la moarte, ci să ne ţinem împreună, când va fi bine unuia să fie şi celuilalt, iar dacă va fi rău, de asemenea? Şi acum fac ei pace şi mie-mi spun că nu pot »? La aceasta însă mi-a spus: « Altfel nu este, nici nu poate fi, numai cât Domnia Ta să pleci din ţară! ». Iar eu am spus: « Şi încotro să mă duc, dacă plec din ţară? ». El a spus: « Craiul vă va da o cetate la o parte şi vei locui acolo, iar dacă de bună voe nu vrei să pleci, cum îţi spune craiul, atunci trebue să ştii că este porunca împărătească către crai ca el să vie asupra Domniei Tale, iar Ghiuzeldi paşa cu Turcii de dincoace, ca să prindă viu pe Domnia Ta cu toate şi să fii dat Turcilor ». Auzind acestea m'am turburat şi mi s'a umplut inima cu tot felul de gânduri şi după aceea nu am mai avut ce să mai spui, însă i-am zis: « Dacă este voia craiului ca să plec, mă voiu duce, numai să-mi arate timpul şi ziua, ca să mă pregătesc pentru aceasta şi să-mi dea un castel, ca să locuesc ». Am trimis apoi pentru castel, ca să ştiu pe care mi-l vor da, a spus că nu-mi dau niciun castel, nu ştie ce am înţeles. A trimis la mine doi boieri ca să fac cu dânşii aşezământ şi să întărim jurământul şi ca să fim prieteni, aşa cum am fost cu dânşii mai înainte. Faţă de acest aşezământ şi

de acest jurământ am stat şi m'am păzit, înţelegând şi despre dânsul că mereu ne pândeşte. Şi între timp ne-a venit veste că face amestecături, şi aşa şi într'alt chip, auzind despre dânsul că vrea să lucreze şi într'o parte şi în cealaltă parte, despre care lucruri poate că şi Domnia Ta ai avut ştire. Şi aşa văzând toate aceste răutăţi ale lui şi duşmănie împotriva noastră, am pornit din ţara mea cu copiii mei, luându-mi şi soţia şi tot ce aveam şi cu oastea mea, căci nu aveam încredere în puterea mea, că nu aveam oaste aşa mare. Dar am luat în ajutor pe Dumnezeu şi am pus şi jurământ pentru dreptatea mea, am mers asupra lui, sau că eram eu vinovat pentru aceasta, sau erau ei. Dumnezeu pentru jurămintele lor pe care le-au călcat şi pentru nedreptatea lor i-a bătut, căci nu noi, ci Dumnezeu i-a bătut, căci noi credinţa şi jurăminte cu cine avem le ţinem tare şi dreptatea şi credinţa vrem să le păstrăm până la moarte.

Inţelegem că Măria Sa Regele este supărat pentru aceasta împotriva noastră, rugăm pe Domnia Ta să binevoeşti să înştiinţezi pe Măria Sa, aşa cum scriem către Domnia Ta, de ce s'a întâmplat aşa, ca Măria Sa Regele să ştie, pe semne precum a fost voia lui Dumnezeu, aşa a fost. Pe lângă aceasta rog pe măria ta ca măria ta să nu te potriveşti cuvintelor oamenilor, nici să le dai credinţă, ci întotdeauna să fim şi să locuim ca fraţii în prietenie, pentru ca şi ţările şi supuşii noştri să fie în pace, precum şi mai înainte şi până acum.

După acestea dorim domniei tale dela Dumnezeu sănătate şi domnie fericită întru mulţi ani. Din Alba Iulia (Bălgrad), la 20 Decembrie [1599].

39.

Varşovia, 26 Decemvrie 1599.

SIGISMUND III, REGELE POLON, CĂTRE NOBILIMEA POLONĂ DIN PROVINCIILE VECINE CU MOLDOVA

Arată că Mihai Viteazul a cucerit Ardealul şi se pregăteşte cu oaste mare să atace şi Moldova, ţară care este sub protecţia Poloniei şi strâns legată în toate privinţele de aceasta. Indeamnă pe nobili să se ridice în arme să apere gloria Poloniei.

Zygmunt Trzeci z łaski Bożey Krol Polski, etc. Wszem wobec y kazdemu z osobna, panstw naszych, a osobliwie Ruskiego,

Kyowskiego, Wolynskiego, Podolskiego, Belzkiego, y Bracławskiego woiewodztw, obywatelom y komu wiedzieć należy, uprzeymie wierny nam miłym, łaskę naszą krolewską.

Uprzeimi y wierni nam miły. Mamy za to źe nie iest taino uprejmom y wiernom waszym, iako temi czasy od Michała Woiewody Multanskiego, ziemia Siedmigrodzka, tey koronie blizkim sąsiedstwem przyległa, iest wzięta y opanowana. Ktory zaposzancowaniem tam swem maiąc, woisko niemało y więcey go ieszcze przyciniwszy, iako sprawe mamy y o ziemie Wołoską kusić się chce, o czim y od pana woiewody samego Wołoskiego y z inąd mamy pewną wiadomość. Rozumiemy i uprzeimie y wierne nasze maią to w dobrey wiadomośći, ysz ta ziemia y bywała zawsze pod zwierchnoscią y obroną tey korony y teraz znow w opiekę przed nas iest przięta i k temu iest tak s panstwy naszemi złączona, że nie może iey nic dolec, co by zaraz panstw naszych doleć także nie musiało. Co wszystko pilnie zważywszy y bacząć że dostoienstwa naszemu y sławie, a bezpieczenstwu tey Corony wielie należy na ten aby w całości była zachowana.

Mamy zato że z wielką ochotą do tak potrzebnego ratunku rzucicie się, a chęci y milosci swey ku oiczyznie y w tey miary, iako cni ludzie rycerzscy pokazać niezaniechacie, abyście iako nayprędzey y do dzieła rycerskiego na sposobniey wybrawszy się, a z woiskiem naszym złącziwszy y skupiwszy, tam gdzie rzecz y potrzeba sama będzie ukazowała, stawili się y nieprzyiacielowi dali odpor. Do czego aby uprzeimy y wierny nasze ochotnemi sie pokazali, pilnie żądamy, gdy z to, nie tylko dla dobrego Rzeczypospolitey, ale dla sławy nieśmiertelniey narodu swego uczynicie, ktorą posługę wdzięcznie przyimuiąc laską naszą nagradzac one niezaniechamy.

Dan w Warszawie, dnia XXVI miesiąca Grudnia, roku pańskiego, MDXCIX, panowania krolewstw naszych, Polskiego dwunastego, a Swedzkiego roku szóstego.

Sigismundus rex.

(Copie în *Acta castrenses*, Lwow, tom. 354 (1600), p. 2615—2616).

Sigismund al Treilea, din mila lui Dumnezeu, rege al Poloniei, etc. Tuturor şi fiecăruia în deosebi, provinciilor noastre, iar mai ales voevodatelor Rusiei, Chievului, Voliniei, Podoliei, Belzului şi Braclawului, cetăţenilor şi cui se cuvine, credincioşilor noştri iubiţi, graţia noastră regală.

Credincioşii noştri iubiţi. Credem că nu vă este necunoscut faptul că de curând Ţara Ardealului, îndeaproape vecină cu această Coroană a noastră, a fost cucerită şi luată în stăpânire de Mihai Voevodul Ţării Româneşti. Acesta s'a întărit acolo în şanţuri cu oaste mare şi aduce una şi mai mare încă, iar, după cum aflăm, vrea să se încumete şi împotriva Moldovei, despre care lucru avem ştire sigură şi dela Domnul Moldovei şi din alte părţi. Ştim că domniile voastre aveţi cunoştinţă că acea ţară a fost întotdeauna sub supremaţia şi apărarea acestei Coroane şi acum din nou a fost primită sub protecţia noastră. Pe lângă aceasta, Moldova este aşa de legată de ţările noastre, încât nu s'ar putea ca ea să sufere ceva fără ca şi ţările noastre să nu sufere imediat şi ele. Cântărind şi observând toate acestea, observăm că demnitatea şi gloria, ba chiar şi siguranţa acestei coroane depind mult de aceea ca ea să fie păstrată întreagă.

Socotim că vă veţi ridica cu mare entuziasm pentru un ajutor aşa de necesar, nu veţi neglija a arăta zelul şi dragostea către patrie în această împrejurare, ca nişte virtuoşi cavaleri, adunându-vă cât mai repede pentru luptă şi unindu-vă cu oastea noastră, vă veţi arăta acolo unde o va indica nevoia şi împrejurările înşişi ca să vă împotriviţi duşmanului. Cerem stăruitor ca cei credincioşi ai noştri să se arate cu zel, căci o veţi face, nu numai pentru binele republicei, ci şi pentru gloria nemuritoare a poporului nostru. Acest serviciu îl vom primi cu recunoştinţă şi nu vom uita să ne arătăm graţia noastră.

S'a dat în Varşovia, ziua 26, a lunii Decembrie, anul Domnului 1599, anul domniilor noastre, în Polonia al doisprezecelea, în Suedia al şaselea.

Sigismundus rex.

40.

Fără loc şi dată (1600).

HANUL TĂTARILOR CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Nu poate primi acum pe solii moldoveni şi poloni, fiind la oaste. A numit delegaţi pentru tratativele de pace şi pentru primirea darurilor. Cere ca domnul să asigure transportul liniştit al acestora la Cetatea-Albă.

Prepys listu Hana Tatarskiego do iego hospodarskiei mosci,

Pyszimy przyaczieliowi naszemu laskawemu, Ieremyowi Hospodarzowi moldawskiemu pozdrowienia i poslancy waszei mosci oddaly nam lyst waszei mosci a przy niem y list pana posla Iego Krolewskiei mosci z strony przmyra y z strony upomynkow kture nam są poslane przes niego y o wszytkom jako do nas pysze zrozumielysmy. Radczybyśmy byly wydziecz sie z panam poslom iaką iest obyczay, alieześmy theras w woisku, nie moglo tho bycz. Dla thego poslalysmy naszego wiernego Dezan Tymyrz aga, posłem wielkym, z prymyrem do Iego Krolewskiej mosci, pry kturem posylamy y Mystafe Czelebi, czoby ymienem naszym tam z waszą mosczą a z poslem stanowyl, zeby mu wiarę dano. A potem wespol pry poslu Iego Krolewskiei Mosci do Iego Krolewskiei Mosci yachal, gdzie o wszytkiem w they sprawie ma zupelną naukę od nas Iego Krolewskiey mosci odniescz. A the upominki żeby się oddaly w ręcze Mustafie Czeleby, zeby ie do Bialogrodu odprowadzyl, przy kturemządamy zebyscie y wasza mośc raczyli miecz liudzy poslacz, zeby tham spokoynieisze a w czale mogli bycz zaprowadzone. O nas thesz nie racz wasza moscz ynaczey rozumiecz, alie yakoscze do thego czasu doznawaly chęcz y przyiazn naszą, takze y od thego czasu naprzod zebyś wasza moscz nie raczyl rozumiecz. I thego kraiu czo za nowiny by byly, racz nam wasza moscz pres poslancze swe oznaimycz. Za thym zyczymy waszei mosci od Pana Boga dobrego zdrowia.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 101). C. 1600.

Copia scrisorii hanului Tătăresc către Măria sa domnul.

Scriem prietenului nostru iubit, lui Ieremia domn al Moldovei sănătate. Curierii Măriei Tale ne-au dat scrisoarea Măriei Tale şi pe lângă dânsa şi scrisoarea solului Măriei Sale regelui pentru pace şi pentru darurile care ne sânt trimise printr'însul şi despre toate câte ne scrie, am înţeles. Am fi fost bucuroşi să ne vedem cu solul, după cum este obiceiul, dar pentrucă acum sântem la oaste, aceasta nu poate să fie. De aceea am trimis pe credinciosul nostru Gian Timir aga, sol mare pentru pace la Măria Sa regele, pe lângă care trimitem şi pe Mustafa Celibi, ca în numele nostru să aşeze lucrurile acolo cu Măria Ta şi cu solul. Să i se dea credinţă şi apoi împreună cu solul Măriei Sale regelui, să se ducă la Măria

Sa regele, unde are învăţătură deplină dela noi pentru această treabă, să arate Măriei Sale regelui. Iar pentru acele daruri să fie date în mâinile lui Mustafa Celebi, ca să le ducă la Cetatea-Albă, şi rugăm şi pe Măria Ta să binevoeşti să trimiţi oameni ca să poată fi duse în linişte şi întregi. Despre noi, binevoeşte Măria Ta să ştii, că bunăvoinţa şi prietenia noastră pe care ai cunoscut-o Măria Ta dela noi până acum, nu va fi altfel nici de acum înainte. Şi ce veşti ar mai fi din această ţară, binevoeşte să ne dai de ştire Măria Ta prin curierul său. După acestea urmăm domniei tale dela Dumnezeu sănătate.

41.

Fără loc şi dată (1600 la început).

SOLII LUI IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Arată planurile duşmănoase ale lui Mihai împotriva Moldovei şi a Poloniei, alianţa lui cu Moscova, Cazacii şi Nemţii. A făgăduit Moldova unui Grec, ruda lui. Sfătueşte pe Poloni să cucerească Ardealul şi să nu îngădue lui Mihai să recruteze soldaţi în Polonia. Arată trădarea lui Taranowski. Cere regelui să îngădue Rutenilor din Polonia să rămâie ortodoxi.

Prozba od Hospodara Iego Mosczi do Iego Krolewskiej Mośczi.

Naprzod prosilismy zeby Iego Krolewska Moscz Hospodara Iego Mosczi y obywateliow ziemie Moldawskiej z milosczywey laski y obrony swey opuszcicz nie raczil, aby Hospodar Iego Mośćz y obywatheliowie ziemie Moldawskiey za obroną Iego Krolewskiey Mosci mogli bycz ze wszystkych stron w pokoiu.

O Michal Woiewodzie iako przed thym Hospodar Iego Moscz dawal znacz, thak y theraz ze on umyslu y przedsięwzięcia swego nie zaniechal, alie rozmaithemi prakthykami sthara sie zeby mogl Moldawskiey ziemi thas uczinicz iako y Siedmigroczkiey, dosiągaiacz na wszyskie strony porozumiewa sie z Moskwą, z Kozaki, z Niemczi y z ynszymy. Maxymilianowi przisiąga dopomagacz mu poki zdrowia iego sthaie, powiadaiącz thesz ze y w inszych mieysczach czalie znaydzie. Z drugiey stroni zas z Siedmigroczką y z Multhanską ziemią poddaie się pod laski Czesarza Tureckiego, a prosi o chorągiew na Panstwo Moldawskie iednego greczynowi, powinnemu swemu.

Dal theż znać Hospodar Iego Moscz o Siedmygrodzką ziemie że iesth theraz okazya thaka, iaka nigdy niebywala. Thurczy sami namawiaią na tho, o thez liepiey by zeby byl then ktho iesth dziedzyczem iako iesth Zygmunth Bathory, nizeli ktho ynszy i gdyz iemu sie godzi zeby nie opuszczal ziemi y oyczyzny swoiey.

Prosil thez Hospodar Iego Moscz liudzie sluzebni z Corony do Siedmigroczkiey y do Multhanskiey ziemie zeby nie byli przepuszczone. Thak thesz y Kozaki do kthorych y theras Michal woiwoda poslal węgrzyna iednego ymieniem Logaszy Ferencza, kthory iusz kilka krocz iezdząćz do nych po thaiemnie cos z niemi knuie.

Dal theż znacz Hospodar iego Moscz o pana Tharanowskiego kthory uczyniwszy pieczecz Mihal woiewody, ymieniem iego lysty do Kozakow y do ynszych niemalo pisiwal.

A yz obywatheliowie ziemie Moldawskiey niemalo krzywd y cziezkosczi podeymuią od obywateliow ziem Podolskych y ruskych, prosy Hospodar Iego Moscz zeby byli komiszarze na granicze poslani dlia uznania krzywd zobopolnych, między kthoremi prosi Hospodar Iego Moscz zeby był Iego Moscz pan Myskowsky kaszthelian Lubelzky y Iego Moscz Pan Hetman Polny.

Ządany thyż iesth Hospodar Iego Moscz Pan nasz od duchowinstwa narodu ruskiego y od mieszczan Lwowskych, thakże narodu ruskiego poddanych Iego Krolewskiey Mosczi o przyczine do Iego Krolewskiey Mosczi, aby pod posluszenstwem oycza patryarcha Constantinopolskiego przy wolnoscziach thak duchownych iako y swiezkych starodawnych zachowani byli, o co Hospodar Iego Moscz przez nas, posly swe, unizenie Iego Krolewską Mosczi prosi.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 89, copie).

Rugăminţile din partea domnului către Măria Sa regele.

Mai întâi ne-am rugat ca Măria Sa regele să binevoiască să nu retragă domnului şi locuitorilor ţării Moldovei milostiva bunăvoinţă şi apărare a sa, ca domnul şi locuitorii ţării Moldovei sub apărarea Măriei Sale regelui să fie în pace din toate părţile.

Despre Mihai voevod, precum şi mai înainte domnul a dat de ştire, aşa şi acum, că nu şi-a părăsit intenţia, dar prin diferite intrigi se sforţează ca să facă ţării Moldovei, aşa cum a făcut şi Ardealului, legând în toate părţile înţelegeri cu Moscova, cu Cazacii, cu Nemţii şi cu alţii. Lui Maximilian i-a jurat că-l va ajuta

cât va fi sănătos, spunând de asemenea că şi în alte locuri găseşte aliaţi. Pe de altă parte şi cu Ardealul şi cu Ţara Românească se supune împăratului turcesc şi cere steag şi pentru ţara Moldovei pentru un Grec, rudă a lui.

De asemenea dă de ştire domnul despre ţara Ardealului că este acum o ocazie, aşa cum n'a fost niciodată. Turcii înşişi ne îndeamnă şi socotesc că ar fi mai bine să fie acela stăpân care este moştenitor de drept, cum este Sigismund Bathory, decât altul, căci lui i se cade să nu părăsească ţara şi patria sa.

De asemenea roagă domnul ca să nu fie lăsaţi oştenii din ţările coroanei spre Ardeal şi spre Ţara Românească. De asemenea şi Cazacii, către cari şi acum Mihai Vodă a trimis pe un Ungur anume Logoşi Ferenţ, care deja ducându-se la dânşii de câteva ori în taină, unelteşte ceva cu dânşii.

De asemenea a dat de ştire domnul despre Taranowski, care şi-a făcut o pecetie de a lui Mihai-Vodă şi a trimis în numele lui multe scrisori către Cazaci şi către alţii.

Şi pentrucă locuitorii ţării Moldovei au suferit multe nedreptăţi din partea locuitorilor ţării Podoliei şi Rusiei, roagă domnul ca să fie trimişi comisari la graniţe pentru constatarea nedreptăţilor de amândouă părţile, între care roagă domnul ca să fie şi domnul Myskowski, castelan de Lublin şi hatmanul de câmp.

De asemenea cere domnul, stăpânul nostru pentru clerul poporului rusesc şi dela orăşenii din Liov, de asemenea dela poporul rusesc cât este supus Măriei Sale regelui, să stărue la Măria Sa regele, ca să rămâie sub ascultarea părintelui patriarh al Constantinopolului, cu străvechile lor privilegii duhovniceşti, cât şi lumeşti străvechi, pentru care domnul, prin noi solii săi, roagă plecat pe Măria Sa regele.

42.

Varşovia, fără dată (1600 primăvara).

REGELE POLONIEI CĂTRE MIHAI VITEAZUL

A aflat dela Ieremia Movilă că Mihai intenţionează să cucerească Moldova. Acest fapt va fi considerat ca un caz de război de către Poloni. Nu primeşte nici pe fiul lui Mihai ca ostatec, nici pe soli pentru această chestie.

Magnifice Domine sync. nobis dilecte. Nos certis ex indiciis cognovimus sync. Vestrae invadenda provincia Moldaviae principeque eius Magco Hieremia Mohila qui sub nostro patronicio est turbando, consilia agitare. Satis praeter nos Regnum que hoc quibus cum bellum gerat, hostium habet. Monemus illam serio ne quid tale noveat. Nam multum id non feret. Quod quidem diat se ea provincia occupata ad nos legatos, et filium pro obside missurum detitionemque facturum, id nos non curamus. Magis nostra regnique nostri atque adeo totius Reipublicae Christianae interest ut ea provincia in eo statu in quo nunc est quieta et tranquilla conserveretur. Rescribat nobis quamprimum ad has nostras literas Sinc. Va. Bene valeat Sync. Vestra.

Cedila

Queruntur etiam Moldavi de diversis inimicis quorum supplicationem nobis porrectam, Sync. V-ae transmittimus hortantes ut illis satisfaciat et nullis amplis iniuriis Moldavos afficiat, sed bonam vicinitatem cum illis colat.

(Arhiw Głowny, Varşovia, moldovene izolate, nr. 13).

43.

Suceava, 1/10 Mai 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV WLODKO VOEVOD DE BELZ

Mihai Viteazul a intrat în Moldova şi straja lui pradă între Trotuş şi Bacău. Cere ajutor polon împotriva acestui atac neaşteptat.

Iasnie Wielmożny Mlcziwy Panie Woiewodo Belskie panie a przziaczilu z dawna nasz łaskawy.

Zalecziwszy słuzby nasze w Mczi naszemu M-mu panu.

Iakochmy pierwei W Micz naszemu Mcziwemu panu o them nieprzyiacielu naszem Mihale woiewodzie ze z woyskiem swem naśtąpił do ziemie naszey przez list oznaymiłi, tedy y teras thesz wiadomosć W. Mczi pewna posilamy isz iusz pewnie a pewnie woysko jego w ziemi naszei iest. Dnia wczorayszego, straż iego z Totrusza do Bakow prziszła, idąc pustoszą, palią dwory słacheckie, mianowicie thych na ktorych was ni maią. A tak pilnie, a pilnie, W. Mczi naszego Mcziwego pana y sąsiada ządamy zebisz W Mczy

z zwyklei dawnei przeciw nam theize laski y miłosczi swey, iakiem pewnem poczthem ludzi swych pod thakowi nagly czas przeciw temi nieprzyiaczielowi rathowal nam iako napredzei raczyl. Zato mi W. M. naszemu Mcziwemu panu dozywotnie zaslugować winni zostawiemy. Kthoremu powthore zalecamy sluzby nasze w nieodmienną i nieprzlaczliwą laske. Datt w Soczawie die 10 Maii, Ao MDC^{o}. W. Mczi zdawna naszemu Mlcziwemu panu zicyliwi prziacziel i sluga. Hieremiei Mohila woiewoda z Bozei laski dziedziczny ziemi Moldawskich Hospodar

Єремиа Воєвода.

[*Verso*] Iasnie Wielmożnemu Panu Panu Stanisławowi Wlodkowi, woiewodzie Belskiemu Halickiemu Kolomijskiemu etc. staroscie naszemu Mcziwemu panu i prziacielowi, citto citto citto [pecetie mică].

(Bibl. Zamoyski, Varşovia, autografe).

Prea puternice milostive domnule voevod de Belz, domnule şi prietene al nostru graţios din vechime. Incredinţăm slujbele noastre domniei tale, domnul nostru milostiv.

Precum am dat de ştire şi mai înainte prin scrisoare domniei tale, duşmanul nostru, Mihail voevod cu oastea sa a intrat în ţara noastră. Acum dăm ştire sigură domniei tale că e lucru sigur, foarte sigur, că oastea lui este în ţară la noi. Ieri straja lui a pornit dela Trotuş la Bacău, pustiind, arzând curţile boiereşti, anume pe acelea unde nu sânt ai voştri.

De aceea cerem stăruitor ca domnia ta, vecinul nostru, să arăţi vechea şi obişnuita graţie a domniei tale faţă de noi, trimiţând un număr de ostaşi în acest ceas neaşteptat, împotriva acelor duşmani, să binevoeşti astfel să ne mântueşti cât mai repede. Pentru aceasta rămânem noi datori să slujim toată viaţa domniei tale.

Din nou încredinţăm slujbele noastre graţiei tale constante şi neînfrânte. S'a dat la Suceava, în ziua de 10 Mai, anul 1600.

Al domniei tale din vechime iubitor prieten şi slugă.

Ieremia Movilă voevod, din mila lui Dumnezeu domn ereditar al Moldovei. [*Urmează iscălitura cirilică*].

[*Verso*] Prea puternicului domn, Stanislav Wlodko voevod de Belz, staroste de Halici, Colomeia, etc., milostivului nostru domn şi prieten. Repede, repede, repede.

44.

Fără loc, 9 Mai 1600.

BOIERII MOLDOVENI CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

După înfrângerea Moldovenilor, Mihai asediază Hotinul şi a început să sape şanţuri. Se cere grabnicul ajutor al Poloniei, căci primejdia este tot aşa de mare şi pentru Polonia.

Wielmożny Mczwy Panie Hetmanie Polny corony.

Zaliecamy pilnie służby nasze życzliwe w laskę W. M. naszego Mczwego pana.

Przez ten czas o wszytkiem od Iego Hospodarskiej Mosczi samego raczyles W. M. miwać wiadomości. Teraz isz pan Bog Hospodara Iego Mosczi nawiedzić raczył tym naglym nieprzyiacielim, oznaimuiemy W. M. isz dnia wczoraiszego prawie liedwie nie do zamku Chocimskiego woisko Mihaliowe na Iego Hospodarskiej Mosczi wiechało. Zacym niemogąnc iusz daliei tych naiazdom znosić, kazal Iego Hospodarskiej Mość rotam swym potkać sie z jego woiskiem, prawie przed samym Chocimiem. Alie isz tamtego moci sila wielka nastąpila, musial Iego Hospodarskiej Mosczi do zamku ustąpić i tam sie zawarl. A tak pilnie, a uniżenie waszej milość naszego milosczywego pana prosimy o prętką a niemiszkaną odsiecz i ratunek Iego Hospodarskiej Mosczi. O slawę i dostoienstwo Iego Kroleskiej Mosczi tu naiwięcei, Milosciwy panie, idzie, na ktorą ten nieprzyiaciel tak bezpiecznie nastąpil, idzie na koniec o niebespieczenstwo ktorą stąnd na panstwa Coronne Iego Krolewskiej Mosci zachodzi, czym iusz nie raz ten nieprzyiacil potrząsal. Przetosz wasza milość, naszego milościywego pana i powtore dlia Boga pilnie prosimy, nieracz wasza moscz nasz Milosczywy pan żadnego w tym omieszkania czynić, gdysz nieprzyiacil pod zamek iusz przyszancowawszy sie, na tym iest, aby tam Hospodar Iego Mosczi mocą dostal. Zaliecamy przytym powtore sluzby nasze w laskę waszei mości naszego Milościwego pana.

Dat. w piątek przed Swiątkami Anno 1600.

W. Mczej Milosczi naszego Milosciwego pana powolni sludzy

Tyi braczi naszei żąndamy racz W. M. wiarę dać we wsytkiem.

Giorgi Mogila mitropolit
Lukasz Stroycz Logofet
Uraki dwornik Kirsta dwornik
i iny panowi wolosczy.

[*Verso*] Wielmożnemu panu, panu Stanislawowi Zolkiewskiemu hetmanowi polnemu coronnemu, etc. etc. naszemu Milosczivemu panu pilnie, pilnie należy.

(Bibl. Zamoyski, Varşovia, autografe sub Stroicz).

Prea puternice milostive, domnule hatman de câmp al coroanei.

Recomandăm stăruitor slujbele noastre binevoitoare în graţia măriei tale, domnul nostru milostiv.

Până acum măria ta ai avut toate ştirile direct dela Măria Sa domnul. Acum, când Dumnezeu a vrut să încerce pe Măria Sa cu năvălirea neaşteptată a acestui duşman, dăm de ştire noi măriei tale că pe ziua de ieri puţin a lipsit ca oastea lui Mihai să nu pătrundă în cetatea Hotinului pe urmele Măriei Sale domnului. Căci, ne mai putând face faţă atacurilor, Măria Sa domnul poruncise roatelor sale de ostaşi să înfrunte oştirea aceluia, chiar sub Hotin. Dar, întru cât aceluia i-a sosit putere mare în ajutor, Măria Sa domnul a fost silit să se retragă în cetate şi acolo s'a închis. Deci rugăm supus şi insistent pe măria ta, domnul nostru milostiv să trimită sprijin şi mântuire grabnică Măriei Sale domnului. E vorba mai ales de gloria şi de cinstea Măriei Sale regelui, milostive domnule, împotriva căruia acel duşman se îndreaptă în chip atât de sigur, e vorba, în sfârşit, de primejdia ce poate decurge de aci asupra ţării coroanei Măriei Sale regelui, ceeace a arătat deja în mai multe rânduri acel duşman. De aceea rugăm iarăşi insistent pe măria ta, domnul nostru milostiv, pentru Dumnezeu, să nu faci nici o întârziere măria ta, căci duşmanul deja şi-a săpat şanţuri sub cetate ca să-l prindă aci cu forţa pe Măria Sa domnul.

Recomandăm pe lângă acestea încă odată slujbele noastre în graţia măriei tale, domnul nostru milostiv.

S'a dat Vineri înainte de Rusalii, anul 1600.

Acestor fraţi ai noştri cerem dela măria ta să le crezi în toate.

Gheorghe Movilă mitropolit, Luca Stroici logofăt, Ureche vornic, Cârstea vornic şi alţi boieri moldoveni.

[*Verso*] Puternicului domn, domnului Stanislaw Żólkiewski, hatman de câmp al coroanei etc., domnului nostru milostiv, repede, repede, să se dea [*două peceţi de ceară*].

45.

Tabăra din fața Hotinului, 10 Mai 1600, stil vechi.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE MOLDOVENII INCHIŞI IN HOTIN

Ii somează să predea cetatea, ca să nu se mai verse sângele creştinesc. Făgădueşte celor ce se vor preda viață liberă, iar celor ce vor trece de partea lui restituirea averilor.

Z łaski Bozeij Chrzesczyansky pan Mihal Woiewoda Hospodar Multhanskiey ziemi y panstwo Siedmygroczkych, piszę nasza wielmożnoscz do uczciwych, iasnych Mithropolitow y do panom kthorzy iesthesczie z brathem naszym z Ierimiia Mohilą Woiewodzie thu w zamku. Upatruicie Wasz Moscz zebysczie mowili brathu naszemu Ieremii Woiewodzie zeby zamek poddał y wyiachal z niego, żeby szedl gdzie wolia iego będzie. Od naszey wielmoznosczi zadnego hamowania nie będzie miał, bo dosycz sie iusz przeliania krwi s czalo dlia iego Mosczi i dlia naszey Wielmoznosczi. Y zeby daby thym ludziom ryczerskym zginienia nieczynil, co są w thym zamku y Waszem Mosczam samym. Gdzy ludzie sluzbni co psuią za tho, żadnej winy nie maią, iedno powinnoscz ych iesth służycz panu swoiemu kthory trzyma pansthwo swoie. Alie niech upathruie Iego Moscz żeby daliei thym ryczyrzom zguba niebyla, będzie czas thaky ze da liczbę przed Panem Bogiem. A z mithropolitow y panow kthorzy zechcicie iscz z brathem naszym Ieremią Woiewodą, niech ydzie then y khto poydzie zeby iedno s czialom wyszedl z zamku y w czym by byl nathenczas odziany. A ynsże rzeczy wszysthkie zeby w zamku zosthali. A kthory by zechczial przyscz do naszey wielmoznosczi, zadney niewoli nięby będzie mial, y co będzie mial oyczyzny, bądz ymienia swego, będzie spokoynie trzymał y sila uczcywosczi będzie mial, iaka y ot bratha naszego Ieremij Woiewody. Y zebyscie Wasz Mość nie mieli iakiey nadziei, albo hospodar wasz, o pomocz z iakiey strony, bo nasza wielmożnoscz wie o wszysthkym, iako co iesth, iako od Turkow, thakze y od Thathar y od Polski, bo zadney nadziei o pomoczy niemasz. Iesli z Polsky chezieli by wsthacz niekthorzy, iesth inszych sila Hrzesczian kthorzy sthaią na wyrzeh ych, s kthorych wiadomosczią thu wielmoznoscz nasza przyszedlem. Zadniy nadzieiu od Poliakow wiem ze nie będziecie mieli. Alie mowiçie zeby Iego Mosczi

ius daliey klopothu nieczynil y Waszom Mosczíom zginienia, bo zyczylbych zeby Mosczi zginieniu od naszey wielmożnosczi nie mial, dlia thego ze iesth pan chrzesczíansky, iesthseszmy y nasza wielmożnośż chrzesczianinem. Alie upatruycie wasz Moscz liepiei zebysczie byli w ziemy przy oyczyznach waszych. Od wielmożnoscż nasze będziecie mieli laski y uczciwoscz y zadney krzywdy od nas niebędziecie wasz moscz mieli. Tho ia waszsey Mosczi daie znać y Pan Bog was niech weseli. Dan Maia 10 dnia vetus calendarz. Ion Mihal Woiewoda.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 37 şi verso). Copie.

Din mila lui Dumnezeu domnul creştin, Mihai Voevod, domn al Ţării Româneşti şi al Ţării Ardealului, scrie Domnia Mea către cinstiţii, luminaţii mitropoliţi şi către boierii cari sânteţi cu fratele nostru cu Ieremia Moghilă Voevod, acolo în cetate. Grijiţi domniile voastre ca să vorbiţi fratelui nostru lui Ieremia Voevod, ca să predea cetatea şi să iasă dintr'însa, să se ducă unde-i va fi voia lui. Dela domnia mea nu va avea nici o împiedicare, căci destul este cu vărsarea sângelui din corpuri, pentru domnia sa şi pentru domnia mea şi ca să nu se mai facă pieire de acum între aceşti oşteni, cari sânt în acea cetate şi între domniile voastre înşivă. Căci slujitorii ce au stricat? nu au nici o vină, numai datoria lor este să slujească domnului lor, care ţine ţara lor. Dar să vadă domnia sa că de acum să nu mai fie pieire între aceşti oşteni, va veni vremea când va da socoteală în faţa lui Dumnezeu. Iar dintre mitropoliţi şi boieri, cari vreţi să mergeţi cu fratele nostru Ieremia Voevod, să meargă şi cine merge să iasă din cetate numai cu trupul şi cu ce va fi atunci îmbrăcat. Iar celelalte lucruri toate să rămână în cetate. Şi care vor voi să vie la domnia mea, nu va avea nici o nevoe şi ce moşii ar avea sau avere a sa, le va ţine cu linişte şi multă cinste va dobândi, întocmai ca şi dela fratele nostru Ieremia Voevod. Iar domniile voastre sau domnul vostru să nu aveţi vre o nădejde de ajutor de undeva, căci domnia mea ştiu toate câte sânt; şi dela Turci, precum şi dela Tătari şi din Polonia, nici o nădejde de ajutor nu aveţi. Dacă din Polonia ar voi să se ridice câţiva, mai sânt alte puteri ale creştinilor, cari stau asupra lor, cu ştirea cărora am venit domnia mea aici. Ştiu că nu veţi avea nici o nădejde dela Poloni. Deci spuneţi Măriei Sale să nu mai facă altă turburare şi pieire pentru

domniile voastre, căci aşi dori ca domniei sale să nu-i vie pieirea dela domnia mea, pentrucă este domn creştin şi sântem şi domnia mea creştin. Dar vedeţi domniile voastre că e mai bine să fiţi în ţară la moşiile voastre. Dela domnia mea veţi avea miluire şi cinste şi nici o strâmbătate nu veţi avea dela noi domniile voastre. Acestea dau de ştire domniilor voastre şi Dumnezeu să vă veselească. S'a dat la 10 Mai [1600] după calendarul vechi.

Io Mihail Voevod.

46.

Hotin, 18 Mai 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Mihai Viteazul a cucerit Suceava şi l-a urmărit până la Hotin. Pedestrimea a împiedicat pe domnul Moldovei să părăsească cetatea şi să se retragă în Polonia. Cere ajutor grabnic dela Poloni.

Iasnie Wielmożny Panie, Panie nam wielce Msciwy. Służby nasze zalecamy pilnie Mscjwy lasce W. M. naszego Mscjwego Pana.

Iakosmj przedetym oznajmowaly W. M., naszemu mscywemu Panu o nieprzyiacieliu naszym, ktory w ziemie nasze wtargnawszy plundroyąć, szedl do Soczawy, baczac my zesmy tako... (rupt) wojsko mely, ktorym iego poteznosi prozno sie belo... Shoczawy ustepić iemu przyszlo. Ale on nie bawjac zamkiem Shoczawskym, nastepowal na nas i pod Chocimiem gromiel wojsko nasze, my teras na thym zamku [Cho] cimskim, ale nieprzyaciel pod nym. Umislielismy bely ustapic do Kamyenca, ale piechotha nasza nie pusciela nas. A yż doznawalem przedthym Mscywy lasky W. M. Naszego Mscywego Pana, y teraz pokornie [proszę] abis nas W. M. nasz Mscywy pan, pomoca swa prethka... raczil, gdyż tho na nas cieszkj nieprzyiaciel, a my... Mscywa ktora W. M. Mscywy Pan nam pokazać raczy... bedziemy. Po ktory sie pilnie oddawam...

Maji 1600 W. M. naszego Mscwego...

Єремиа Воевода.

Wielmoznemu Panu, Panu Stanisławowi Zołkiewskimu z Zolkwy, Hetmanowi Polnemu Coronnemu etc. Naszemu Mcziwemu panu y przyiacielowy. Citto citto citto.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Prea puternice domn, domnul nostru prea milostiv. Incredinţăm slujbele noastre domniei tale, domnul nostru cel milostiv.

Precum am mai dat de ştire şi mai înainte domniei tale despre duşmanul nostru care a năvălit în ţara noastră, acum s'a dus asupra Sucevii. Acolo aveam o oaste [mică], care degeaba s'a împotrivit puterii lui, încât am fost silit să-i cedeze Suceava. Dar el nu s'a oprit la cetatea Sucevii, ci ne-a urmărit pe noi şi a bătut oastea noastră sub Hotin. Noi ne aflăm acum în acel castel al Hotinului, dar duşmanul este în faţa lui. Ne-am gândit să ne retragem la Cameniţa, dar pedestrimea noastră nu ne-a lăsat. Precum şi mai înainte m'am bucurat de graţia milostivă a domniei tale şi acum umil mă rog ca să binevoieşti să ne dai ajutor grabnic, căci duşmanul aici ne apasă greu. Iar noi vom [urma] indicaţiile pe care vei binevoi să ni le dai.

După acestea supus mă închin domniei tale...

Mai 1600. Al domniei tale...

Ieremia Voevod.

Prea puternicului domn, domnului Stanislaw Zolkiewski din Zolkiew, hatman de câmp al Coroanei, etc., prietenului şi domnului nostru milostiv. Repede. Repede. Repede.

47.

Hotin, 18 Mai 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI CASTELANUL CAMENIŢII

Mihai Viteazul a bătut pe Moldoveni lângă Hotin şi l-a silit pe el să se închidă în cetate. Cere ajutor grabnic dela Poloni.

Wielmożny panie, panie i przyiacilu nam miłościwy. Służby nasze uprzeime do mscywy laski W. M. naszego mscwego pana pilnie zalecywszy.

Nieprzyiaciel nas doszedszy nas pod Chocimem, gromil woisko naszego, a my teraz na Chocimiu iesteśmy, kedy oczekiwajac

msciwy laski W. M., naszego msczywego pana, proszemy pilnie a pilnie zebiś nam W. M., nasz msciwy pan i przyiacjel, iako napredzej co ludzi poslac raczyl, gdyż kiedy tho baczel żeby beł ratunek s Polski, mogl bj od zamku ustopić. A my wszelake lasky W. M. mscjwego pana zaslugować będziemy, do ktorj sie pilnie oddamy.

Na Chocjmiu, 18 Maij, 1600.

W. M., naszemu miłościwemu pana życzliwy przyiaciel i służyć gotów.

Єремїа Воєвода.

Doszła nas wiadomość ześ W. M., nasz mściwy pan przyiaciel, dnia dzisieszego na zorzj czlowieka kilka seth nam poslać raczyl; dla iakych przyczyn tho wiadomość nasze nie doszlo, nie wyiemy. Dziękuiemy iednak. W. M. naszem mscywym panom y przyyaczolom za thakowa laskę, ktora themi dali, ządając s prosba przyiacielską od W. M. oczekiwamy, gdyż nieprzyiaciel sto raz wiekski potęgi ma.

[*Verso*] Wielmożnemu panu Ianowi Potoczkiemu z Potoka, generalowi ziemie Podolskiey, Kamienieckiemu, etc. staroście, panu y przyiacielowi. Citto. Citto. Citto.

(Biblioteca Zamoyski, Varşovia, autografe).

Puternice domn, domnule şi prieten milostiv. Incredinţăm stăruitor slujbele noastre graţioase graţiei domniei tale, domnul nostru cel milostiv.

Duşmanul nostru ajungându-ne sub Hotin, a bătut oastea noastră, iar noi sântem acum în Hotin, unde aşteptând graţia domniei tale, te rugăm foarte stăruitor ca domnia ta, domnul şi prietenul nostru, să binevoeşti să trimiţi ceva oameni, căci când acela va observa că vine ajutor din Polonia, poate s'ar retrage dela castel.

Iar noi vom sluji domniei tale cu toate puterile, încredinţându-ne stăruitor graţiei tale.

La Hotin, 18 Mai 1600.

Al domniei tale, domnul nostru milostiv, prieten iubitor şi gata la slujbe.

Ieremia Voevod [cu cirilice].

Ne-a venit ştire că domnia ta, azi în zori ai binevoit să ne trimiţi câteva sute de oameni. Nu ştim din ce pricină această ştire nu ne-a venit [până acum]. Totuşi mulţumim domniilor voastre, domni milostivi şi prieteni, pentru o astfel de bunăvoinţă ce aţi arătat-o, şi aşteptăm cu rugăminte prietenească pe domniile voastre, căci duşmanul are puteri de o sută de ori mai mari [ca ale noastre].

[*Verso*] Puternicului domn Ioan Potocki de Potok, general al ţării Podoliei, staroste de Cameniţa, etc., domnului şi prietenului nostru. Repede. Repede. Repede.

48.

Hotin, 21 Mai 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI, CASTELANUL CAMENIŢII

Intr'o mică luptă sub cetatea Hotinului au fost prinşi doi soldaţi de-ai lui Mihai, care au spus că acesta s'a retras la Suceava, lăsând pentru asediu 2.000 de pedestraşi şi 200 de călăreţi.

Mcziwy Panie Starosto Kamieniecky. Uprzeymie zyczliwe zchenci y służby przyjaczielskie pilnie W. M. naszego Mczi panu przyiaczilowy zaleczamy.

Dnia dzisieyszego dla pewnieyszey wiadomoścy słalismy pod ludzie Michalowe, ktorych pobliż zamku zastawił. Z łasky Bozey na placzu kilka porąbawych zostawiwszy, dwoch zywo dostaly. Czi toż powiadaią że Mihal ku Soczawie ustompił, zastawił tu pieszych dwa thysiącza, iezdy dwiesczie, ktorzy jakoby tey noczy ustempowacz miely. My nie łatwie wszystkiemu wiare diąc, na kazdą ostroznoscz oglądawy się być. Zathym zyczliwoscz uprzeymoscj naszych zaleczam W. M. naszego Mycmu panu przyiaczielowy. Datt we Hocimu, dnia XXI Maia roku MDC°. W. M. naszego mczwego pana we wszem zyczliwy przyiacziel, sluzyć gotow.

Ieremiasz Mohiła Woiewoda z Bozey laski dziedziczni ziemi Mołd. Hospodar. Єремїє Воевода.

Po napisaniu thych listow przyszla nam wiadomość ze Mihal thylko w mili pod Soczawia z woyskiem swym sie położyl. A tha piechota kthorą zostawil, thedy na thymze mieijsczu okolo zamku lieząʼ.

[*Vo*] Iego Msci Panu, Panu Ianowi Potoczkiemu z Potoka Generałowi Ziemie Podolskiey Kamienieczkiemu, Liatczowiskiemu starosczie, Naszego Mczsmu Panu y przyjaczelowi.

[Pecetie mică].

(Bibl. Zamoyski, Varşovia, autografe). O scrisoare cu un cuprins puţin diferit, Hurmuzaki-Bogdan, Supl. II—1, p. 604).

Milostive domnule staroste de Cameniţa. Incredinţăm domniei tale, domnul nostru cel milostiv şi prieten slujbele noastre şi zel iubitor.

Azi ca să am ştiri mai sigure am trimis împotriva oamenilor lui Mihai, pe care-i lăsase sub cetate. Cu ajutorul lui Dumnezeu câţiva au fost bătuţi şi-au rămas morţi pe loc, iar doi au fost prinşi vii. Aceştia au spus că Mihai s'a dus la Suceava, lăsând aici două mii de pedestraşi şi două sute de călăreţi, cari urmau să se retragă astănoapte. Nu ne este uşor să credem toate, şi trebue să fim pe pază pentru toate împrejurările.

Apoi încredinţăm domniei tale, domnului nostru milostiv şi prieten zelul nostru iubitor.

S'a dat la Hotin, ziua 21 Mai, anul 1600. Al domniei tale, domnul nostru milostiv, întru toate iubitor prieten, gata la slujbe.

Ieremia Movilă voevod, din mila lui Dumnezeu domn ereditar al Moldovei.

[Urmează iscălitura cirilică].

După scrierea acestei scrisori, ne-a venit ştire că Mihai s'a aşezat numai la o milă de Suceava cu oastea lui. Iar pedestrimea pe care a lăsat-o aci, acum se află tot aici în acelaşi loc, în jurul cetăţii.

[*Verso*] Domniei Sale, domnului Ioan Potocki de Potoc, general al Podoliei, staroste de Cameniţa şi de Liatciov, prietenul şi domnului nostru milostiv.

49.

Fără loc şi dată (Iunie 1600).

GRIGORE TALPĂ STOLNIC, CĂTRE IEREMIA MOVILĂ

Arată planul lui Mihai Viteazul de a ataca Polonia cu 80.000 de oameni împărţiţi în trei armate ce vor trece pe la Soroca, Hotin şi Cernăuţi.

Milosciwy oswiecony Hospodaru, oznaimię waszej Hospodarskiej mosci, ziem słal do ziemie Wołoskiey dla wiadomości, teras iusz przyszli powiedaią ze Mihal woiewoda barzo sie gotuie mocno y prędko do ziemie Ladzkiei y chce wniść trzema stronami. Na Sorokę ma posłać dwa dziescia tysięcy ludzi, a sam ze czter dziescy tysięcy ludzi ma iść na Chocien y posłał Baba Nowaka ze dwudziestą tysięcy ludzi żeby przeszedł na Czarnowiec y ma sie ziachać nemi ludzmi co są w Czarnowcach. Inaczey nie iestli y the rzecz nie tayno mowią w ziemi Mołdawskiey, ale wszędzie tego połno y bez zabawy thu będą. O tem co mi teras prziniesiono waszei Hospodarskiej mosci oznaymuie, y za ciem poslał, dawszy mi na sprawe. Spodziewam sie ze iescze będą u nas y oznaymią mi co tam będzie. Pan Bog zeby przedłużyl wiek Waszey hospodarskiej mosci y zeby dal zeby wszysko po wolei waszei Hospodarskiei mosci było.

Podnozek waszei Hospodarskiei mosci.

Gligory Thalpa stolnik.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 91, copie).

Milostive şi luminate doamne, dau de ştire Domniei Tale că acei pe cari i-am trimis în Moldova pentru ştiri, chiar acum au venit şi spun că Mihai Vodă se pregăteşte foarte puternic şi repede împotriva Ţării Leşeşti şi vrea să năvălească pe trei părţi. La Soroca va trimite douăzeci de mii de oameni, iar el însuşi cu patruzeci de mii de oameni va merge la Hotin, iar pe Baba Novac l-a trimis cu douăzeci de mii de oameni să treacă la Cernăuţi şi trebue să se unească cu oamenii cari sânt la Cernăuţi. Altfel nu este şi aceste lucruri se vorbesc pe faţă în Moldova şi peste tot, şi se vor întâmpla întocmai fără întârziere. Despre acestea pe cari le-am aflat acum dau de ştire domniei tale, şi

pentru aceasta am trimis, dând de ştire Domniei Tale. Nădăjduesc că vor mai veni la noi şi ne vor da de ştire ce va fi acolo. Dumnezeu să prelungească zilele Domniei Tale şi să dea ca toate să fie după voia Domniei Tale. Solul Domniei Tale,

Grigore Talpă, stolnic.

50.

Fără loc şi dată (Iunie—Iulie 1600).

SCRISOAREA UNUI SPION POLON DIN MOLDOVA CĂTRE REGELE POLONIEI

Arată cum a fost prins de Mihai Viteazul în Moldova, întrevederea cu acesta la Iaşi, planurile lui Mihai de a cuceri Polonia şi sfaturile lui Caspar Corniş spre a-l împiedeca dela acest plan. Mihai făgădueşte Moldovenilor că se vor despăgubi de prădăciunile suferite la ei prin expediţia în Polonia, făgădueşte şi Polonilor că le va împărţi moşiile nobililor.

Naiasnieyszy miloscziwy krolu, unizoną poddanośc podłozywszy pod nogy waszei kroleskiei mości pana mego miloscziwego. Acz wasza krolewska moscz, pan moy milosczіwy wiedziec raczysz dostatecznie sprawy wszytkie cudzoziemskie y zamysły ich przwrotne na panstwa waszi Krolewskiei moszi zmierzone, iednak ia będącz nayniszym poddanym waszei krolewskiei Mosci y wiernym synem Coronnym, com widzial y słychał oznaymić za rzecz potrzebną waszemu krolewskiemu mosczi być rozumiałem.

Będąc ia posłany od iego mosczi pana Alexandra Chodkiewicza, pana mego, do Turek w potrzebach jego mosci, nazad iadąc przeiechawszy Dunay, dowiedziałem się ze Mihal woiewoda Multanski posiadł ziemie Woloską. Tham zaraz iak tha nowina po graniacach wołoskich była rożgłoszona, widziałem y słychałem iakie się mordy działy nad ubogiemi kupcemi poddanemi waszei krolewskiei mosczi, ktorzi do Dunaiu po ryby iedzili, drudzy iusz y po insze thowary swę, ktore in morzem byli, przyszly do Smeila, ktorem nietylko maiętnosci ich ktore mieli pobrano, ale y samych wiele pobitych iest od Wołochów. Posłanców trzech Ieremiy Hospodara ktorzy zemną s Constantinopola iachali z listy od cesarza Tureckiego do Soczawy, poymawszy ich, tusz przedemną

poscinali. A mnie wziowszy do domu iednego setnika wołoskiego, tam sie ieden drugiego radzili, iesliby mie zabić albo żywo do Michala woiewody wieść. Setnik ten powiedzial tego zywo do Hospodara wiezmy. Tam gdy mnie do Ias przyprowadzili, przyachal zaraz Mihal woiewoda do Ias na stolice, przislal do mnie, abym the konie Iego mosci pana mego tam do niego do dworu prziwiodł. Rozkazanie iego dosyc czyniąc, poszedłem sam y s konimi no niego. Tham we dworze te one jego mosci pana mego po iednemu sobie drabować kazał, miedzy nimi wybrawszy trzech co lepszych do staniei swei odniescz kazał y trzeciego dnia zaraz ich do ziemie Siedmigrodzkiey odesłać kazał. Kupcom tysz Lwowskiem nad mytho na kilkanascie seth zloth roznemi materiami wziąl, ktorych kupcow niebyło tylko wozow siedm. Potem kazał był kupcom y mnie do ziemie Siedmigrodzkiey iść, iedno isz mu powiedziano ze the wozy tak wielkiey nęzkie przes the gory s trudnoscią przeiść maią. Od czesarza Tureckiego czauszow kilka prędko ieden po drugiem niego byli, ci niewiem s czem, bo priwatnie poselstwo sprawowali. Iednakże tho wiem ze kazdego do cara Tatarskiego co naprędzy odprawił. Iakom od przednieyszych panów węgierskich słyszał y samem po częsci, przes the niedziel cztyry przi nim mieszkaiąc, zrozumial ze inakszy umysł iego nie iesth, iedno do Polski iść.

Iakoby iuż dawno się był przeprawil przez Niestr, tylko mu dano znać że w ziemi Siedmigrodzkiei Sasowie poczeli byli bunthy stroić przeciwko niemu. Do tegoże Posel byl przyszedł s pieniądzmi do niego do ziemie Siedmigrodzkiey od cesarza Chrzescianskiego, dla ktorey przyczyny sam tam odiechał y woyskom swem nazad troche od Niestru cofnąć sie kazal. Iakosz tam nic się niebawiąc do ziemie Wołoskiey miał sie wrócic, uskromiwszy tham the bunty y posła tego odprawiwszy y ludziei więcey z ziemie Siedmigrodzkiei, Multanskiey y Wołoskiey spossobić. Iakosz widze Milosciwy naiasnieyszy krolu s pilnoscią się stara, aby mogl przimierze mieć zdradliwe na czas krotki s cesarzem Tureckiem, zeby sie iusz w tył nie bawiał Turczyna, ani Tatarzina w bok, gdy do Polski przydzie. Iakosz mu y pieniądze dla tego od cesarza Chrzescianskiego prziwiesiono, aby ludu do broni więcei spossobial. A on obiecał tho cessarzowi ze arcyxiąże Maximiliana na krolewstwo Polskie wsadzić ma, tylko żeby sie y sam Arcykisiąże Maximilian z woyskiem pod Krakow ruszyl, a on thu z drugiey strony.

A ziemie Siedmigrodzkiey zeby sie iuz więcei u niego niewpominali.

Tych kupcow y mnie pewna zeby był z ziemie niewypuscił, tylko tho dla tego uczynił zeby tym zwabić mogł kupcow inszych poddany Waszi krolewskiei mosczi, ktorych iest do kilku dziesiąth wozow za Dunaiem, ktorzi o tey trwodze usłyszawszy za Dunaiem sie zadzierzely, zeby tam ci uslychawszy ze tych pusczono, przes Dunay sie do Woloch przeprawowali.

Iakosz milosczіwy naiasnieyszy krolu powiedzial mi pan ieden węgierski na imie Caspar Kornysz, isz gdy perswawował themu tho Mihalowi woiewodzie aby zamysłow przedsię tych przeciwko coronie zaniechal, mowiąc y ukazuiąc mu potęgę wielką Polsky, thedy on mu na tho powiedział: Roztorgniona tham potęga, gdzie zgody niemasz.

Słyszałem tho w uszy swe gdy s płaczem wciążali Wolochwie na żołnierze iego o krzywdy y łupiestwa nieznosne, powiedział im na tho, że thoś sie Siedmigrodzianom działo, o thoz tho sobie teraz u was nadgrodzaią, thak tysz y wy to sobie nagrodziecie y odbierzecie w Ladzkiei ziemi, y przeszlych krzywd ktore sie wam za Ieremiy od Lachow działy pomscic się mozecie.

Iesth tysz tam ieden polak, milosciwy naiasnieyszy krolu, zowcy go Zapłatynski, ktory czesto u Michala y pokoiu bywa, przyszedł raz do hospody pana Stadnickiego, a iam tamze na ten czas byl u niego, począł mowic. Milosczіwy panie Stadniczki. Oserzymy szable nasze na Polaki, gdysz xiąże jego mość, pan nasz, wspominał teraz w pokoiu ze ma wolą niemieszkaiąc do Polski iść. A my ieśliżechmy w Polscze od panow ktorymechmy służyli nagrody za posługi nasze nieodnieszli, thedy sobie nagrodzimy maiętnosciami ich, garła im obiewszy. Iakosz y sam niemieszkaiąc dostateczną sprawe dam waszemu krolewskiemu mości o wszytkiem.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 93—94).

Prea senine, milostive rege, supunere ascultătoare depun sub picioarele Măriei Tale, domnul meu cel milostiv.

Deşi Măria Ta, domnul meu cel milostiv, cunoşti îndestul toate trebile din ţările străine şi intenţiile îndreptate împotriva Măriei Tale, totuşi eu fiind cel mai umil supus al Măriei Tale şi fiu credincios al coroanei, am socotit că este lucru necesar să dau de ştire Măriei Tale despre cele ce am văzut şi am auzit.

Fiind eu trimis de către domnia sa Alexandru Chodkiewicz, stăpânul meu, în Turcia, pentru trebile domniei sale, la întoarcere, după ce am trecut Dunărea, am aflat că Mihai voevodul Ţării Româneşti a cuprins Moldova. Indată ce această veste s'a răspândit la graniţele Moldovei, am văzut şi am auzit omorurile ce s'au făcut între bieţii negustori supuşi ai Măriei Tale, cari mergeau la Dunăre după peşte; şi alţii cari mergeau după alte mărfuri ale lor, cari erau pe mare, au venit la Smil, cărora nu numai că li s'a luat averea câtă aveau, dar chiar mulţi dintr'însşii au fost omorîţi de către Români. Trei curieri ai lui Ieremia Vodă, cari au mers cu mine dela Constantinopol cu scrisoare dela împăratul turcesc către Suceava, au fost prinşi şi chiar în faţa mea au fost tăiaţi. Iar pe mine m'au luat în casa unui sutaş moldovean. Acolo se sfătuiau unul pe altul, sau să mă omoare sau să mă ducă viu la Mihai-Vodă. Acel sutaş a spus să-l ducem viu la domn. Indată ce m'au adus la Iaşi, a venit atunci şi Mihai-Vodă la Iaşi în scaun, şi a trimis după mine ca să aduc acolo la dânsul la curte caii domniei sale, stăpânului meu. Implinind porunca lui, m'am dus eu însumi cu caii la dânsul. Acolo la curte a poruncit ca să fie trecuţi în faţa lui caii stăpânului meu, unul câte unul, între cari a ales trei cei mai buni şi a poruncit să-i ducă la grajdul său, iar a treia zi îndată a poruncit să-i trimită în Ardeal. Dela negustorii din Liov a luat de asemenea peste vamă câteva sute de galbeni, cu diferite mărfuri, deşi acei negustori nu aveau decât şapte care. După aceea a poruncit negustorilor şi mie să ne ducem în Ardeal, însă i s'a spus că acele care cu multă greutate vor putea suporta marile greutăţi ale drumului în munţi.

Dela împăratul turcesc au fost la dânsul câţiva ceauşi repede unul după altul, dar nu ştiu pentru ce, căci şi-au dat solia în taină. Atâta ştiu că pe toţi i-a trimis în grabă la ţarul tătărăsc.

După cum am aflat dela boierii de frunte unguri şi am înţeles eu însumi în parte, locuind pe lângă dânsul patru săptămâni, alt gând nu are, numai să meargă asupra Poloniei. De mult ar fi trecut deja peste Nistru, dar i s'a dat de ştire că în Ardeal Saşii au început să puie la cale răscoale împotriva lui. Pe lângă aceasta sosise la dânsul în Ardeal un sol cu bani dela împăratul creştin, din care pricină el a plecat, iar oştirilor lui le-a poruncit să se retragă puţin dela Nistru. Acolo nu va sta mult, ci trebue să se

întoarcă în Moldova după ce va înnăbuşi acele răscoale şi va trimite înapoi pe sol şi va aduna oameni mai mulţi din Ardeal, Ţara Românească şi Moldova. După cum vede seninătatea şi Măria Ta, stăruie ca să poată avea pace trădătoare pe scurt timp cu împăratul turcesc, ca să nu aibă a se teme din spate de către Turci şi din laturi de către Tătari, când va porni împotriva Poloniei. Pentru aceasta i s'au dat şi bani din partea împăratului creştinesc, ca să poată chema mai mulţi oameni la arme. Iar el a făgăduit aceasta împăratului că va aşeza ca rege al Poloniei pe arhiducele Maximilian, numai ca însuşi arhiducele Maximilian cu oastea lui să vie la Cracovia, iar el de aci pe de altă parte. Iar ţara Ardealului dela dânsul să n'o mai ceară.

Pe acei negustori şi pe mine, de sigur că nu ne-ar fi lăsat să plecăm din ţară, şi a făcut-o numai pentru aceea ca să poată amăgi pe alţi negustori, supuşi de-ai Măriei Tale, cari cu câteva zeci de care s'au oprit dincolo de Dunăre, aşa încât aceia auzind că pe aceştia i-a lăsat, să treacă şi ei peste Dunăre în Moldova.

După cum mi-a spus, Mărite rege, un boier ungur, anume Caspar Corniş, a încercată să-l sfătuiască pe Mihai ca să renunţe la proiectele sale împotriva coroanei, spunându-i şi arătându-i puterea cea mare a Poloniei, atunci el i-a răspuns: Şubredă este puterea, acolo unde nu este înţelegere!

Am auzit eu însumi cu urechile mele, când Moldovenii plângând s'au jeluit împotriva soldaţilor lui pentru nedreptăţile şi prădăciunile lor de nesuferit. El le-a răspuns că tot aşa s'a întâmplat Ardelenilor, cari acum îşi răscumpără pagubele la voi, aşa şi voi vă veţi răscumpăra pagubele în Ţara Leşească şi vă veţi putea răzbuna şi pentru nedreptăţile şi relele pe care vi le-au făcut Leşii în vremea lui Ieremia.

Este de asemenea acolo, milsotive şi prea senine rege, un polonez numit Zaplatinski, care merge adesea la Mihai în odaie. Odată a venit la gazda domnului Stadnicki, eram atunci acolo şi eu, şi a început să spuie: «Milostive domnul Stadnicki, să ne pregătim săbiile noastre asupra Poloniei, căci Măria Sa prinţul stăpânul nostru, mi-a spus acuma în odaia lui că are voie neapărat să pornească împotriva Poloniei. Iar noi dacă nu am căpătat răsplată pentru vre o slujbă de a noastră la boierii la cari am slujit, atunci vom avea plată cu moşiile lor, tăindu-le lor gâtul». Astfel dau de ştire şi în chip îndestulător despre toate, Măriei Tale.

51.

Braşov, 28 Iunie 1600.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE UN PRIETEN DIN POLONIA

Arată că nu a căutat să lovească în Polonia prin cucerirea Moldovei, dimpotrivă este prieten al regelui şi al lui Zamoyski. Taranowski a fost acuzat pe nedrept de trădare. Va trimite soli în Polonia să explice lucrurile.

Illustrissime domine et amice nobis observandissime,

Vetus quidem et mutuae nostrae necessitudinis ratio singularem Illustrissimae Dominationis Vestrae erga nos affectionem testatem perspectamque effecerat, nunc vero cum intelligamus Illustrissimam Dominationem Vestram hominem nostrum ad maiestatem regiam expeditum, adiuncta comitiva effecisse, ut ad suam Maiestatem perveniret facile perspeximus, non solum imminutam, sed etiam multis partibus auctam, eius esse pristinam erga nos benevolentiam, pro quo studio nos vicissim parem rependere gratiam non negligemus. Quod vero ad res Moldavicas attinet, nihil certe a nobis factum est reipublicae Polonicae nocendi studio, sed alias eius nostrae expeditionis gravissimas et summe necessarias fuisse causas, iam Maiestati regiaeque perscripsimus, proptitudinem que nostram submisse declaravimus. Antea quoque de plurimis consilii, maiestatem regiam litteris certiorem feceramus, ex quibus vel ipso Zamoscio cancellario teste, si verum fateri volet, manifestum est quam propensa nostra in nomen polonicum et quam addicta fuerit affectio. Miramus vero dominum Taranowium malevolorum quorumdam sinistris sermonibus in suspicionem esse adductum, cum tamen apud nos res polonicas, ea dexteritate atque constantia tractaverit, quanta aut debuit aut potuit, pro qua eius industria, mala nunc ipsi gratia indigne rependitur. Ceterum de rebus omnibus consilisque nostris, ubi primum nuncius noster certi aliquid de comitiorum tempore retulerit, maiestatem regiam inclitosque regni ordines per praecipuos legatos nostros iam destinatos, certiores faciemus dabimusque operam, ut intelligant sincerum nostrum erga eos studium inclinatamque animi affectum, requiri non debere neque posse. Interim ut illustrissima dominatio vestra nuncium nostrum quamprimum expediendum curet, nosque de comitiis allisque rebus certiores

faciat, etiam atque etiam rogamus, ut in tempore ea quae ad tantarum rerum momenta tractandique rationes pertinent expedire. Datum Coronae die 28 Iunii anno 1600.

Illustrissimae dominationis vestrae amicus

Iω Михаилъ Вод.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 40, original).

52.

Tabăra de lângă Suceava, 23 Iulie 1600.

UDREA, PÂRCĂLAB DE SUCEAVA, CĂTRE STANISLAV ZOLKIEWSKI

Se plânge că postelnicul Agapie, trimis ca sol, a fost reținut de Poloni, ceea ce este împotriva dreptului ginților.

Pan Udra Hethman y parkalab Soczawsky pisze pozdrowienie brathom naszym y blyskim przyiacielom, panu Hethmanowi polnemu y panu stharosczie Camienieczkiemu z ziemi liadzkiey. Milosczіwy Pan Bog zeby dal zeby was zasthało tho male pisanie moie zywycz y zdrowycz wespolek z osweczonym y wielkiem krolem waszym y ze wszysthkiemi wlasthlemi waszei Mosczi. I po thym dawamy znacz waszei mosczi strony iednego posthelnika ymieniem Agapie y thowarzysz iego, ze oni przyszli do waszei mosczi z nieiakiem poslem thureczkim. Othoz thych Thurkow wysczie pusczli y poszli, a thego posthelnika wysczie zathrzymali. Czemu thak mozecie czynicz, my wimy że nigdy poslowie nie zadzierzywali się, ani my ych chczemy zadzierzywacz, y theraz posylamy thego waszego czlowieka, thakze y wy macie pusczicz thego posthelnika, co iesth tham u was, nasz czlowiek, gdyz thak przynalieży poslowi zeby chodzili w pokoiu, zeby niemieli zatrzymanie ni od kogo. Tho daiemy znacz waszemu Mosczi y milosczіwy Pan Bog zeby dal zebyscie byli zywi y zdrowi. Pisan w thaborze, mensis Iulij die 23.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 95, copie).

Udrea hatman şi părcălab al Sucevei scrie sănătate fraţilor noştri şi de aproape prieteni, domnului hatman de câmp şi domnului staroste al Cameniţei din Ţara Leşească. Milostivul Dumnezeu

să dea ca să vă găsească această mică scrisoare a mea în viaţă sănătoşi, împreună cu luminatul şi marele vostru rege şi cu toţi boierii domniilor voastre. Şi după acestea dăm de ştire domniei tale despre un postelnic anume Agapie şi cu tovarăşul lui, că ei au venit la domniile voastre cu un oarecare sol turcesc. Iar pe acei Turci, domniile voastre i-aţi lăsat de au plecat, şi pe acel postelnic l-aţi oprit. Cum puteţi face aşa; noi ştim că solii niciodată nu se opresc şi nici noi nu vrem să-i oprim. Şi acum trimitem pe acest om al vostru şi voi de asemenea să lăsaţi pe acel postelnic, omul nostru, care este acolo la voi, căci aşa se cuvine unui sol să meargă în pace şi să nu fie oprit de nimeni. Aceasta dăm de ştire domniilor voastre şi milostivul Dumnezeu să dea să fiţi vii şi sănătoşi. S'a scris din tabără, la 23 Iulie.

53.

Fără loc şi dată (Septemvrie 1600).

STANISLAV ZOLKIEWSKI CĂTRE IOAN ZAMOYSKI (?)

Discută care ar fi locurile şi mijloacele cele mai potrivite pentru trecerea armatei polone în Moldova împotriva lui Mihai Viteazul, cu o descriere amănunţită a terenului.

Rozmyslaiącz o przeprawie, zwlascza za tem dzdzystem rokiem, ledwie się tego spodziewacz zeby miały bycz brody y teraz barzo wielka woda na rzecze. O tem tesz wąthpliwosczi niemasz, bęndzieli mogł nieprzyaczil bęndzie nas trudnil, iusz i teraz naglądaią, possylam waszei mosci list pana Polanowskiego. Trzeba w tem będzie dextre postąpicz, a pręthko czynicz. Raczyleś bel wasza mosci do mnie pisacz, zeby się sposobiacz na taki most iako bel pod Wielizem, tu blisko o tem czynicz niedalo się, y dla ostrzezenia się nieprzyiacziela y spossobu nawet niemasz. Lassy tu, ile z naszę stronę, nie są po temu dębina krzywa. Postąpilem iednak w tey mierze tem spossobem, ze pan Iakub Potoczki z pomoczą daną od pana woyewody Woloskiego z Uszieczkiey maiąthnosci, podiął się spusczicz spławow.

Ma do tego ludzie Pan Potocki spossobne, czynią to na kazdy rok po kilka krocz, ze pod Choczin y za Choczin do Usczia spusczaią gonty łowczicze na tych splawiech, y teraz takze spusczą

łowczicze. Iednak y na to się niespusczaiącz, rozmuiał bym zebyś wasza mosci piechoty ze dwie albo ze trzy sta brzegiem Niestra raczyl pusczicz, a pramy wedle tego zpisku ktory waszei mosci possyłano zeby brali y ku czassom samego przypolawili. Z strony miescza gdzieby się przeprawiacz, nie mogę tak dobrze opissacz miescz y tak dokladnie, zebyś wasza mość ex peremictatione tych ktorzy swizo widzieli niemogł tego dostateczniey rozumiecz., bo y pod Choczimiem y nad Usczіem kilka niedziel strawilissmy, Pan Herbort moze waszei mosci de situ tych miescz obu dostatecznie informowacz. Mem zdaniem krothko pissącz, naysnadnieysza by nam u Usczie y napewnieysza przeprawa. Iusz nietelko z tey miary ze mieysce mamy u Usczia wyssokie y daleko może strzelbą zganiacz, y ptak niema się gdzie zakrycz. Ale na tom się niesadzącz rozumiem ze wszystka rzecz ta nabarziey wiszit in celeritate, poki się nieprzyiaciel niepostrzeże, nieukazuiącz przed tem ludzi, zaraz przyszedszy, przeprawicz w skok piechotę, czo rzecz nie iest trudna.

Za kilka godzin mozie się piechota na kilku promiech przeprawicz. Tam zaraz zeby occupowali tę cziessninę gdzie wał iest dawno kiedys uczyniony, ktorego wskok moze także subitario opere poprawicz. Bo to iest szyia niewielka, nieszeroka, a zas się peninsula za to szyiey barzo wielka, gdzieby mogło woysko paszami ledwie nie do tego dnia się pozywycz, za czemby się wszysczy sprawicz. Na to tesz trzeba patrzycz iesli nieprzyiaczil obaczy ze nam niemoże przeprawy obronicz, by się nieudał w Pokuczie, porzucziwszy wołoską ziemię. Na czo inszego lekarstwa niewidzę, iedno zeby w ten czas kiedy się będą zachodzicz ludzie nieprzyiaczielsczy około bronienia nam przeprawy, Wołochowie ktorzy są Hospodarowi życzliwi, a mieszka ich siła po Bukowinie, uczynili tam itinera quam maxime impedita, zarąbiaącz drogi, etc. Na rozerwanie nieprzyiacziela podczas przeprawy moze tem Kozaztwu czo są z Niszyzkiem rozkazaćz zeby się tam w niż przeprawili u Jaruhy albo gdziekolwiek. Hospodarowi tak o bronieniu Pokuthskiego szlaku, iako y z strony przeprawy niecomunicuię y tę cedulę tak piszę że iey nikt niewidział. *[Insemnare posterioară:]*

1600. Zólkiewski do Zamoyskiego?

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 92, copie).

Cugetând asupra trecerii râului, mai ales în acest an ploios, e greu de nădăjduit că am găsi vaduri, şi acum este apa mare în râu. De asemenea să nu avem nici o îndoială că duşmanul, dacă va putea, ne va îngreuna trecerea şi acum chiar ne observă [după cum se vede din] scrisoarea domnului Polanowski, pe care o trimit domniei tale. Va trebui să pornim de-adreptul şi să facem repede. Domnia ta ai binevoit să-mi scrii să fac rost de un pod, aşa cum a fost la Wieliż, dar aici pe aproape nu se poate face şi din pricină că ar da de veste duşmanului şi nici nu ai mijloace. Pădurile aci, de pe partea noastră nu sânt de stejar. Am ajuns la acest mijloc ca domnul Iacob Potocki cu ajutor dat de voevodul Moldovei la moşia Ustia, să se apuce să facă plute. Domnul Potocki are pentru aceasta oameni pricepuţi, ei fac în fiecare an de câteva ori la Hotin şi dincolo de Hotin spre Ustia plute de pescari pentru acele treceri pe apă şi acum chiar au dat drumul plutelor. Totuşi am înţeles că n'o vor face, până ce domnia ta nu vei trimite vre o două, trei sute de pedestraşi la malul Nistrului şi să aducă bărcile după lista pe care am trimis-o domniei tale, iar la vreme să treacă cu ele. In ceea ce priveşte locul de trecere, pot să descriu aşa de bine şi de lămurit, aşa încât domnia ta să poţi înţelege după descrierea acelora care le-au văzut de curând, căci am fost câteva săptămâni şi la Ustia şi la Hotin. Domnul Herbort va putea să informeze în chip îndestulător pe domnia ta despre aşezarea acestor două locuri. Pe scurt, după părerea mea, trecerea cea mai potrivită şi mai sigură pentru noi ar fi la Ustia. Nu numai că la Ustia avem un loc ridicat şi puşca poate trage departe, de nu se poate ascunde nici pasărea, dar, precum înţeleg că tot acest lucru ţine mai ales de repeziciune, până nu vor băga de seamă duşmanul, ne arătându-se dinainte oamenii, abia sosesc, trece râul într'un salt pedestrimea, ceea ce nu e greu. In câteva ore poate pedestrimea să treacă pe câteva plute. Acolo îndată să cuprindă strâmtoarea unde se află un val săpat odinioară, care repede se poate repara prin săpături. Căci este acolo un deal mic şi strâmt şi dincolo de acel deal o peninsulă mare, unde oştirea s'ar putea menţine acea zi, până vor trece cu toţii. De asemenea trebue să ne gândim, dacă duşmanul vede că nu se poate împiedica trecerea, să nu treacă în Pocuţia, părăsind Moldova. Pentru aceasta n'aşi vedea alt leac, decât ca atunci când oamenii duşmanului vor fi încă ocupaţi cu

împiedicarea trecerii noastre peste râu, Moldovenii cari sânt de partea domnului, şi mulţi dintr'înşii locuesc în pădurea Bucovinei, să puie cele mai mari piedici la drumurile de acolo, tăind căile, etc. Pentru risipirea duşmanilor în timpul trecerii râului se poate porunci Cazacilor cari sânt cu Niszyzki să treacă râul mai jos la Iaruhi (*sic*) sau pe altundeva. Domnului Moldovei nu-i comunic nimic, nici despre apărarea drumului Pocuţiei, nici despre trecerea râului, şi scriu aceste însemnări în aşa chip, ca să nu le vadă nimeni.

(Insemnare posterioară: *Zolkiewski către Zamoyski?)*

54.

Tabăra de lângă Suceava, 16 Septemvrie 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Arată cum a intrat în Moldova cu oastea lui Ioan Zamoyski. Oamenii lui Mihai au fugit în Ardeal, cetatea Sucevei o mai ţin 200 de Munteni şi Unguri, dar nu vor putea rezista. Cere ca fratele său Simion să fie numit domn al Ţării Româneşti şi făgădueşte credinţă faţă de Poloni.

Naiasnieiszy Milosciwy Krolu panie, panie nasz milosciwy.

Nanisze služby i wierne poddanstwo nasze zalecąmy pilnie w milosciwą laskę waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego milosczíwego.

Komornik waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego milosczíwego, pan Maszenski, byl sam w woiscze z listy waszei krolewskiei mosci u iego mości pana hetmana coronnego, przes ktorego nie chcialem zaniechac abym pissanim swym dobrego zdrowia waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego milosczíwego nawiedzić nie mial; oznaimuiąc przytym waszemu krolewskiemu Mosci, isz za laską Bozą, a laską i szczesczem waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego milosczíwego, z yego moscią panem Hetmanem Coronnym i z woiskiem waszem krolewskiem do stolice panstwa Moldawskiego dnia dzisieiszego przyslismy, krom żadney przeszkody od nieprzyiaciela, ktorego ludzie i woisko, ile go w ziemi Moldawski belo, postrachem woiska

waszei krolewskiei Mosci ziethe, ku ziemi Siedmigrodzkiei ustąpielo. Telko w ząmku zawarlo się ludzi Michalowych dwiescie, Węgrow z Multąny, ktorzy się iescze z zamkiem niepoddali, iednak i ci (mąmy nadzieię w panu Bogu) ze się tham dlugo nie ossiedzą. Za co ia s tam ubogą ziemią i obywatlemi iei doznawszy tak wielki laski i dobrodzieistwa waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego milosciwego, ile naiwięcy możemy pilnie i unizęnie waszemu krolewskiemu mosci panu naszemu milosczi-wemu dziękuiemy i daliei dziękować i pana Boga prosić za waszei krolewskiei mosci pana i dobrodzieia naszego miloscziwego niezaniechamy.

Ktęmu tesz nie iest taino waszey krolewskiey mosci panu i dobrodzieiowi naszemu milosciwemu, isz dawno cesarz turecki bratha moiego woiewodztwem Multanskim posykal y nie rass o to do nas pissal i possilal, chćąc to mieć koniecznie, na co ia iednak przypaść bes wiadomosci i woliei Waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego miloscziwego, niechcialem. Terass isz occasia po tęmu iesth, niewątpiemy nic w milosciwy lasce waszei krolewskiei mosci, pana i dobrodzieia naszego miloscziwego, isz wasza krolewska mosci miloscziwie przychlywszy się do tei sprawy, na nisszego slugę swego, a brata moiego, na tym panstwie raczy nisz kogo innego snieć i widzieć bedziesz woleć raczel. A ia spolecznie i s tym bratem swym a slugą nainiszym Waszei krolewskiei mosci oddawszy calą wiarę naszę poki iedno żywi, bęndziemy służyć na kazde roskazanie waszei krolewskiei mosci panu i dobrodzieiowi naszemu miloscziwemu gotow i powinni zawzdy będziemy.

Zolecąmy przytym powtore nainisze služby i wierne poddanstwo nasze w milosciwą laskę waszei krolewskiei mosci pana i dobrodzieia naszego milosciwego. Dan z obozu pod Soczawa dnia XVI Septembra Anno MDC°.

Waszei Krolewskiei mosci pana i dobrodzieia naszego miloscziwego, wierny poddany i sluga nainijszy.

Hieremias Mohila z laski Bozei woiewoda i dziedziczny ziem Moldawskich Hospodar.

(Bibl Zamoyski, 1790, f. 45—46).

Prea senine milostive rege, domnul nostru milostiv, slujbele noastre supuse şi supunere credincioasă încredinţăm graţiei Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

Cămăraşul Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, domnul Maszenski, a fost la oaste cu scrisorile Măriei Tale la domnia sa hatmanul Coroanei, şi n'am vrut să neglijez să cercetez printr'însul cu scrisoarea mea despre sănătatea Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Dăm de ştire pe lângă aceasta, Măriei Tale, că din mila lui Dumnezeu şi din graţia şi norocul Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, împreună cu domnul hatman al Coroanei şi cu oştirea Măriei Tale am sosit astăzi în capitala Ţării Moldovei, fără nici o piedică aproape din partea duşmanului, ale cărui oameni şi oştire, câţi a avut în Ţara Moldovei, cuprinşi de teama oştirii Măriei Tale, au fugit în spre Ardeal. Numai în cetate s'au închis două sute de oameni de ai lui Mihai, Unguri şi Munteni, cari încă nu s'au predat cu cetatea, însă şi aceştia (avem nădejde în Dumnezeu) că nu se vor ţine acolo mult timp. Pentru acestea eu şi cu această săracă ţară şi cu locuitorii ei, cunoscând aşa de mare graţie şi binefaceri din partea Domniei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, mulţumim cât se poate mai călduros şi mai supus Măriei Tale domnului nostru milostiv şi nu vom înceta să mulţumim şi să rugăm pe Dumnezeu pentru Măria Ta, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

Pe lângă acestea, de asemenea nu este necunoscut Măriei Tale, domnului şi binefăcătorului nostru milostiv, faptul că încă demult împăratul turcesc a destinat pe fratele nostru pentru domnia Ţării Româneşti şi nu odată ne-a scris şi ne-a trimis pentru aceasta, dorind ca aceasta să fie neapărat, ceeace eu n'am vrut să fac fără ştirea şi fără voia Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv. Acum că este ocazia pentru aşa ceva, nu ne îndoim de bunăvoinţa Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, că Măria Ta socotind această treabă cu milostenie, vei binevoi să suferi să vezi şi să ridici în această ţară pe fratele meu, sluga ta cea mai mică, decât pe altcineva. Iar eu împreună şi cu acest frate al meu, slugă plecată a Măriei Tale, dându-ţi întreaga noastră încredere, cât vom fi vii, vom sluji, fiind gata şi datori întotdeauna la orice poruncă a Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv.

Pe lângă acestea încredinţăm din nou graţiei Măriei Tale domnului şi binefăcătorului nostru milostiv slujbele noastre plecate

şi supunere credincioasă. S'a dat din tabăra de sub Suceava la 16 Septemvrie, anul 1600.

Al Măriei Tale, domnul şi binefăcătorul nostru milostiv, credincios supus şi slugă plecată.

Ieremia Moghilă, din mila lui Dumnezeu, voevod şi domn ereditar al Ţării Moldovei.

55.

Fără loc şi dată (Septemvrie—Octomvrie 1600).

NOBILII UNGURI DIN ARDEAL CĂTRE BOIERII MOLDOVENI

Arată motivele pentru cari s'au răsculat împotriva lui Mihai Viteazul şi îndeamnă pe Moldoveni să facă la fel şi să lase oastea ungurească dusă de Mihai în Moldova să se întoarcă în Ardeal.

Oz mi wsich panowie wielicich y malych y so wsimi piemiszy y kizpno so wsimi woiny służebny y so wsimi ludmi, koli cy sie mai na prednich od powsiech ziemle Uhorska y od powsiech zbacz, piszemi wsiemi polierymi wielicy y malych od ziemli Moldoskoie y pakiz wsiem woynom służabnym y wsiem ludziom chrzescianom od toie ziemli y od wsiech z hore. Po sichze wiez znatie wam daiem y nareditie wam sie obie naradim, od sieho czołowieka hiezha y bez wiera chrzescianska Michal Wojewod tie hodno, a mnie koiezha od nieho cze imachom, dokole niewłazil w naszei ziemli so swoimi tystiami y so swoimi pophalamii, y so swoimi zlodzieistwami. A naiprednich hospodarych naszoie ziemli Uhorskoi i waszeie ziemli Moldoskoie piesze myz do nami mirno wielikoie y soseidno dobroie y prusbo dobru, a od wremiż ie stalo miezdo nami Michal woywod s Tworski zemli, pustyni iakoz wam siemi wistie. Y stych cerkwach poplenieni, żeny y dewcy ludski posromoceni y dwery waszy ohniem popaleni, iakoz y naszych ziemli Ukorskoie, y położyl nas pod wielikoie ciehono y newole kotoroe nie mozemo zpieti, y mich y wy nie. Nasze szle do wsiech, od mala do wielika, wostawszy sie na nieho i was molem, dal nam takoie y spruocz y tako mniz so nami, iakoz Michal woyewod nie wdzie bolsz miecz do nami. Tie rad ste dielo daiemo znat wam wsiem, od mala do wielika. Protaz wam wsich s pomosczyia bozyiami da wstaniete na niecho wsich posledieli y

zletiehono. Czto postawil na nas wremie ies nynie, da sopolehczym su pomoscz bozyim, zadni na wam przyszlo zle diela biez wasza wiedcma y biez wasza poćhta, iakoz y na nas so swoimi tistami y so swoimi złodzieistwami. Za niz kako wilo prezde miez do nami wielika prozba i sozysdba, takoz y nynie zadaiem da budec o nynie napred y toie bratstwo y susiendstwo dobroie, tez żeluiem da budec miecz do nami nieporuszno nikoz. A za ta woiska ukorska czto jesth tam, miz posluchoim list od nas, da pryidet naiskoro do nas az inszymi woiskami czynitie kak znaiete. Y pakiż molimo sie wam da imaiet nasze woiska pokoi pryih k nam. Toliko wam piszem istino i so wielikoe wiery, iako da wierytie y wassih mil. Amin. Y da sowiesielitie sie so Bohom. Amin. I k siemi listu naszych pieczeti sut wsich prilozeni istini.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 117, copie).

Dela noi dela toţi nobilii mari şi mici şi cu toţi locuitorii şi împreună cu toţi slujitorii de oaste şi cu toţi oamenii, câţi sânt mai de frunte în toată Ţara Ungurească şi de peste tot, scriem tuturor boierilor mari şi mici din Ţara Moldovei şi de asemenea şi tuturor slujitorilor de oaste şi tuturor oamenilor creştini din acea ţară şi din tot pământul acela. După acestea vă dăm de ştire şi vă sfătuim ca să ne sfătuim împreună pentru acest om rău şi fără credinţă creştinească, Mihai Voevod, de răutăţile pe care le avem dela dânsul de când a năvălit în ţara noastră cu tistii lui şi cu popii lui şi cu hoţii lui. Iară domnii de mai demult ai ţării noastre ungureşti şi ai ţării voastre, Moldova, scriau către noi pace adâncă şi bună vecinătate şi bună prietenie, iar din vremea când s'a ridicat între noi Mihai Voevod din Ţara Românească, pustiu este totul la noi, ca şi la voi, bisericile sânt prădate, femeile şi fetele oamenilor sânt ruşinate, şi curţile voastre sânt arse cu foc, ca şi în ţara noastră Ungurească şi ne-a pus sub mare greutate şi robie, pe care n'o putem suferi nici noi nici voi. Deci ai noştri cu toţii, dela mic până la mare s'au ridicat împotriva lui. Şi pe voi vă rugăm să ne daţi ajutor şi să fiţi cu noi, aşa ca Mihai Voevod nu mai stăpânească asupra noastră, acest fapt vă dăm de ştire vouă tuturor dela mic până la mare. Deci voi toţi cu ajutorul lui Dumnezeu, ridicaţi-vă asupra lui cu toţii pentru relele şi greutăţile ce a pus asupra noastră. Acum este vremea ca să fim împreună şi cu

ajutorul lui Dumnezeu, căci nici un rău nu vi se va face fără ştirea şi fără fapta voastră, precum şi la noi cu tistii lui şi hoţii lui. Şi pentrucă mai înainte a fost între noi multă dragoste şi bună vecinătate, cerem ca şi de acum să fie între noi aceeaşi frăţie şi bună vecinătate şi toate între noi să fie neschimbate. Iar oastea cea mare ungurească care este acolo, cum va auzi scrisoarea dela noi, să vie cât mai repede la noi şi cu celelalte oştiri să faceţi cum ştiţi. Şi iarăşi vă rugăm ca oştirea noastră să poată veni în pace la noi. Aceasta vă scriem adevărat şi cu mare credinţă şi să credeţi şi domniile voastre, Amin. Şi să vă veseliţi întru Domnul. Şi la această scrisoare a noastră sânt puse toate peceţile noastre adevărate.

Text scris în dialect rutean, dar cu litere latine şi cu multe greşeli, poate datorite în parte copistului.

56.

Lucomaci, 2 Octomvrie 1600.

DIMITRIE DESPOT CERCEL CĂTRE REGELE POLONIEI

Făgădueşte regelui că, dacă-i dă domnia Ţării Româneşti, va plăti cheltuielile de războiu şi 50.000 de ducaţi ungureşti tribut anual.

Io Demetrio Despoto Cercello filiolo de Petro voivodo Cercello prometto inanzi del signior Idio ogni fedelta et obedientia al serenissimo re di Polonia e alla sua sacra corona. Et ricognoscendo il beneficio della sua maiesta, fatto mi da essa, tute le spese di questa guerra pagaró fra il primo anno, e di poi ogni anno faro perpetuo il donativo alla sua maiesta et alla sacra questa corona cinquanta millia ducati ungari in oro. Per la magior sicurtà sotto scritti questa presente letera con la mia mana propria, posto il mio sigillo. A Lucomaci alli doi die Octobre del anno 1600.

† Δεμέτριος δεσπότης Τζερῖζέλη βωεβωδα.

[Pecetie mare de ceară aplicată].

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 115, original).

57.

Tabăra dela Teleajen (Octomvrie) 1600.

MIHAI VITEAZUL CĂTRE COMISARII IMPERIALI DIN ARDEAL

Zamoyski a năvălit în Ţara Românească şi e gata să dea lupta cu dânsul. A trimis soli după soli pentru ajutor, între cari şi pe fiul său. Cere să i se trimită Germani, nu Ardeleni, pentrucă Sigismund Bathory este în tabăra lui Zamoyski. Nu poate trimite pe soţia lui, pentrucă drumurile pot fi păzite de duşmani.

Redditae sunt nobis litterae dominationum vestrarum quas miserunt per Paulum secretarium. Intelleximus ex litteris quod cancellarius Poloniae nunc attingeret fines Transalpine, quasi nesciunt d. V. quod iam diu cancellarius cum exercitu est in Transalpina in regno nostro, ubique vastat et incendit. Scripsimus antea, sed et nunc certius fecimus quod homines nostri qui inter montes agebant excubias tetinuerunt et quando illis placuit dimiserunt. Nescivimus quid hac sibi vellet quod tot cursores quos cumque misimus non sunt reversi. Cras erit una septimana quod misimus Lucam Borbel per postam. Postea misimus filium nostrum clarissimum cum precipius boiariis, die dominico misimus poztelnikum nomine Stirbey, die lune Stephanum Kaztrucz, postea poztelnikum Krezta, post illum poztelnikum Radul. Hos omnes per postas misimus cum litteris, sed nullus illorum rediit, nescimus quid hoc sibi vult. Antea etiam in Transilvania, accidit nobis ante prelium, quando scripsimus ad d. V. et ad Caesaream Maiestatem nullus rediit cum responso, quos miseramus post filium, non redierunt, aliam viam nescimus, qua via deberemus mittere ad d. V. In modernis litteris admonent d. V. ut diligentem curam haberemus, non hostis inparatos opprimat nos. Hoc curabimus, sed potuerunt intelligere d. V. ex litteris nostris quod iam semel fuimus in conspectu hostis, habuimus inter se velitationis, unus exercitus alterum vidit, sed nos retrocessimus propter auxilia d. V. Nunc iam hostis tendit versus Targoviciam, nos etiam paulatim non longe sequimur. Itaque, si volunt d. V. mittere auxilium expectabo adhuc duos dies. Postea vero sit ita ut Deus voluerit. Si vero d. V. mittent auxilium, sit illi qui sunt fidelis caesareae Maiestatis, id est Germanos et Ungaros ex ditione Imperatoris, Transsilvanos huc ne mittant d. V., quia Sigismundus est cum

cancellario. Scio omnia consilia illorum, intelleximus quod Transilvanĭ non credent nobis, nos etiam non credimus illis. Coniugem etiam non ausi sumus mittere, quemadmodum tractant cum hominibus nostris, eiusmodi res sunt contra iuramentum, sed nos ita credimus quod homines Sigismundi custodiunt vias. Litteras ad cancellarium possumus mittere, sed pax quod fuit inter cesarem et inter regnum Poloniae iam cancellarius transegit et habuit curam rerum suarum. Si cum Turco habebit pacem et ibi querit, d. V., progreditur et ulterius, postea credent quod scripserim veritatem. Deus avertat, sed si tardabunt d. V., ibit etiam ad d. V. Has litteras scripsi tantum d. vestris. Comunicent d. V. cum illis qui sunt fideles, ut bene omnia cogitent. Si d. vestre mitterunt aliquem certum hominem, id est Michaelem Zekel, per illum mitterem coniugem, ne in via aliquis impediat aut expoliet. Easdemque Illustres d. V. bene valere optamus. Datum in castris ad fluvium Telesin positis. 1600.

[*Insemnare polonă pe margine*] Michal do komisarzy cesarzkych: Mihai către comisarii imperiali.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 96). Publicată cu unele omisiuni şi în Hurmuzaki, *Documente*, XII, p. XI—XII).

58.

Vaslui, 8 Noemvrie 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE ALEXANDRU KONIECPOLSKI

A trimis oamenii lui ca să-i aducă soţia dela Cameniţa la Hotin. Mulţumeşte lui Koniecpolski pentru găzduirea acordată mamei şi soţiei sale în casa lui.

Miloscziwy panie starosto wielunski, zaliecamy pilne zyczliwe pzyiacielskie służby nasze w laskę waszei mosci.

Isz tam iusz posylamy po malzonkę naszę aby z Kamienca do Chocinia wyiechala, niechcielismy tego zaniechać, abyśmy pisanim naszym dobrego zdrowia waszei mosci nawiedzić ni mieli, dziękuiąnc przytym pilnie za tę chęnc i laskę waszei mosci, ktorąś nam wasza mosci pokazać raczyl, w pozwolenia kamienice swei do mieszkania paniei matce i malżonce naszei, ktorzy tam pod ten czas przypadku naszego udawszy się, zabawic się tam przes ten

czas musialy z powinnemi swemi i z czeladzią swoią. Starać się o to bęndziemy, abyśmy tę liucką uczywość i przyiacielską chęnc waszei mosci za kazdą occasią zadzialywać, odslugować i nagrodzać waszemu mosci, naszemu milosczíwemu pana, mogli. Zaliecamy przy tym życzliwe przyiacielskie sluzby nasze w laskę waszei mosci. Dan z obozu pod Waszluiem, die VIII° Novembris anno M°D.C°.

Waszei mosci naszego milosczíwego pana i przyiacielia zawsze zyczliwy przyiaciel.

Hieremias Mohila z laski Bozei woiewoda i Hospodar ziemie Moldawskiei

Iѡ Єремїє Воєвод.

Iego Mosczi panu Aliexandrowi Koniecpolskiemu, Wieliunskiemu staroscie, naszemu milosczíwemu panu i prziyacżelowy należy.

[*Pecetie căzută*].

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 49).

Milostive domnule staroste de Wielun, recomandăm grației domniei tale, slujbele noastre prietenești.

Intrucât acum trimitem după soția noastră, ca să vie dela Camenița la Hotin, n'am vrut să neglijăm să cercetăm cu această ocazie prin scrisoarea noastră sănătatea domniei tale, mulțumind pe lângă aceasta călduros pentru bunăvoința și dragostea domniei tale, pe care ai binevoit să ne-o arăți domnia ta, îngăduind ca să locuiască în casa domniei tale doamna mama și soția mea, care au fost silite în timpul celor ce mi s'au întâmplat să se adăpostească acolo cu rudele și slujitorii lor. Ne vom sforța în orice ocazie să putem răsplăti, sluji și mulțumi măriei tale, domnul nostru milostiv, pentru această dragoste prietenească și politeță. Pe lângă aceasta recomandăm slujbele noastre prietenești grației domniei tale. S'a dat în tabăra dela Vaslui, la 8 Noemvrie anul 1600.

Al măriei tale domnul nostru milostiv și prieten întotdeauna iubitor, Ieremia Moghilă, din mila lui Dumnezeu voevod și domn al țării Moldovei.

[Urmează iscălitura cirilică].

Domniei sale domnului Alexandru Koniecpolski, staroste de Wielun, milostivului nostru domn și prieten, să se dea.

59.

Chiniceni, 12 Noemvrie 1600.

TODERAŞCO VARTICOVICI, PÂRCĂLAB DE SOROCA, CĂTRE SMIALKO

Simion Movilă a ocupat capitala Ţării Româneşti şi principalii boieri au trecut de partea lui. N'are ştire despre un atac al Cazacilor la Tighina.

Mnie wełcze milosciwy pane Smialku, moy milosczіwie pane y przyiaczełu.

Iakom waszei mosci memu milosciwomu panu obieczacz raczył ze skoro przybendzie poslanecz moy z Ias, tedy nieomieskam dacz znacz waszei mosci memu milosczіwemu panu, oznaimuię waszei mosci, iakom y pirsie oznaimił waszei mosci memu milosciwemu panu. Tedy y teraz oznaymuie ze Hospodar Multhansky osiadl stolycze swoie, a nasyh zbyto, y znacznih panow od hospodara nasego poymano kturzy byly sie poddaly do woyska nasego z Multyan, to iest Papa wisternik, a drugy Mikula też wistiernik. Puscy do mnie przyiaczely moy y drzywui sie zem im nie oznaimil o nekturzyh Kozakoh iakoby sie mely uderzycz pod Techinie, czegosmi nie wedziely. Prosie iesly by wasza mosczi o nih mial wiadomoscz, prosie oznaymimy, waszei moscie pysaniem swym, przez tego posłancza mego. A na ten czas iako naypilnie służby moie lascze sie waszei mosci mego milosciwego pana oddaie. Dal w Kiniczani, Nowembra 12 dnia.

Waszei mosci mego milosczіwego pane zyćliwi przyiacże y sługa
Teoderasko Wartykowicz
przykałab Soroczki

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 107).

Mult milostivul meu domn Smialko, domnul şi prietenul meu milostiv.

După cum am făgăduit domniei tale ca îndată ce se va întoarce curierul meu dela Iaşi să nu întârzii să dau de ştire domniei tale, aşa dau de ştire, precum am dat şi mai înainte. Deci acum dau de ştire că domnul Ţării Româneşti a cuprins capitala sa şi dintr'ai noştri au fost omorîţi şi boieri însemnaţi au fost prinşi de domnul nostru, care s'au predat oştirii noastre dela Munteni, anume Papa vistiernic, şi al doilea de asemenea vistiernic, Micul.

Scrii către noi prietene şi te miri de ce nu v'am dat de ştire despre nişte Cazaci, cari ar fi lovit Tighina. Aceasta noi n'am ştiut şi dacă am fi avut ştire despre dânşii, am fi dat de ştire şi domniilor voastre prin scrisoarea noastră şi prin acest curier. Şi apoi recomand slujbele mele graţiei domniei tale. S'a dat la Chiniciani *(sic)*, la 12 Noembrie.

Al domniei tale, domnul meu milostiv prieten iubitor şi slugă

Teoderaşco Varticovici, pârcălab de Soroca

60.

Iaşi, 20 Noemvrie 1600.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE IOAN TOMA DROHOIOWSKI, REFERENDAR AL COROANEI

Arată regret pentru despărţirea lor. Indată ce Turcii vor afla despre înscăunarea lui Simion Movilă în Ţara Românească, îi vor trimite steagul de domnie, de asemenea vor reda domnia Ardealului lui Sigismund Bathory.

Miloscziwy panie referendarzu, zaliecamy pilnie przyiacielskie służby nasze w laskę waszei mości naszego milosczíwego pana i przyiacielia.

Pissanie waszei mosci naszego milosczíwego pana zrozumieliśmy. I my tego nie mniei żaluiemy zesmy się z waszą moscią tak roziechać musieli, gdysz radzibyśmy byli o niektorych rzeczach ustnie i sami z waszą moscią się rozmowić, lecz isz tak paść musiało, cosz rzeć? Wdzięcznie iednak to przyimuiemyześ nas wasza mośc i pissanim i poslancem swym obeslać y zyczliwość swoię przezęn ofiarować raczyl. Te rzeczy ktore ten poslaniec waszei mosci do nas ustnie zliecone mial, wszytko zrozumieliśmy, przes tegosz ustnie na wszytko respons waszemu milosczíwemu panu i przyiaczielowi daięmy. Zaliecamy przytym powtore życzlive przyiacielskie służby nasze w laskę waszej mosci, naszego milosciwego pana i przyiacielia. Dan w Iassiech, die XX° Novembris anno M°DC°.

Waszej mosci zawsze zyczliwy przyiacil, służyc gotow

Hieremiei Mohila Woiewoda i Hospodar ziemie Moldawskiei.

Iѡ Єремїє Воєвод.

50

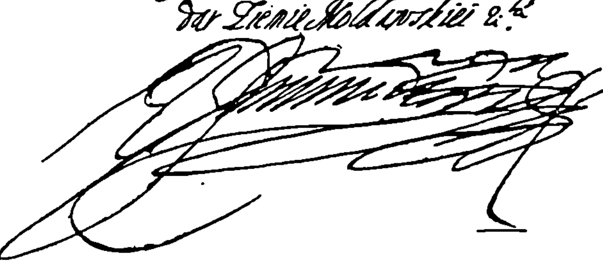
Mciwy Panie Referendarzu

Zalecamy pilnie życzliwe przyjacielskie służby nasze w łaskę wm. naszego Mgo pana i przyjaciela etc.

Pisanie wm. naszego Mgo pana zrozumieliśmy. [illegible] [illegible] czynię, iedno co przyjmowaliśmy, żeś nas wm. i pisaniem i posłańcem swym obesłać i życzliwość swoję nam przeciw ofiarować raczył. Teraz tedy kiedy ten posłaniec wm. do nas [illegible] niech wszytko [illegible] wm. naszemu Mciwemu panu i przyjacielowi dajemy. Zalecamy przytym powtóre życzliwe przyjacielskie służby nasze w łaskę wm. naszego Mgo pana i przyjaciela. Dan w Jassiech die XX Novembris Anno MDC.

Wm. zawsze życzliwy przyjaciel.

służyć gotow
Jeremi Mohiła Wojewoda i Hospodar Ziemie Moldawskiej etc.

Scrisoarea lui Ieremia Movilă din 20 Noembrie 1600 (nr. 60), cu iscălitură autografă

[*Pe foi mici în acelaşi plic*] Iescze tam od nas do Turek wiadomość była nie przyszla, o tym porazeniu Mihalia i o tym ze brat nasz ostal woiewodą Multanskim, alie tak nam stamtęnd piszą, ze zaraz skoro iedno tam wiadomości przyidzie, chorągiew od Cesarza Tureckiego bendzie mu dana i poslana, iakosz do tego czasu iusz dana iest.

Dzis przysly nam listy z Constantynopolia w ktorych piszą nam ze tam w Czarigradzie triumph był s tei nowinny ktorą do Ebraim basze przyniesiono, ze Turcy wzięli niemiecki Landzię i miasteczek niemalo okolo niego.

O panu Zigmuncie Battorym, bardzo dobrze i barzo chęndego i sam cessarz i wezyr basza do nas piszą, daiąnc znać ze mu wszytko iest odpusczono i ze wseliaką ucciwoscią miał by być na tym panstwie Siedmogrockim.

[*Adresa*] Wielmożnemu panu Iego Mosci panu Ianowi Tomaszowi Drohoiowskiemu z Drohoiowa Referendarzowi coronemu, Przemiskiemu staroscie, panu i przyiacielowi nam milosciwemu, nalieży.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 50—51).

Milostive domnule referendar, încredinţăm slujbele noastre prieteneşti bunăvoinţei domniei tale domnul şi prietenul nostru milostiv.

Am înţeles cele scrise de domnia ta, domnul nostru milostiv. Şi noi nu mai puţin regretăm că am fost siliţi să ne despărţim aşa de domnia ta, căci am fi fost bucuroşi să vorbim cu domnia ta personal şi singuri despre unele lucruri, dar dacă a trebuit să se întâmple aşa, ce e de făcut? Sântem recunoscători domniei tale că cel puţin prin scrisoare şi prin curierul său, domnia ta ai binevoit să ne cercetezi şi să exprimi dragostea ta printr'însul. Lucrurile pe care ni le-ai încredinţat domnia ta verbal prin acel curier, toate le-am înţeles şi prin acelaşi dau răspuns verbal la toate, domniei tale domnului nostru milostiv şi prieten. Pe lângă acestea recomandăm din nou slujbele noastre iubitoare şi prieteneşti bunăvoinţei domniei tale, domnul şi prietenul nostru milostiv. S'a dat la Iaşi în ziua de 20 Noemvrie, anul 1600.

Al domniei tale întotdeauna iubitor prieten şi gata la slujbe

Ieremia Movilă, voevod şi domn al ţării Moldovei.

[*Iscălitură cirilică.*]

[*Pe foi mici în acelaşi plic*]. Noi încă n'am trimis în Turcia ştirea despre înfrângerea lui Mihai şi despre aceea că fratele nostru s'a făcut domn al Ţării Româneşti, dar astfel ne scriu de acolo că îndată ce va veni veste, i se va da şi i se va trimite steag dela împăratul turcesc, care până acum este şi dat.

Astăzi ne-au sosit scrisori din Constantinopol, în care ne scriu că acolo la Ţarigrad a fost un triumf vestea pe care au adus-o dela Ibraim paşa că Turcii au luat cetatea nemţească Landza *(sic)* şi mai multe orăşele în jurul ei.

Despre domnul Sigismund Bathory scriu Turcii foarte bine şi cu dragoste şi însuşi împăratul şi vizirul ne scriu, dându-ne ştire că toate i s'au iertat şi că toată cinstea i se va da în domnia Ardealului.

[*Adresa*] Domniei sale domnului Ioan-Toma Drohoiowski din Drohoiow, referendar al Coroanei, staroste de Przemisl, domnului şi prietenului nostru milostiv, să se dea.

61.

Constantinopol, fără dată (1600, toamna).

AHMED PAŞA, MARELE VIZIR, CĂTRE REGELE POLONIEI

Arată recunoştinţa Turcilor faţă de Poloni pentru alungarea lui Mihai Viteazul din Moldova şi Muntenia. Dă amănunte asupra luptelor din Ţara Românească, întărirea Giurgiului şi lupta dela Craiova cu Eiab paşa. Simion Movilă a primit steagul domnesc.

[Po tytulach zwyczaynych]. Temi czasy do naysianieyszego gniazda Wielmożności Cesarski poseł wasz Andrzey Rębowski przyszedłszy, list Nayasnieyszego Cesarzowi należący do podnurku majestatu iego oddał. Ten porządnie przetłumaczywszy, naymożnieyszemu Panu swemu suplikowałem. Iaka z waszey strony przyiażn i posługa oswiadczona iest, nietylko nayiasnieyszemu cesarzowi, ale i wszystkim okolicznym panstwom, iawna sie stała i żeście wedle dawnych zwyczaiow przyiażn i dobre samsiedztwo zachowawszy, one potwierdzili ukazaliście, bo za zdradą i chytrym wtargowaniem Michała wszystko złe robiącego w Siedmiogrodzkię i Wołoską ziemię, zabiegaiąc ieszcze dalszemu

złemu, z niemałym woyskiem kanclerza swego na pomoc Wołoskiemu woiewodzie Heremiaszowi posłaliście, ktory iz Wołoska ziemia w takim zamieszaniu i nepokoiu będąc, woysku za platy obmyślić i inszym potrzebom wydołać niemogł. Tedy oprócz tego skarbu Cesarskiego w oddanie czterytysięcy czerwonych złotych, posłanomu ieszcze na straży bedącemu nad Dunaiem wezyrowi Machmed Baszy bratu naszemu i tym ktorzy są przy nim, beglerbegom i sendziakom i wszyskiemu woysku cesarskiemu aby z przerzeczonym kanclerzem i z Ieremiem woiewodą się porozumiewać, iako będzie potrzeba zachował i pomogał rozkazano iest i aby żadney zwłoki nieczyniąc, tego złe robiącego Michała iak nayprędzey znieść, a ziemię Wołoską i Multanską uwolnić mogli, własnym pismem ręki cesarskiey, starać się koniecznie kazano. Za czym przerzeczony brat nasz galerami na brzeg Multanski wysiadły, oprócz że Dziurdziow zamek porządnie pobudował, ale Zulkadryskiego beglerbega, Eiab basze z częscią woyska w góry na uroczyska pewne posławszy, łotra tego Michała na mieiyscu Karlik nazwanem doszedłszy, tego ktorego on tam był poymawszy sciał i wszystkich co przy nim byli szablą wytracił, stanyię ktorą tam zastał zabrał i tak czułość swoią i pilnośći okazał. Z drugiey strony kanclerz i Ieremia woiewody na tegoz Michała nastąpiwszy, oczy mu otworzyć niedaiąc, bitwę zwiodszy, czemu wytrzymać nie mogąc, wszyscy i co przy nim byli kupami małemi i tu i owdżie się rozbiegli. Iuz tedy uciekaiący i swego ktore miał panstwa odbieć musiał, za czym Wołoska i Multanska ziemie uwolnione zostawaią y pokoiu.

Za przyięciem tedy tey nowiny, uważaiąc i widząc posługę szczyrą i odważną Ieremia woiewody, za przyczyną i usilną prozbę iego, ktorą czynił u nayasnieyszego Cesarza, bratu iego Symonowi panstwo Multanskie z łaski cesarskiey podarowane iest, i wedle dawnego zwyczaiu kita z czapką posłane są, a iezliby iakiey pomocy ieszcze potrzebował, tedy przeczonemu Mechmed baszy surowy mandat nayasnieyszego Cesarza, aby wszelakiey pomocy ziemiom tym nieomieszkiwał daliśmy.

W teyże sprawie i do was list od Wysokiey Porty posiłaiąc list też nas miłości i przyiażni pełen napisać kazawszy przed obliczności waszey posyłamy, gdy zdrowo zastanie, nam nadzieje że wedle dawney przeciwko tey Wysokiey Porcie przyiażni i wedle chęci tey sprawie okazaney, przyiacielowi przyiacielem a nieprzyia-

cielowi nieprzyiacielem będąc, dawną z dziadów i pradziadów zacnych będącą szczyrość, powolność, oswiadzaiąc we wszystkim przymierzu uczciwośc czyniąc przez przychodzących i odechodzących (kupcom spokoyną i dobrowolną drogę daiąc) za dni szczęsliwego życia Nayasnieyszego Cesarza o zdrowie i o powodzeniu swym oznaymiać niezaniechaycie.

Pisan w Konstantynopolu [roku niemasz].

Ms. Bibliotecii Czatoryski din Cracovia, nr. 611, f. 705 şi urm. Traducere după originalul turcesc, cu însemnarea «*Achmed basza weilki wezyr do krola*» Achmet paşa mare vizir către rege).

[După titlurile obişnuite]. De curând a venit la prea seninul cuib al preaputernicei împărăţii, solul vostru, Andrei Rębowski, şi a depus la picioarele tronului scrisoarea către preaseninul împărat. Aceasta am tradus-o cu grijă şi am dat-o preaputernicului meu stăpân.

Este vădit că din partea voastră s'a arătat prietenie şi servicii, nu numai preaseninului împărat, dar şi tuturor ţărilor dimprejur şi că aţi păstrat după vechile obiceiuri prietenia şi buna vecinătate. Aceasta aţi întărit-o şi aţi arătat-o cu prilejul trădării şi a năvălirii viclene a lui Mihai, autorul tuturor relelor, în Ardeal şi în Moldova, când aţi trimis cu o oaste mare pe cancelarul vostru în ajutorul voevodului Moldovei, Ieremia, care, fiind în aşa turburare şi nelinişte, n'a putut să ridice oaste cu plată şi să facă faţă altor nevoi. Atunci pe lângă că s'a poruncit vistieriei împărăteşti să dea patru mii de zloţi roşii, s'a dat poruncă şi fratelui meu, vizirului Mehmed paşa, care fusese deja trimis fiind de strajă la Dunăre, şi celor ce sânt pe lângă dânsul, beglerbeilor şi sangiacilor şi întregii oştiri împărăteşti să se înţeleagă cu numitul cancelar şi cu Ieremia Voevod, să se poarte după nevoie şi să-l ajute şi i s'a trimis scrisoare de mâna a însuşi împăratului, ca fără nicio zăbavă să-l nimicească cât mai repede pe acel răufăcător. Mihai, ca să poată libera Ţara Românească şi Moldova. La aceasta mai sus zisul nostru frate a debarcat din galere pe malul muntenesc şi pe lângă că a clădit cu grijă cetatea Giurgiului, a trimis în sus pe beglerbegul de Zulkadry *(sic)*, Eiab paşa cu o parte a oştirii, la un anume loc, ajungând pe hoţul acela Mihai în localitatea numită Carlic *(*sic*)* şi pe cel pe care-l aşezase acolo l-a prins şi l-a tăiat şi pe toţi cei ce erau cu dânsul i-a trecut prin sabie, iar toată tabăra ce a găsit-o

acolo a luat-o şi astfel şi-a dovedit zelul şi grija. Pe de altă parte cancelarul şi Ieremia voevod atacând pe Mihai, nu i-au dat nici timpul să-şi deschidă ochii, ci dând luptă, acesta nu le-a putut ţine piept şi toţi cei ce erau cu dânşii s'au risipit ici şi colo în cete mici. Deci, scăpând, a trebuit să fugă din ţara ce o avea şi astfel Moldova şi Ţara Românească liberate au rămas în pace.

Primind această veste, preţuind şi văzând slujba sinceră şi însemnată a lui Ieremia voevod, din cauza rugăminţii lui stăruitoare, pe care a făcut-o către prea seninul împărat, acesta a dăruit cu graţie împărătească fratelui său, Simion, Ţara Românească şi după vechiul obiceiu i s'au trimis kita (steagul) cu pălăria şi dacă ar mai avea nevoie de vre un ajutor, atunci este porunca severă a împăratului către mai sus zisul Mehmet paşa ca să dăm orice ajutor, fără zăbavă acelor ţări.

In aceeaşi chestie vi s'a trimis şi vouă scrisoare dela Inalta Poartă, şi noi de asemenea am prouncit să se scrie şi să se trimită scrisoarea noastră plină de dragoste şi prietenie, pe care nădăjduim că vă va afla sănătos şi după vechea prietenie arătată acestei Inalte Porţi şi după zelul arătat în această treabă, fiind prieteni prietenilor noştri şi duşmani duşmanilor, mare fiind sinceritatea şi iubirea cea veche din moşi strămoşi, dovedind întru toate păstrarea păcii, dând negustorilor drum liniştit şi liber, nu neglijaţi să ne daţi de ştire despre sănătatea şi succesele voastre prin cei ce vin şi pleacă, în zilele fericitei vieţi a preaseninului împărat.

S'a scris în Constantinopol [anul lipseşte].

62.

Fără loc, 14 Iunie. Fără an (1593—1600).

PORUNCĂ A LUI MIHAI VITEAZUL

Scuteşte de oaste pe Mihail dela Târşor la rugămintea lui Hristea pitar. Porunceşte recrutorilor de oaste să-l lase în pace.

† Милостїю Божїю, Iѡ Михаил воевода и господинъ, дават господствами-ми сїю повѣленїю господства-ми семꙋ чловѣкъ на име Михаю ѿт варош господства-ми, ѿт Тръшꙋр ꙗкаже да ест ꙋ мирнꙋ и свободнꙋ ѿт воиска, ꙗкоже да га не терает на воиска господства-ми, понеже га съм простил господства-ми радї волю

правителя господства-ми, жупан Христѣ питар. Тѣм радї, и ви тератели за конску, ѡт врѣме еже хокет видити сїю книг господства-ми, а ви у мирну да ѡставите сїю више реченъ чловѣкъ. Тем радї нихто да не смеет бантуват, понеже велика срамота хокет патити ѡт къ господства-ми. Инако да нест, по реч господства-ми. И сам реч господства-ми.

Писахъ месѣца юнїи дї дни.

† Iѡ Михаил воевод, милостїю божїю господинь (monogramă).

(Acad. Rom., *Doc.* CXCVII/47, original hârtie, pecetie mică aplicată căzută).

† Din mila lui Dumnezeu, Io Mihail voevod şi domn, dă domnia mea această poruncă a domniei mele acestui om anume Mihai din oraşul domniei mele, din Târşor, ca să fie în pace şi liber de oaste, ca să nu-l tragă la oastea domniei mele, pentrucă l-am iertat domnia mea pentru voia dregătorului domniei mele, jupân Hristea pitar. Deci şi voi, recrutori de oaste, de vreme ce veţi vedea această carte a domniei mele, iar voi să lăsaţi în pace acest om mai sus zis. De aceea nimeni să nu cuteze să-l prigonească, pentrucă va păţi mare ruşine dela domnia mea. Altfel să nu fie, după spusa domniei mele. Şi însuşi a spus domnia mea. S'a scris în luna Iunie 14 zile.

† Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

63.

Cracovia, 1601.

PREDICA IEZUITULUI PETRE SKARGA DESPRE INFRÂNGEREA LUI MIHAI VITEAZUL

Aduce laude lui Dumnezeu că a scăpat Polonia de marea primejdie ce o amenința prin Mihai Viteazul, care prin legăturile sale cu ortodoxii, cu o parte chiar din nobilimea polonă şi cu Habsburgii, urmărea sau împărțirea Poloniei sau să se facă rege al acestei țări. Polonii sânt vinovați că prin certurile lor au împiedecat dieta să voteze sumele necesare pentru ridicarea mercenarilor, dând astfel ocazie lui Mihai să ocupe Moldova. Mihai era perfect informat despre tot ce se petrece în Polonia.

Gratiae Deo actae ab ecclesia pro victoria ex Michaele Multano parta.

Quae incipit die S. Hedvigis, id est 15 die vero S. Adalberti, id est 20 Octobris foelicem exitum est sortita. Anno Do. MDC. Polonico prius idiomatae, post a quodam alio in latinum versae.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius. Psal. 135. Anno Domini 1601.

Si quod unquam tempus fuit, inclyta gens Polona, quo nos rerum omnium conditori et moderatori Deo optimo maximo grates persolvere, magis sit consentaneum; tum ea tempestate, qua de perfidissimo et acerrimo Poloni nominis hoste, Michaele Multano, insignem nobis victoriam confecit, debitum prorsus atque necessarium est. Etenim nunc non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis: nunc, pro illa infinita bonitate sua, nos ex faucibus fati eripuit; nunc, ecclesiam suam in hisce terris constitutam, ab importunissimo schismatico, tutam et incolumen redidit; nunc, a regno hoc inclyto crudelissimum tyrannum repressit; nunc bona nostra, facultates nostras, libertatem, patrim, vitam denique ipsam, quae omnes superat charitates, ne praeda essent latroni et insidiatori, misericorditer protexit; nunc illud rei militaris et verissimae gloriae studium gentis Polonae, quo ad eum decorem pervenit, orbi universo commendavit; nunc limites regni longe lateque protulit; nunc gentem illam Saracenorum impurissimam maximo terore perculit; nunc alios cives et fratres nostros anxios et sollicitos recreavit, alios incautos et imprudentes cautiores reddidit; omnes denique ordines regni, omnes omnium aetatum homines nostros incredibili laeticia affecit. Sit ergo nomen Domini benedictum in secula, quoniam bonus est et nescit mutationem ullam misericordia eius.

Verum enimvero, recognoscite mecum paulisper equites Poloni, quando (eheu) superioribus in comitiis regni, patriam vestram deservistis. Videbatis hostem in propinquo insolentius agere; in alienas provincias contra omnes divinas et humanas religiones irruere; cardinalis ac episcopi nostri sanguinem crudelissime profundere; alios passim pro suo arbitratu obtruncare et laniare; aliena vi rapere; matronarum et virginum pudicitiam prostituere; caeteraque omnia militum furori permittere. Attamen(proch dolor) in ipso rerum discrimine, patriam afflictam,

deformatam, contumeliis exagitatam, omni ope destituistis. Obversabatur quoque vobis ob oculos, alter Aquilonis tyrannus, impurissima haeresi infectus, sitiens regnorum, appetens sanguinis, periurus, inhumanus, saevus, quem neque iura sanguinis ipsa potuerunt ad aliquam humanitatis speciem erga suum nepotem regem vestrum revocare. Iam mari mox traiecto, vestras arces et praesidia invadebat; Livoniam vestram ferro ac igni subigebat; regnum hoc amplissimum et vos, maioresque vestros, immortali gloria spoliabat. O! vitam, o! mores! Haecne vobis prudentibus scientibus, videntibus, et propre manu contrectantibus fiebant? Itane patriam vestram hosti exposuistis raptori, tanquam illi pastores, qui circa olera prae metu, et leniores aliquando aurae strepitu, tuguriola et custodias deserunt. Nam speciem quandam generalis in hostem expeditionis prae vobis ferebatis, nihil tamen fiebat rerum omnium. Alii immorrigero et inquieto animo morem gerere; alii intempestivis concionibus vel contentionibus opinionem sibi quandam prudentiae parare; alii ex aliorum dissidiis et incomodis sua commoda augere, prudentium autem virorum consilia respuere, nullamque de publico incommodo et periculo avertendo cogitationem suspicere. Erant qui falsissimis hominum ineptissimorum sermonibus persuasi et totum regnum et regem ipsum, optima quaeque de Michaele sperare iubebant; cum satius fuisset et consultius hominis praevaricatoris ingenium penitius inspicere, eiusque consiliis obviam ire. Cur enim, quaeso, viris gravibus et non vulgari prudentia, ac usu rerum praestantibus, non induxistis animum credere. An non certissimis edocti argumentis palam denunciabant vobis, iam tum illum schismaticum et alterum haereticum in exitium vestrum conspirasse, iam tum bonorum et possessionum vestrarum ac vestri pariter nundinationes instituisse, iam tum provincias vestras ad divisionem, vosque ipsos ex isto flore et libertate, quam nemo bonus nisi cum anima amittit, in perpetuam servitutem animo destinasse? Vae filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, et non ex me. Hoccine est amare patriam, quae vos gremio suo fovet, nutrit, ubere praebet, qua cadente, stare et vitam et spiritum tenere non potestis? Vos, vos ipisi exitium ultro accer sebatis, vos ipsi iugulum hosti praebebatis.

Vix illa comitia (eheu) infoelicia confecta sunt, en uterque hostis confinia regni sine custodia, sine praesidio, vi armata ingreditur; en Multanus Walachiam, quae semper ianua regni Poloniae

habita, et non ita pridem publico consensu in patrocinium recepta fuit, invadit, occupat, vobisque intuentibus, ferro et igni depopulatur; en ipsum Walachiae principem, qui in tutela vestra tutus esse debuit, eiicit; milites Polonos obtruncat; vos caeteros, regemque vestrum, contemnit; virtutem illam Polonorum bellis semper invictam elevat, ac ludibrio exponit, denique fine regni lacessit, hoc sane studio et conatus, ut Poloniam pariter occuparet, et vel ipse rex esset, vel alteri cuipiam simili viam ad regnum muniret. O quas tum vidisses Polonia direptiones, vastitates, stupra, eiulatus, quae incendia, quae funera tuorum? Non ulli aetati, ulli sexui, non domibus, non templis Dei, non reliquiis sanctorum, non sepulchris maiorum, non denique rebus omnibus, quibus ferro et igni noceri possit, parcitum fuisset. Haec sua consilia hostis perfidissimus et astutissimus premebat, et aliquos blandis sermonibus deliniebat. Optimam enim nactus fuit occasionem. Erat ille omnium factorum et dictorum nostrorum conscius, exploratum habebat, quam infoelici exitu comitia conclusa fuerunt; habebat penes se militem Polonus, quem se adversum Turcas conscribere simulabat; non deerat illi exercitus numerosissimus et validissimus, cuius ad 50 millia circa fluvium Tyreten computabantur; in aciem vero multo plures edocebat. Neminem videbat qui resisteret; videbat fines regni omni praesidio destitutos. Putabat iam regnum hoc nullam opem aliunde nisi ex tributis et milite stipendiario posse habere; putavat nullam hic posse fieri generalem expeditionem; vel si aliqua fieret, eam nihil terroris hosti affere. Habuit forsan (uti aiunt) conflatam cum quibusdam nostris amicitiam, qui devicta Walachia, laetum preseferre animum, convivia agitare, bona illi absenti omnia dicere, praedicare palam fortunas eius et, quod miserabile eset, eo regnante, privatas iniurias vindicare, odiumque et malevolentiam in suos evomere velle dicebantur. Existimabat uno saltem mense, absque ullo impedimento, in suburbia Cracoviensia exercitum se deportare posse, consentibus illud idem ducibus et tribunis militum eius. O quantum mali multis dedissent isti, qui de Michaele atrocissimo et potentissimo hoste nihil sinistri concipi, quin potius eius amicitiae, omnia concredi permittiquae debere, existimabant? Quantum plerisque, anxietatis et sollicitudinis attulissent? quae tanta rerum aestimatio huic iacturae comparari potuisset? quantae lachrymarum scaturgines effunderentur dicentium cum propheta:

Deducant oculi nostri lachrymas, et palpebrae defluant aquis? quando facultates domusque multorum militi inexorabili in praedam abirent; matronarum et virginum pudicitia eriperetur, iuvenes animi et corporis dotibus praestantes, filii, amici et consanguinei passim obtruncarentur; cum pulcherrimi viri caderent et fortes in praelio, cum denique provinciae et regiones fuissent velut quercus defluentibus foliis, et velut hortus absque aqua?

Equidem iam hoc malum in foribus nostris fuit. Quomodo ergo crepti sumus? laquentis contritus est, et nos liberati sumus. Nondum numerati et completi sunt dies nostri, nondum appensi sumus in statera, ubi facile discerni posset, an odio vel gratia digni sumus. Prolongavit adhuc dominus dies nostros, ut poenitentiam faciamus, ad eiusque gratiam reducamur. Protexit nos Deus altissimus contra hostem per Iesum Christum et fidem Catolicam, quam adhuc regnum hoc profitetur. Missit Angelum suum, qui hostem excoecavit; iniecit vincula pedibus equitum et peditum eius, perturbavit animos, perculit timore, ut non potuerint accelerare caedem hominum nostrorum rebus suis interim studentium, animum vero ad ea quae imminebant non advertentium. Inflamavit Deus amore patriae animos quorundam nostrum; qui publica auxilia, ut in repentino plerumque fieri solet periculo minime expectantes, fortiter et animose pro salute patriae, omniumque nostrum, hosti se opposuerunt. Tribuit illis Deus noster fortitudinem et prudentiam insignem, laborum tolerantiam admurandam, victoriam denique gloriosam. Quis obsecro speraret tam cito tot lectissimorum robur tamque bene instructum colligi potuisse? Quod prorsus incredibile fuerat; ibi Deus nihil laboris et negotii inesse ostendit. A domino factum est istud et est mirable in oculis nostris. Quis ergo iactabit virtutem et conflictum virorum, pernicitatem equorum et caetera belli adiumenta, cum virtute dei, fideque firma et spe non dubia, bella conficiantur? Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibijs viri beneplacitum erit ei. Quis sine auxilio Dei factum hoc interpretabitur, qui vires hominum, quae in bello primas partes tenent, dirigit, ipseque alios terrore concuti et fugere, alios animose vincere facit? Dominus est exercituum. Impulsus eversus sum (dicit ille fortis bellator) ut caderem et dominus suscepit me. Fortitudo et laus mea dominus, et factus est mihi in salutem. Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltavit me. Tu docuisti manus meas ad praelium,

et digitos meos ad bellum. Huic ergo gratia sint immortales et in aeternum ipsi soli gloria. Non tamen ideo nobilibus ac militibus nostris meritas laudes et gratias negare debemus: Deo nostro primas et supremas; illis secundas repronimus. Magnus rex noster partes foelicitates habet, cuius auspiciis magna victoria est parta, cuius auspiciis nos tuti in pace et tranquilitate degimus. Divinitus is rex nobis datus, et dei benedictione ac virtute instructus est. Non est enim potestas, nisi a Deo. Habitamus subter hanc arborem sublimem et robustam, cuius altitudo pertingit ad caelum. Iustitia, innocentia, virtus, pietas, pudor ac patientia eius, hae fuerant turmae auxiliares; hae vim et audaciam militi addebant, victoriamque indubitatam promittebant. Sit ergo gloria Deo et honor regi. Et inclinaverunt se adoraverunt Deum et postea regem (dicit scriptura). *Rex in aeternum vive.*

Quoniam ergo hanc victorim, regi nostro, dux et praefecti eius pepererunt, secundas a rege laudes et gratias illis tribuemus. Tantum, o viri fortes, habetur vobis et habebitur semper dignationis et honoris, quantum Respublica tota in vestro capite discriminis fuisset acceptura. Non venerat tum in mentem vobis belli nervum expectare: conventicula et comitia praestolari; disputare cum caetera nobilitate regni, quomodo et quibus viis tanto malo nascenti occursandum esset, sed e vestigio mandatis regis vestri et dictis paruistis, mox ad praeceps incendium restinguendum accurristis, mox fluvio impetuoso, qui nescit modum et limitem, aggerem obiecistis, mox cum caeteris bonis civibus et maximis patriae amatoribus hostem animis et viribus excepistis. Semper enim in rebus periculosis fortissima consilia sunt tutiora. Non facultatibus propriis, non valetudini pepercistis, non hostilem exercitum, numero multo superiorem, reformidastis, non denique in tanto tamque repentino discrimine animum demisistis. Dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus deiectionem populi nostri, pugnemus pro populo nostro et sanctis nostris. Satius est nos mori, quam superesse cineribus patriae et ecclesiae, quam videre fratres nostros miseram servire servitutem. Verus profecto is amor est, verum studium in patrim. An non etiam illud summae est prudentiae, naturam et ingenium hostis explorare? expiscari conatus, consilia, cogitationes, quid moliebatur, quid animi, quid crudelitatis in nos spirabat, quibus stimulis, quibus aliorum regni adversariorum pactionibus et auxiliis rem tantam agredi

meditabatur? Ista sani divino spirito omnia assecuti sunt, fortique animo represserunt. Quis o supreme ductor exercituum habenda tibi gratia adaequabit tua merita? Quis, o amator patriae, tuas satis laudes enarrabit? quis unquam civis Reipublicae et animo et consilio et re paratior? Non te retardavit aetas haec ingravescens, non charissima coniux, non unigenitus tuus, non divitiae, non cura valetudinis; iuventus illa tua refloruit, posteaquam rem polonam in periculo versari inaudivisti, valde te commovit publica illa macula, post reipublicae salutem habebas vitam et rationes omnes tuas privatas. Ivisti in hostem animo promptus, consilio et armis instructus: omnia perupisti, superasti. Vivet ergo vivet tua semper memoria, vivet tua praeclare facta et merita, gloriamque tuam omnes excipient anni consequentes, qui omnium nostrum spes iam proiectas singulari tua virtute excitasti, qui ferrum, flammam, caedem, rapinas, a tuorum civium tectis, fortunis, ab oppidis direptionem, ab agris vastitatem depulisti, qui aliis vitam, allis patriam, aliis libertatem, aliis bona, fortunas, liberos, amicos, restituisti; denique totius reipublicae polonae salutem ex maximo discrimine vindicasti. Omnes dicamus, duci nostro die multi, amatori patriae gloria immortalis, mercesque apud Deum sempiterna.

Sed non postremae quoque sunt habendae gratiae quibusdam senatoribus regni palatinis et castelanis, qui eodem amore incitati, non segnem operam reipublicae navarunt. Dicamus cum illa Debora: Cor meum diligit vos, o principes, qui propria voluntate obtulistis vos discrimi, qui sponte obtulistis animas vestras ad periculum. Vicistis celeritate et studio alios potentia et opibus praestantes et reipublicae beneficiis obligatos. Charitas ipsa patriae vos e domibus vestris primo quoque tempore evocavit, nihil erat ita arduum et difficile ita durum et laboriosum, quod non summa virtute superaretis; pro patria vestra pro ecclesia, pro incolumitate civium vitam profundere non formidabatis, et ducum et militum officio functi estis. Revocate in memoriam, quantopere ille hostis per fidus erraverit, cum suos acueret in praelium. Illustres (inquit) et principes viri sunt, delicati, molles, carent milite stipendiario, ipsi manus nobiscum non conserent. Nesciebat hostis impurissimus vos et vitam et omnia vestra interim posthabuisse, ut de republica bene mereri et gloriam nominis imortalem ad posteros transmittere possetis. Benedicimus ergo

Deum vobiscum pro vestra optime navata patriae et ecclesiae opera. Non deleat oblivio unquam virtutem vestram, eiusque Deus noster sit remunerator amplissumus.

Multum quoque vobis debemus lectissima iuventus polona, generosa nobilitas et caeteri, qui voluntariam professi estis militiam. Ardor rei militaris, virtus maiorum vestrorum, charitas patriae, non gravatim vos e tectis vestris, ex remotis districtibus, per tot itinerum difficultates excivit, cum summa animorum alacritate et vitam et haereditatem a parentibus traditam, et caetera omnia Deo, patriaeque accepta tulistis, magnamque et vobismet ipsis nominis ac benedictionis Dei accessionem fecistis, et aliis insigne benemerendi de patria exemplum praebuistis. Insistent (crede mihi) caeteri hisce vestigiis vestris, aspirabunt ad eam nominis gloriam, quam nunc illis praeclare maiorum vestrorum et animose gestis adiecistis, aspirabunt denique ad eam coronam, quam reddet largitor bonorum omnium Deus Optimus Maximus.

Omnibus denique, militibus et viris fortissimis, quos recte Slavos maiores dixerunt, quod ad gloriam, que polonis est Slawa, maximo studii ferantur, ingentes agimus et habemus gratias, qui non solum in hostem bene et feliciter pugnastis, sed etiam et arte vallata, aquis, fossis, sylvis, montibus, paludibus munita, summa virtute perupistis. Cedebant virtuti vestrae aquae, sylvae, complebantur fossae, montes ipsi soli se aequabant, non hostium numerosissimus exercitus, non vexilla, tanti apparatus vos deterrebant, parva quoque manus selectae iuventutis velitationibus primum praelium lacessendo multa millia hostium concidit, aliisque certissimam attulit victoriam. Omnes illi, qui in loco munito Turcas et Tartaros vincere consueverant, in effusam fugam coniecti sunt; cadaverum numerus iniri non potuit, vexilla ultra centum collecta sunt. Testantur colles, valles, aliaque loca praerupta. Testantur vineta, dumeta, quae infinitos hostium agges viderunt. Testantur paludes et alia loca coenosa, in quibus hostium cadavera usum pontium praebebant. Magnum terrorem Turcis incusit fortitudo vestra, stupebant ducem egregium, stupebant exercitum validissimum, Quid enim obsecro? An exhortationes aliaque erant necessariae? Ultro ipsi in iacula, hastas et tormenta ruebatis.

Deus et charitas patriae, gloriaeque cupiditas, vos stimulabant, postposueratis omnia quae mundus habet charissima, prae amore

civium et fratrum vestrorum; non in verbis ponebatis salutem patriae, sed in sanguine, vulneribus et virtute belica, ubi plus inerat periculi, ibi exercendae virtutis campum, probandique studii in publicam rem, maxime exoptabatis, denique pro ecclesia, pro patria, pro civibus vestris mortem oppetere non formidabatis. Diligimus vos, dominoque Deo pro vobis vota facimus, ut ultra fortitudinem vestram, reliquarum virtutum cumulum, et ultra eam coronam militarem, illam sempiternam vobis tribuere velit.

Habes quidem tu serenissime rex plerasque gentes et nationes tibi subiectas, sed nulla est polonis hisce studiosor, nulla te magis insigni fide et amore prosequitur. Sciebant te polono sanguine fuisse cretum; regem te suum, illis difficilimis reipublicae temporibus, multo labore, multo sudore, multo sanguine constituerunt, tot ac tantus victorias tibi pepererunt, ac niminis tui celebritati addiderunt. Quae gens obsecro tranquillitate regni, ac incolumitati tuae magis prospicit? quibus id totum quod habes, acceptum ferre debes? quae pro te vitam maioribus periculis obiicit? quibus magis fidere, teque ac tua omnia tutius committere potes? Isti sunt in rebus prosperis tibi obsequentissimi, in adversis fidelissimi ac paratissimi. Eos ergo gratia et benevolentia prosequere.

Gens enim tua est. Eos, ut quisque est fortissimus (quod aliquando Saul factitabat) beneficiis tibi devincias, his praefecturas, dignitatis, honores, reditus, aliaque benemeritis praemia attribuas, his stimulis eos magis ac magis ad virtutem, industriam, ad benemerendum de te, requepublica excitabis, omnia pro te ac patria inaccessa agredientur, ardua superabunt, periculosa contemnent. Sed comendabis eos quoque serenissimus rex filio tuo Wladislao adhuc puero, eumque ita a teneris (ut aiunt) unguiculis institutes, ut Polonos suos, viros fortes, tui eiusque amantissimos, iam amare incipiat. Polonus est, Polonos amet, illos semper in oculis habeat, fortitudinem eorum admiretur. Amet praeterea (ut quidem bene se iam principiam dant) industriam, virtutem, pietatem, hic eum regnare tecum et postea, est maxime consentaneum.

Primo itaque loco vos prae caeteri pontificesque sacerdotes, laudate Dominum Deum, eique vota ardenter ac preces reddite, quia mirabilia fecit, iam perfidissimus schismaticus et sanctae romanae ecclesiae hostis accerimus spe et animo rapiebatur ad templa vestra violanda, soedanda, spolianda, diripenda. Iam caeteri schismatici eum tanquam Messiam divinitus datum in

ruinam verae catolicae romanae ecclesiae suscipiebant, sed consilia eius dissipata et conatus irriti facti sunt. Sit ergo benedictus Deus noster in saecula.

Vos quoque proceres regni, senatores amplissimi, laudate regem regum et dominum dominantium, cuius ope honores, dignitates, reditus, bonaque vestra, quae impurissimus latro iam animo ac spe vobis detrahebat, suorumque militum furori permittebat, tuta vobis sunt et integra.

Habete et vos nobiles maximas et immortales Deo gratias, qui aut victi cadere, aut perpetuo servire debuistis.

Civitates quoque, oppida, vici, pagi, coloniae, ac omnes incolae regni laudes ferte domino, quia ipse iugum servitutis a corporibus vestris, a tectis vero et agris ferrum, ignem, rapinas, vimque omnem misericorditer avertit.

Denique tota republica, infinitas age domino Deo gratias, quia cadente te, nihil erat in quod immanissimus hostis non saeviret. Fecit Deus miseratione sua illam manum hominum nostrorum non succubuisse, vel, quod in bellis non est novum, non dissipatam fuisse. Actum de nobis fuisset his praesertim dissidiis nostris, atque comitiorum disturbatione. Iam regni huius florentissimi facies versa atque mutata, iam velut in putri aedificio omnis iunctura dissoluta, nihil iuris cuiquam, nihil libertatis, nihil bonorum, sed ne vita quidem relicta fluisset. Recognita nunc, et intimis perpende sensibus, o Polonia, quanto malo Deus pater miserationum te nunc liberavit. Eripuit animas nostras a morte, oculos a lachrymis, pedes nostros a lapsu. Quin etiam fortitudinem nostram, nomisque celebritatem apud omnes gentes illustrem reddit. Praedicabunt totus christianus orbis fortitudinem, stupebunt Turcae, Tartari ac reverebuntur. Non est obscura illa vox eorum: Sunt viri fortes imperterriti, ad omnes subitorum periculorum casus paratissimi.

Optabant maiores nostri, ut palaestram virtutis bellicae, reque militaris ad Danubium instituissent, illisque in limitibus patriam potuissent. En habes nunc divina benignitate, o Polonia, propagasti imperium usque ad Danubium, parent tibi nunc Multani et Walachi, nutus tuos observant, his dominis foelices se esse praedicant. Dilata ergo locum tentorii tui, longos fac funiculos tuos et clavos tuos consolida. Ad dextram enim et ad laevam penetrabis, et semen tum gentes haereditabit. Beneficium hoc

Dei grati animi significatione prosequere, atque occasionem hanc praeclaram, quae natura sua mutationi est obnoxia, non dimittas.

Sed cum fortuna hominum sit volubilis et inconstans, operae pretium quoque est felis et amaritudnis aliquid admisceamus, ne elati laeticia insolescamus, Diique et mandatorum eius obliviscamur. Erudi te (inquit scriptura) Ierusalem, ne forte recedat a te anima mea, ne forte ponam te desertam terram inhabitatam. Ubi enim obsecro maior est fenestra licentiae quam apud nos? omnium flagitiorum plenae sunt domus nostrae, regnant hic latrocinia, homicidia, doli, periuria, stupra, adulteria. Iam limites excesserunt sumptus immoderati, luxus, bonorum profusiones, Deus tamen noster, cuius miserationum non est numerus, nobis pessimis vult bene et alligat vulnera nostra, infundens oleum et vinum, admonetque nos, ut dum fodit circa arborem hanc, ut faciat fructus, timeamus ne succidat eam in futurum, ut bonitate et patintia eius permoti, peccatis et flagitiis renuncieamus, poenitentiae vero et vitae honestae rationem ineamus.

Discamus nunc, quantum reipublica comitia dissipata detrimenti afferant, quantum in consiliis virorum gravium et rerum civilium atque militarium peritorum sit positum. Quomodo enim iners et imperita privatorum hominum multitudo, cuius est tantum genio indulgere, potest nosse, quid sit ere patriae? Quomodo is, qui ne domesticam quidem rem suam gubernare didicit, potest comode reipublicae curare? Res militaris, qua regna sunt tuta, non disputationibus passim omnium, sed consiliis et ingenio ducum prudentissimorum viget.

Discamus nunc, quid sit in rebus dubiis et periculosis moram trahere, securius et confidentius agere, viros graves, industrios, reipublicae amantissimos suspectos habere. An non ipsimet vidistis, quantum patriae communi vestrae cives illi profuerunt. An non ipsi manibus contrectastis, quomodo difficillimis reipublicae temporibus presto ei erant? salutem eius opibus et vita potiorem habebant, non rem privatam suam sed publicam curabant, in rempublicam constituendam et defendendam toto studio incumbebant, pro dignitate eius gentisque suae gloria nihil non susceptum esse volebant. Laudate, laudate dominum de caelis, quod pro peccatis et iniquitatibus nostris nondum abstulit nobis validum et fortem, fortem et virum bellatorem, senem et consiliarium et sapientem. Non postrema haec foelicitatis nostrae pars est.

Iniquum est eam foelicitatem viris de nobis bene meritis invidere, quin potius laetari nos magnopere oportet. Deoque gratias agere, quod ea tempestate salvos ahuc eos nobis esse velit. Non enim dubium est, iam tum magnopere Deum iratum esse, quando duces principesqua laudatissimos e medio tollit. Non in aemulatione et contentione, sed induimine viscera charitatis. Nihil per contentionem, nihil per inanem gloriam.

Mala est invidia, pessima temeritas, pestifera arogantia, exitiosa discordia, his praesertim, qui in eadem navi sunt. Eiicienda est animi procacitas, pellendae contentiones, extirpandae dissensiones, si navem hanc qua omnes vehimur, patriam nostram, cuius gremio omnes continemur, salvam et contra fluctus nostrorum tutam ac firmam, nosque simul incolumes esse volumus.

An enim putatis iam finem malorum esse? iam omnes hostes nostros cecidisse? successit alter magis formidabilis, idem animi et odii adversum nos fidemque nostram catolicam gerens, sectator Calvini importunissimus. Multanus patriae nostrae ornamenta detraebat, hic etiam membris manibusque truncat, virtutem et fortitudinem nostram ludibrio habet, quod nos magnis sumptibus, multis bellis, multo cruore ab hoste potentissimo repetiimus, extorquet ex manibus nostris. Sed quid utique iuris in nos nostraque habet? Quid in fidem catolicam, quam ibi a magno rege Stephano institutam extirpat, ac ferus aper vineam domini vastat atque suffodit? Non satis fuit hunc rebellem, raptorem periurum, ac sanguini suo infensissimum regnum patrium serenissimi regi nostro eripuisse, sed iam nulla aequitatis habita racione, bello non indicto, permodum latrocinii, arces et ditiones nostras invadit, vi occupat, ac rengo florentissimo nominique nostro maculam insignem inurit. Nunc ergo animis, nunc viribus, nunc magis concordi voluntate, magisque consentientibus commitiis, quam antee opus est.

Si praesentis tantique beneficii Dei memores, peccata et flagitia, in quibus tamdiu impune voluntamur, detestati fuerimus, si verae poenitentiae ineundam rationem curaverimus, si depositis animorum offensionibus amore mutuo certaverimus, si denique perquisiverimus mandata Dei nostri, iniurias ille nostras procul dubio, quibus praeter ius fasque omne afficimur, vindicabit, ac indubitatam nobis conficiet victoriam, sin minus, verendum est, ne et ista quae accepimus, (quod omen Deus avertat) a nobis auferantur. Tibi, ergo, o Deus noster, quanta animi maxima

possumus devotione, cultum debitum exhibemus. Tibi immortales gratias reddimus; Te unum patronum et defensorem nostrum praedicamus, cum summa animo exultatione cum illo canoro iubilo: Iusti tulerunt spolia impiorum, et decantaverunt domine nomen tuum sanctum et victricem manum tuam laudaverunt pariter. Nihil in nos Multanus iuris et aequitatis habuit; nihil in eum regnum hoc, cui inhiabat, admisit, comeruit, designavit. En autem impiissimus cruoris humani helvo, praedo, latro, qui parvulis tuis o Deus, o defensor noster, insidiabatur, factus est opprobrium omnibus, qui alienis vim inferebat, sua amisit, qui sanguinem pontificis tui et multorum profudit, vix iugulum proprium subduxit, qui praedives et voluptatum ac impuritatis turcicae sectator fuit, ad extremam devenit miseriam. Tibi soli domine Deus noster graties reddimus infinitas, tuam victricem manum extolimus. Non erant tantae vires nobis potentissimum hostem profligandi, sed auxilium tuum et inclytorum regni huius patronorum merita ac intercessio nobis praesto fuerant. Eorum enim diebus festis ac sacratis, ea nos laeticia cumulasti. Sancta Hedvigis, quae aliquando fuit regina nostra, sanctusque Adalbertus, apostolus quondam noster tantum apud te precibus suis profecerunt, quod non solum praeda hosti immanissimo facti non simus, sed etiam parta victoria magnam nomini nostro accessionem addiederimus. Templis tuis sit honor, tibique cultus debitus.

Ne derelinquas nos in finem, sed omnibus inimicis regni huius, in quo fides adhuc catolica viget, metum incute et disperde illos. Protege nos et ab hoc insidiatore haeretico, qui adversus magistratum suum legitimum, subditus adversus regem, patruus erga nepotem arma iniqua sumpsit. Comprime hostem hunc, domine Deus noster, qui non contentus erepto regno, audet quoque regnum tuum catolicum lacessere. Discerne causam nostram, et ostende te maximopere commoveri iniuria servorum tuorum. Indica te benignum erga ecclesiam tuam animum et paternum gerere. Ostende te hominem illum impium, superbum, facinorosum, qui tibi, iusticiae, ecclesiaeque tuae bellum parat, detestari. Propugna gloriam nominis tui, regnumque tuum catolicum, ubi altaria plena sunt cultus tui, ubi dignitas et autoritas Evangelii tui magna est. Confundantur et revereantur omnes, qui templis tuis, populo tuo mala machinantur, gloriaque nominis tui permaneat hic in aeternum.

(După exemplarul Acad. Rom., nr. A. 4302, dăruit de I. Bianu la 16 Oct. 1885).

64.

Adjud, 5 Iulie 1601.

SIMION MOVILĂ CĂTRE IOAN POTOCKI, CASTELANUL CAMENIŢII

Oamenii răi din Ţara Românească s'au răsculat şi l-au alungat din domnie, el a scăpat abia cu viaţa. Cere ajutorul Polonilor ca să reia domnia.

Milosczivvy panie starosto Camieniecki, panie a przyacielu milosczivvy, słuzby swoie zaleczivvszy w laskę waszei mosczi, mego milosczivvego pana.

Za nagłem nastąpienem a bez wiadomosczi, nad mnimanie prawie, od zlych ludzi byłem w wielkiem ubezpeczenstwie ze za ledwie przy zdrowiu zostawszy, czekam sam u granic z woiskiem na sposobienie więci woiska. Bo iakowym mial potrzebe, ktora bez szkody moiei nie iest, mam za to ze Hospodar Iego mosci, pan brat moy o wszytkiem wasey mosci memu milosciwemu panu, do tego czasu dal znać, dla czego rozwodzić się pisanem swem do waszej mosci mego milosczivvego pana niechce. Tilko o to proszę, iako Hospodar Iego mość doznawal pan brat moi wielki chęcz po waszei mosci czasu kazdei potrzeby, tak y ia niewątpiąc nic w teiże lasce waszei mosci, pilnie y pokornie proszę, zebis tesz wasza moscz, mnie to pokazać co się przyiacielowi godzi czasu potrzeby, a z iaką pewną liczbę ludzi co bydz może naiwiecei, przybić do mnie raczel. Zato ia waszei mosci memu milosczivvemu panu, pewnie wszelakiem sposoby dozywotne zasługować y nagradzać winien zostaię, ktoremi powtore zalecam sluzby swe lasce waszei mosci, mego milosczivvego pana. Dan z Aczuty, dnia 15 Lipca roku 1601.

Waszei mosci mego milosciwego pana zyczliwy przyiaciel y sluga

Szimeon Mohiła woiewoda z Bozei laski Hospodar ziemi Multanskiey Симиwн Воевода.

[*Pe plic*] Iego Mosczi panu Ianowi Potockiemu z Potoka, generalowi ziemie Podolskiei, pisarzowi polnemu Coronnemu, Kamienieckiemu staroscie, memu milosczivvemu panu i przyiaciełowi.

[*Pecetie căzută*].

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 111—112).

Milostive domnule staroste de Cameniţa, domnul şi prietenul meu milostiv, recomand slujbele mele graţiei domniei tale, domnul meu cel milostiv.

Printr'o întâmplare repede, fără veste şi aproape pe negândite, am fost pus în mare primejdie de către oameni răi şi abia am scăpat cu viaţă, aştept singur la graniţă cu oastea sosirea unei oştiri mai mari. Căci ce fel de întâmplare am avut, nu fără mare pagubă a mea, socot că domnul, fratele meu, a dat de ştire până acum despre toate domniei tale, domnul meu milostiv, de aceea nu vreau să mă întind mai mult asupra acestui lucru în scrisoarea mea către domnia ta, domnul meu milostiv. Numai atâta mă rog, precum domnul fratele meu a cunoscut multă bunăvoinţă dela domnia ta în vremea tuturor nevoilor, aşa şi eu nu mă îndoesc de aceeaşi bunăvoinţă a domniei tale, şi mă rog supus şi insistent ca măria ta să-mi arăţi ce se cuvine unui prieten la vreme de nevoie şi să binevoeşti să vii la mine cu un număr oarecare de oaste cât mai multă. Pentru aceasta voi rămâne dator domniei tale, domnul meu cel milostiv să-ţi slujesc şi să te răsplătesc toată viaţa cu orice mijloace. Cu care iarăşi recomand slujbele mele în graţia domniei tale domnul meu cel milostiv. S'a dat la Agiud la 5 Iulie, anul 1601.

Al domniei tale, domnul meu milostiv, prieten şi slugă.

Simion Moghilă voevod, din mila lui Dumnezeu
domnul Ţării Româneşti
[Iscălitură cirilică.]

[*Adresa*] Domniei sale domnului Ioan Potocki de Potok, general al ţării Podoliei, pisar de câmp al coroanei, staroste al Cameniţei, domnului şi prietenului meu milostiv.

65.

Macoviţa, 28 August 1601.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE REGELE POLONIEI

Dă amănunte despre lupta de pe câmpul Turdei, în cursul căreia Mihai Viteazul a fost ucis din porunca lui Gheorghe Basta.

Dat z Makowicze die 28 mensis Augusti anno domini 1601.

Za rzecz pewną Waszei Krolewskiej mosci panu swemu milosciwemu oznaimuie, isz Michała woiewodę Dziurdzi Basta i s capitanem Balonskiem naszedszy w noczy na namiot ego zabili go halabarzemi i wielki rozruch między niemi był, że ich między siebą z obudwu stron zabilo na dwa albo trzy tysiącze ludzi zobopolnych. Sapezi, Sasowie (?) i Polaczi bili się przy Michalu. Capitan Skiss Waracky piszał do Iego Moscy Pana Ragoczego y Dziulufi Carlo z Siedmiogrodzkiey ziemie piszal tesz do Humieczkiego, ktory tu zarasz list odesłal panu Ragoczemu, ktorego czytano przedemną w glosz tho wczora, iako w Poniedziałek wieczor przyniesiono te listy, a mozy dwai Kozaczy przybiegli we Wtorek u godziny na dziesiesięc s tąsz nowiną przysli zapewne. Wrocili sie za Czyską, asz s kalowci ktorychem ia bel poslal na spiegi; czo by sie tam bylo dzialo w taborze ich pewnie. Iusz Wasza Krolewska Mość mozesz o tym daley dawacz znacz ze iusz Michal zabili.

(Bibl. Zamoyski 1790, f. 53).

Dat din Macoviţa la 28 August, anul domnului 1601.

Dau de ştire Măriei Tale regale, domnul meu cel milostiv, că pe Mihai voevod l-au omorît cu halebardele Giurgiu Basta şi căpitanul valon pătrunzând noaptea în cortul său şi a fost între dânşii o mare răscoală, că au fost omorîţi de amândouă părţile, luptând între dânşii două sau trei mii de oameni. Sapeurii, Saşii (?)[1]) şi Polonii s'au bătut de partea lui Mihai. Căpitanul Skiss Waracki a scris lui Rakoczy, iar Dziulufi Carlo din ţara Ardealului a scris de asemenea lui Humiecki, care a trimis îndată scrisoarea domnului Rakoczi, pe care au cetit-o cu glas tare în faţa mea astă seară, căci aceste scrisori au fost aduse Luni seara, şi apoi doi Cazaci au venit Marţi la ceasurile zece cu aceeaşi veste sigură. S'au întors în Ciuc (?) împreună cu călăuzele pe care eu le-am trimis ca spioni, să afle lucru sigur ce s'o fi petrecut în tabăra lor. Oricum, Măria Ta, poţi să dai de ştire şi mai departe că pe Mihai l-au omorît.

[1]) Nu sânt sigur de lectura acestui cuvânt.

66.

Iaşi, 19 Decemvrie 1601.

IEREMIA MOVILĂ CĂTRE ALEXANDRU KONIECPOLSKI

Ii trimite căprioare în dar pentru bucătăria lui.

Milosczíwy panie starostho Wielunski, służby swe przíaczíelskie zalieciwszy waszei mosci naszemu milosczíwemu panu i przyiacielowi.

Ze równią rzecz iałowic szto obiecanych na kuchnię waszej mosczi posilamy, zebyś wasza mość z laskę od nas przyiąc raczel waszei mosczi naszego mosczíwego pana przíaczíela żądamy. Na pothem uzyczili nam Pan Bog zdrowią i pokoiu, czem możność nasza przemagać będzie mogla, zachować się waszei mosci zawsze będziem chcieli. Powthore naten czas zalecamy przyiaczíelskie służby nasze waszei mosci. Datt w Iassich die XII Decembris Anno MDCI.

Waszei mosczi uprzeymy ziczliwy przaiaczel y słuzy rad.

Hieremiey Mohiła woiwoda z Bozey laski Hospodar ziemi Moldawskich Іѡ Єремїе Воевод.

[*Adresa*] Wielmożnemu panu, panu Alexandrowi Koniecpolskiemu staroscie Wielunskiemu etc., naszemu milosczíwemu panu przynaliezy.

(Bibl. Zamoyski, 1790, f. 54—5).

Milostive domnule staroste de Wielun, slujbele mele prieteneşti le recomand domniei tale, domnul şi prietenul nostru milostiv.

Trimitem cu aceste deosebite lucruri căprioarele pe care le-am făgăduit pentru bucătăria domniei tale, şi rugăm pe domnia ta prietenul meu să binevoeşti să le primeşti cu bunăvoinţă dela noi. Pe viitor, dacă Dumnezeu ne va da sănătate şi pace, cu ce vom putea întotdeauna vom ajuta pe domnia ta. Acum recomandăm din nou slujbele noastre prieteneşti domniei tale. S'a dat în Iaşi la 19 Decemvrie 1601.

Al domniei tale prieten şi bucuros la slujbe,

Ieremia Moghilă voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei.

[Iscălitură cirilică].

[*Adresa*] Domniei sale domnului Alexandru Koniecpolski, staroste de Wielun, etc., domnului nostru milostiv, să se dea.

67.

Târgovişte, 11 Decemvrie 1614.

HRISOVUL LUI RADU MIHNEA PENTRU SĂTENII DIN ZĂVOIU

Radu Mihnea confirmă liberarea din şerbie a sătenilor din Zăvoiu, cari s'au răscumpărat dela Radul logofăt. Acesta dobândise satul dela Nicolae Pătraşcu-Vodă pentru slujba sa. Satul se vânduse lui Mihai Viteazul şi după plecarea acestuia în Ardeal, îl lăsase fiului său. Stăpânirea lui Radul logofăt fusese confirmată şi de Simion Movilă pentru slujbă în ţară străină cu vărsarea sângelui.

† Милостїєю Божїєю, Іѡ Радꙋл воєвода и господинъ въсоє земле Ꙋггрровлахїє, сынъ великаго и прѣдобраго, покойномꙋ Михнев воєвода внꙋкомꙋ покойнаго Алиѯандрꙋ воєводꙋ стараго, дават господство-ми сїю повеленїю господства-ми ꙋвемзи селени на им Добїєн и сь братим и със пръчи братичедн и Драгїєв и със братїєм и Мъниканъв и със братїє и Ѵрꙋлов и със чьт си поп Драгїєв и със чьтомъ си и със сынови, елицем Бог даст, іакоже да им ест ѡчинꙋ ꙋ село Зъвою, али дке ꙋже за ѡчинꙋ ѡт поскака ѡчинꙋ, ѡт полю и ѡт вода ѡт шꙋм и ѡт поскꙋдї, понеже биѡ сꙋт сїю вишречени людї от наипрѣжде врѣм кнези, а нꙋ биѡ си сꙋт поклонили и продал се ест покойнномꙋ Михаил воєвода, да бити господствꙋмꙋ вечини. А потом, помальже врѣм, покойнꙋ Михаил воєводꙋ подигали със своємꙋ воискꙋ над Ꙋгрини и побъдили ест и добивали ест свака земле Ардѣлское и стоали ест господствꙋ-мꙋ кралю ꙋ стол Белиградꙋ и въсем земле Ардѣлское. А въ послѣд на господствꙋ-мꙋ посламо ест по прѣвъзлюбленаго и ѡт сръдъчнаго ѡтрьвꙋ господствꙋ емꙋ, Неколає воєвода да бити господаръ земле Влашкоє и чьститьтъ царъ єіжеже послал мꙋ ест скиптрꙋ ѡт чьститаго Порти и със велика съмиренїє и проводїти-с многа врѣмена, дондеже милостиви сь сам Николаи воєводꙋ тере ю ест дал и помиловал по слꙋга господства-ми, Радꙋл логофет ѡт Боари със сїю вишреченꙋ село Зъвоинꙋ със въсьм хотаром и със вечинїє, ради добра и вѣрна слꙋжбꙋ еже ю ест послꙋжил днь и нощь въ животъ господствꙋ си, наипаче на граждꙋри еже ю ест створил запалон и сътворил мꙋ ест и книг господствꙋ емꙋ за дѣдїнꙋ и съ великїє клътвꙋ. А потѡм по ѡшъствїє господствꙋ емꙋ, господь Богъ даровах по покойнаго Симиѡн воєвода, терию ест прїидет господаръ ꙋ земле Влашкоє и паки със скиптровꙋ

ѡт чъститомꙋ царю тꙋркꙋ и със добраго съмиреніє ѡт всиχ странѣχ. Такоже и господствꙋ емꙋ, покойномꙋ Симиѡн воєвода, милостиви си и помиловал ест паки по слꙋга господства-ми виш реченꙋ, Радꙋл логофет, със сїю виш реченꙋ село Зъвоюлꙋ и със вечиніє, паки радї добра и вѣрна слꙋжбꙋ еже ю ест послꙋжил господствꙋ емꙋ ꙋ почюжда земле и със кръвом пролитиє и сътворили мꙋ книги със великими клетвами със страшними запрѣщенными, да бити емꙋ дѣдїнꙋ въ вѣки. Такоже и господство-ми, въ врѣме еже видил съм писаніє и книги сїю вишеречени господари за миловани, и господство-ми дал съм и помиловаχом по слꙋга господства-ми Радꙋл логофет със сїю више реченꙋ село Зъвоюл, да бити ест дѣдїнꙋ въ вѣки, паки радї добра и вѣрна слꙋжбꙋ, еже ми послꙋжил ꙋ почюждени земле и сътворил съм и книг господства-ми и наиболше със великоє клетвꙋ.

А къда ест нинѣ сїю виш речени именитем людї ѡт Зъвою, илицеже ѡстанет ѡт робїє поганиχъ Тꙋрци и Тътаръ, сиромаси и наги, ѡни ест падает със многа моленіє на слꙋга господства-ми Радꙋл логофет, такоже да иχ простил ѡт вечиніє Бога радї и да се и скꙋповали ѡт къ немꙋ със что χоцет бити емꙋ моженіє. А ꙋ тем и слꙋга господства-ми, Радꙋл логофет, ѡн много помислиχ въст ѡбразно и тако посъмотриχ ѡт сръдца своего, Бога радї и радї дꙋше сїю вишречени господарь, наиболше да бѫдит им съ вѣчноє памет, такожде и господство-ми и родителїм господства-ми поменѫ въ вѣки и скꙋповали се ест сїю виш речени людї ѡт вечиніє ѡт къ Радꙋл логофет със малъ аспри, със ҳѳҳї за бани, такоже нѣкои сиромаси, еже нѣст имат моженіє и простил иχ ест Радꙋл логофет по теχ вишречени людї ѡт вечиніє, да бити кнези, али да дръжи си сїю вишречени именитем людї две ꙋже, а слꙋга господства-ми, Радꙋл логофет, ѡн да държит самъ една ꙋжа цѣла ѡт по свака ѡчинꙋ ѡт Зъвою. Сице се ѡтакми и ѡни ѡт пред господства-ми, ѡт своиχ добром волю и със знаніє въсем мегїашом.

Сего радї дадоχ и господство-ми сїю вишречени именитем людї, такоже да им ест сїю вишречени две ꙋжъ за ѡчинꙋ и въ ѡχабъ, им и дѣдїнꙋ и сыновом и внꙋком и прѣвнꙋчетом и ѡт никогоже непоколѣбим по реч господства-ми.

Сеже и сведѣтелю поставлѣχ господство-ми: жꙋпан Ѡнаки велики бан Кралевски и жꙋпан Кръстѣ вел дворник и жꙋпан Вентил велики логофет и Дѣдюл вистїар и Лека спатар и Миχалаке столник, и Братꙋл комис и Лꙋпꙋл пеχарник и жꙋпан Бърнат вел пос-

телник, и исправник жѹпан Вентил вел логофет и аз [1]), еже ю написах, град Тръговищи въ месѣца Декеврїи аї дни, текѹщи лѣтωм в лѣт ҂зркг.

† Іω Радѹл воевода, милостию божїю господинь.

† Din mila lui Dumnezeu, Io Radul voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul marelui şi prea bunului răposat Mihnea voevod, nepotul răposatului Alexandru voevod cel bătrân, dă domnia mea această poruncă a domniei mele acestor săteni anume: Dobien şi cu fraţii şi cu verii săi primari şi Dragu cu fraţii săi şi Măican cu fraţii şi Iarul şi cu ceata lui, popa Dragu şi cu ceata lui şi cu fiii câţi Dumnezeu le va da, ca să le fie moşia în satul Zăvoiu, dar două funii de moşie de peste toată moşia, dela câmp şi din ape şi din pădure şi de peste tot, pentrucă au fost acei mai sus zişi oameni de mai înainte vreme, cnezi, şi s'au închinat şi s'au vândut răposatului Mihail voevod, ca să fie domniei sale vecini. Iar după aceea, după scurtă vreme, răposatul Mihail voevod s'a ridicat cu oastea lui asupra Ungurilor şi i-a bătut şi a cucerit toată ţara Ardealului şi a stat domnia lui crai în scaunul Beligradului şi a întregii ţări a Ardealului. Iar în locul domniei lui a trimis pe prea iubitul şi din inimă fiul domniei sale, Nicolae voevod, ca să fie domnul Ţării Româneşti şi cinstitul împărat încă i-a trimis schiptrul dela cinstita Poartă şi cu mare pace a cârmuit multă vreme, până ce s'a milostivit însuşi Nicolae voevod, deci a dat şi a miluit pe sluga domniei mele, Radul logofăt dela Boari cu acest mai sus scris sat Zăvoiu cu tot hotarul şi cu vecinii, pentru buna şi dreapta slujbă cu care i-a slujit zi şi noapte în viaţa domniei sale, mai ales la grajdurile care i-au fost arse şi i-a făcut şi cartea domniei sale de moşie şi cu mare blestem. Iar după aceea, după plecarea domniei sale, Dumnezeu a dăruit pe răposatul Simion voevod, deci a venit domn în Ţara Românească şi iarăşi cu schiptrul dela cinstitul împărat turcesc şi cu bună pace din toate părţile. De asemenea şi domnia lui, răposatul Simion voevod, s'a milostivit şi l-a miluit, iarăşi pe sluga domniei mele mai sus scrise, Radul logofăt, cu acel mai sus scris sat Zăvoiul şi cu vecinii, iarăşi pentru buna şi dreapta slujbă, pe care a slujit-o domniei sale în ţări străine şi cu vărsarea sângelui şi i-a făcut cărţi cu mari blesteme şi cu straşnice ameninţări, ca să-i fie moşie

[1]) Loc alb în text.

în veci. De asemenea şi domnia mea, de vreme ce am văzut scrisorile şi cărţile acestor mai sus zişi domni de miluire, şi domnia mea am dat şi am miluit pe sluga domniei mele Radul logofăt cu acest mai sus zis sat Zăvoiul ca să-i fie moşie în veci, iarăşi pentru bună şi credincioasă slujbă, pe care mi-a slujit-o în ţară străină şi am făcut şi cartea domniei mele şi mai mult cu mare blestem.

Iar când a fost acum, aceşti mai sus numiţi oameni din Zăvoiu, câţi au rămas din robia păgânilor Turci şi Tătari, săraci şi goi ei au căzut cu multă rugăciune la sluga domniei mele, Radul logofăt, ca să-i ierte de vecinie, pentru Dumnezeu, şi să se răscumpere dela dânsul cu ce le va fi putinţa. Iar la aceasta şi sluga domniei mele, Radul logofăt, el mult s'a gândit în toate felurile şi astfel s'a uitat în inima sa, pentru Dumnezeu şi pentru sufletul său, ca să fie mai ales acelor mai sus zişi domni spre veşnică pomenire, de asemenea şi domniei mele şi părinţilor domniei mele pomană în veci şi s'au răscumpărat acei mai sus zişi oameni de vecinie dela Radul logofăt cu puţini aspri, cu 19.000 de bani, ca nişte săraci cari n'au putinţa şi i-a iertat Radul logofăt pe acei mai sus zişi oameni de vecinie, ca să fie cnezi, dar să-şi ţie acei mai sus zişi oameni două funii şi fiecare după cum a dat aspri, aşa să ţie din acele două funii, iar sluga domniei mele, Radul logofăt, el să ţie singur o funie întreagă din toată moşia dela Zăvoiu. Astfel s'au tocmit ei în faţa domniei mele, de a lor bunăvoie şi cu ştirea tuturor megiaşilor.

Deci am dat şi domnia mea acelor mai sus zişi oameni, ca să le fie acele mai sus zise două funii de ocină, şi de ohabă, lor şi fiilor şi nepoţilor şi strănepoţilor şi de nimeni neatins după spusa domniei mele.

Aceşti martori i-a pus domnia mea: jupân Ianache mare ban de Craiova şi jupân Cârstea mare dvornic şi jupân Vintilă mare logofăt şi Dediul vistier şi Leca spătar şi Mihalache stolnic şi Bratul comis şi Lupul paharnic şi jupân Bârnat mare postelnic şi ispravnic Vintilă mare logofăt şi eu..[1]), care am scris în cetatea Târgovişte în luna Dechemvrie 11 zile, anii scurşi, anul 7123 (1614).

† Io Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

(Original pergament, Acad. Rom., Doc. pachet R. B./8. Pecetie aplicată căzută. Un fragment publicat în traducere de St. Greceanu, *Genealogii documentate*, II, p. 208—9).

---

[1]) Loc alb în text.

INDICE

C

D

E

F

G

N

O

S

T

U

V

W

Z

TABLA DE MATERII

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
B U C U R E Ş T I

C. 40.068